

TÜRKÇE - İNGİLİZCE SANAT VE KÜLTÜR DERGİSİ

TOPLUMSAL KAYNAK

TURKISH - ENGLISH ART AND CULTURE MAGAZINE

ORHAN KEMAL ÖZEL SAYISI

2005/1

sayı: 45 (\$ 5)

DURANOĞLU

IMPORT & EXPORT PTY LTD

SERA FOOD INTERNATIONAL

Bütün
şubelerimizde
uygun
fiatlarımızla
hizmetinizdeyiz.

www.duranoglu.com.au

**A.Baki Duran
Director**

Şube 1: Dallas Mini Market - 8 Dargie Court Dallas VIC 3047 / Tel: 9309 1474

Şube 2: Sera Food Sunshine - 19 Sun Cres. Sunshine Vic 3020 / Tel: 9309 1474

Ofis: Fact. 4/30-34 Maffra St. Coolaroo VIC 3048 / Tel: 9309 5399 / Faks: 9309 3599

İÇİNDEKİLER

5	Gündoğdu Gencer	Akla Kara
17		FARISİ
7	Aşkın Baran	Çeviride Yiten
8	Nihat Ziyalan	Ustaların Ustası
13		Severim Pazartesileri
10	Muzaffer Oruçoğlu	Kenan Evren ve Resim
12	Surap Salmanlı	Pasaporttaki Resim
16	Memduh Güney	Elbet Denizler de Ağlar
18	Deniz Günal	İstasyon Öyküleri
21	Saba Öymen	Bir Zamanlar
27		Meditasyon Dersi
24	Görkem Acaroğlu	The Witch of Oz
28	Rıza Çolpan	Davison Sokağı
30	Kudret Yılmaz	İngiliz Marka Bok Arabası
32	Mehmet Sarı	Kaybedilmiş Yurt Sancısı

ORHAN KEMAL ÖZEL BÖLÜMÜ

33	Orhan Kemal	Sanat Anlayışım
42	Orhan Kemal	Chocolate
45	Orhan Kemal	2000'e Dair
46	Dr. Vamık Volkan	Bloodlines: From Ethnic Pride to Ethnic Terrorism
49	Karl Marks	Burjuva Toplumunda Paranın Gücü
51	Dr. Ahmet İnam	Yobazlar
53	John Updike	Anatolian Arabesques
56	Kemal Serdar	Kitap Yayın Dünyası
57	Okuyucu Köşesi	
58	Toplum Duyuruları	

KAPAK/COVER: Tayfur SANLIMAN
Sema Resimlerinden

BU SAYIDA

Bu sayıda İsmail Kayhan, işlerinin yoğunluğundan dolayı dergideki Koordinatörlük görevini Mustafa Demirbilek'e devretti. Toplumsal Kaynak Dergisini günümüze dek gelmesinde tek başına çok önemli bir rol almış olan İsmail Kayhan'a şimdiye dek yaptıkları için tekrar teşekkür ediyoruz. Bu arada TOPLUMSAL KAYNAK dergisinin yaşayabilmesi ve daha da gelişmesi için harcanacak emeği paylaşma sorumluluğunu da üstlenen Melbourne Ortak Etkinlikler Komitesine de teşekkür ediyoruz.

TOPLUMSAL KAYNAK dergisinin içeriğinin ve editörlüğünün tamamen bağımsız olup hiç bir dernek yada siyasal kurumla ilişkisi olmadığını, yazı seçiminden size sunulmasına dek yapılan tüm çabalarımızda Avustralya'da değerlerimizi yaşatmayı, yeni kültürel değerler yaratmanın çabasını kendimize ölçüt aldığımızı hatırlatmak isterim. Bu nedenle de sizden gelen istekler doğrultusunda Okuyucu Köşesi ve Toplum Duyuruları bölümleri oluşturduk. Katkılarınız ve duyurularınızı bekliyoruz. Bu sayıda SBS yarışması ödül alan öyküleri yayınlamaya devam ediyoruz. Bir de etkinliğimiz var. Deniz Günal, İletişim Yayınlarından çıkan ilk romanı "İşltili Venüs" ü imzalamak üzere 2 Nisan Cumartesi günü Sidney'de olacak. Hepinizi Auburn Kütüphanesine bekliyoruz.

Bu sayıda da daha iyiye, daha güzele ulaşma çabamızı Orhan Kemal Özel Bölümüyle sürdürüyoruz. Özellikle Türkiye de Epsilon yayınevinde başlatılan epeydir Orhan Kemal'in romanlarını özlemiş ya da okumakta gecikmiş olan ve genç kuşaklara tanıtmak için yayınlamayı düşündüğü 'Cemile', 'Baba Evi', 'Avare Yıllar' kitaplarının yeniden basılması girişimine, biz de buradan Orhan Kemal Özel Ekiyle katkıda bulunmak istedik. Epsilon Yayınlarının 100 bin adet basmayı düşündüğü Türk yazınında ilk kez işçi bir kızın roman kahramanı olduğu "Cemile" romanını internetten kolayca alabileceğinizi unutmayın. Belki buna benzer kampanyalar başarılı olursa Ömer Seyfettin, Sabahattin Ali, Sait Faik, Aziz Nesin gibi daha nice değerlerimizi de yeni kuşaklara aktarabiliriz.

Kendi alanlarında dünyanın en iyilerinden olan değerlerimiz Dr. Vamık Volkan ve Dr. Ahmet İnam'ın yazılarını zevk alarak okuyacağınızı düşünüyorum. Özellikle son günlerde Türkiye'de Orhan Pamuk'un söyledikleri üzerine koparılan fırtına, sadece kendinin düşündüğünü kabul eden, bunun dışında söylenen herşeyi karalamaya, dışlamaya, yok etmeye çalışanların, "Ya sev, ya da terket" ile "Ya bizdensin ya da düşmanımısın" ikileminin her siyasal düşünce içinden çıkmış olması hepimizi düşündürmeli. Onun için özellikle de Dr. Ahmet İnam'ın yazısını okuyup, ne kadar "YOBAB" olup olmadığımızı sorgulamanın yararına inanıyorum. Daha hoşgörülü, daha az yobaz bireyler/toplumlar dileğiyle.

Memduh Güney

TOPLUMSAL KAYNAK

Türkçe - İngilizce Kültür ve Sanat Dergisi

P.O: BOX 189

Moreland VIC 3058

toplumsal@yahoo.com / mguney@optusnet.com.au

EDİTÖR: Memduh GÜNEY (mguney@optusnet.com.au)

KOORDİNATÖR (REKLAM - ABONE - MELBOURNE DAĞITIM): Mustafa DEMİRBİLEK (0412 752 506)

SYDNEY DAĞITIM : Munzur ÖZGÜR (0401 563 157)

TOPLUMSAL KAYNAK ın editörlüğü tamamen bağımsız olup, hiç bir kurum ile ilişkisi yoktur.

Derginin basılması, dağıtılması ve reklamların sağlanmasında katkı sağlayan kuruluşlar

Anadolu Kültür Merkezi (Melbourne)

Anadolu Kültür Merkezi (Sydney)

Avustralya Türkiyeliler Kültür Derneği (Melbourne)

Avustralya Alevi Toplum Konseyi (Melbourne)

Springvale Alevi Kültür Merkezi (Melbourne)

**Melbourne
Finance
Group**

Melbourne Finance Group

- Ev, iş inşaat, taksi, araba ve kişisel kredi temininde uzman ve güvenilir kuruluş
- Kredi işlemlerinizi, şartlarınızın uyması halinde 24 saatte sonuçlandırılır
- Kredi almakta pürüzü olanlar için özel işlemlerle kredi temin edilir

Rick Demirci

Direktör- 0410 560 155

Suite 2, 38 Kinsway, Glen Waverley

Tel: (03) 9886 5155, Faks: (03) 9803 9241

E mail: rick.d@melbfinancegroup.com.au

Web: www.melbfinancegroup.com.au

SHANE'S
LADIES & MENS
HAIR DESIGN

SHANE'S Hair Design

Dargie Crt. DALLAS, VIC 3047

Tel: (03) 9302 3320

Serkan Radiators

**FREE DELIVERY & PICK UP
CHANGE OVERS- CLEANOUTS**

Adnan Sevim

Mob: 0410 193 225

Ph: (03) 9386 9154

2-213 Sydney Road,

Coburg VIC 3058

5 Stars

All Mechanical Repairs

Roadworthy Tester

LPG specialists

Automotive service

Injector service

Brake, clutch specialists

Disk drum machining

Efi specialists

Tyre servicing & balancing

Atila Erçetin

Tel: (03) 9386 1060

Fax: (03) 9386 9100

**184 Sydney Road, Coburg
VIC 3058**

AKLA KARA

Gündoğdu GENCER

Hoca'ya "yahu Hoca, bu ne biçim iştir" demişler, "yaz olur sıcaktan yakınırsın, kış olur soğuktan yakınırsın, seni hoşnut etmek te pek olanaksız". Hoca "bahara lâf ettiğimi hiç duydunuz mu?" demiş. Şimdilerde özellikle solda iki arada bir derede kalmak gibi bir durum var. İngilizcedeki "between a rock and a hard place" gibisinden, yâni kayayla sert bir yer arasına sıkışmışsın, aşağı tükürsen sakal, yukarı tükürsen Amerika. Hatırlıyorum, Afganistan'daki Kuran öğrencileri, yâni Taliban/talebeler dediğimiz guruh Buda heykellerini dinamitlediğinde, Mao'nun "kültür devrimi" sırasında Beethoven plaklarının kırılmasına gösterdiğime benzer bir tepki göstermiş, "olmaz böyle halt yemek" demiştim ve ne yalan söyleyeyim, Amerika'nın başını çektiği güçler bu çağdışı kâbusu ortadan kaldırma girişiminde bulunduğu pek sevinmiştim. Taliban yıllar sonra Afganistan'da Kabil dışında halâ duruma hâkim ama o başka bir hikâye.

Dünyanın bugün için en büyük askerî gücü ABD, kendi ucube yarattığı Saddam'ı devirmek için kolları sıvarken dünyanın bugün için en büyük askerî gücü ABD'nin gelmiş geçmiş en ebleh ve en tehlikeli başı Prezmit Bush efendi hatırlarsanız "ya bizimlesiniz, ya da bize karşısınız" demişti. Yâni ya bu deveyi güdersin ya da ben senin de develerini deve ederim demeye getiriyordu lâfı. Herşey akla kara. Hollywood filmlerinde özellikle kovboy filmlerinde ilk on dakikada kim iyi adam, kim kötü adam hemen anlarsınız ve esas oğlanın kötü adamın canına okuması için tezahüratta bulunursunuz. Neyse esas oğlan rolündeki Bush oğlu Bush 50 milyonun üzerinde Amerikalı echel-ü cühelanın oyunu alarak Beyaz Sarayı yeniden teşrif ettiler. Seçim öncesi Suudların ülkesinden 1400 yıllık Vahapçı bir fosil Afganistan ile Pakistan yörelerindeki bir mağarada dille gelerek El Kaide'nin seçimlerde Bush'u desteklediğini, çünkü ABD'nin başına bir daha bu kadar aptal ve cahil bir adamın gelemeyeceğini ve önce karıştırıp sonra yediği haltlarla aslında kendi sandığı gibi Hıristiyanlığa değil, dünyada İslamî şariat düzeninin kurulması yufkasına yağ süreceğini beyan ve fetva etti. Hani bir Bush'u fahrî Müslüman ilân etmediği kaldı.

Bush, biliyorsunuz Allah'la tam bir iletişim halinde. Ben uydurmuyorum, kendisi söylüyor. Ruh sağlığı şüpheli konumda olanlara ruh doktorlarının ilk sorduğu sorulardan biri gaipten sesler duyup duymadığıdır. Prezmit Bush iyi ki ABD gibi

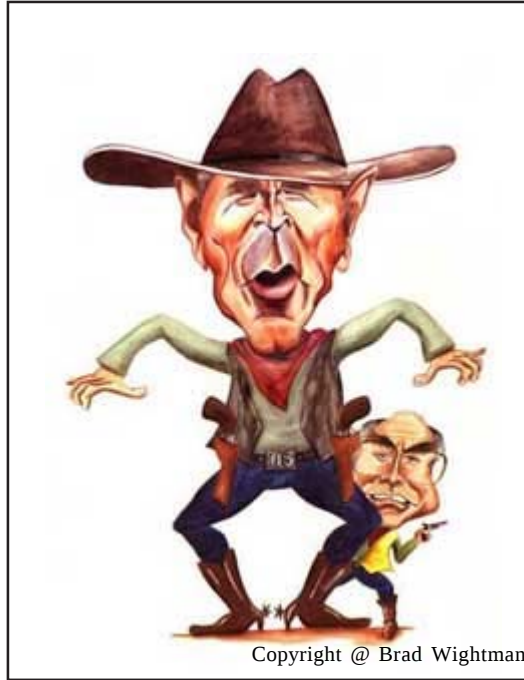
hoşgörüsü ayyuka çıkmış bir ülkede yaşıyor, yoksa bizde olsa Bakırköy'ü boylardı. Allah demiş ki Bush'a: "evlâdım George, bu dünyayı olsa olsa sen kurtarısın, ötekiler özgürlüğü ve de demokrasiyi sevmiyor. Sen seviyorsun, değil mi evlâdım?" George da karşıdan yamağı ve kuklacısı Dick'in suflesiyle bir güzel haç çıkarıp "elbette Allahım" demiş. O da "o zaman git Irak'ı bombala, kadın erkek, çoluk çocuk, yaşlı genç demeden evlerini başlarına yık ki, benim gazabım nasıl olurmuş görsünler" demiş. George karşı mı çıkacak, hemen kolları sıvamış tabii, Amerikalıların Allahın seçkin kulları olduğuna can-ı gönülden inanarak. Şu seçkin kul lâfı da bir bitirim zaten. Yahudiler bunca eza cefadan sonra halâ Allah'ın (ya da Yahweh'nin diyelim) seçkin kulları olduğuna, Filistin'i kendilerine Allah'ın verdiği ve bu nedenle Filistinlilere ne yapsalar Allah adına yaptıklarına inanıyorlar zaten. İmdi, Yahudilerin Yahweh'si, Bush'un Allahı var da Hüsam

efendinin yok mu? Sakal altından kıs kıs gülerken "ben ki Allah'ın kelâmını hıfz etmiş bir ademim, bunları hepsi fasarya" demez mi? Tüm dünyanın aslında Müslüman doğduğunu, yoldan sapıp başka birşey olmuşlarsa yola getirmenin farz olduğunu bilmez mi?

Aslında Bush oğlu Bush'a fazla da kızmamak gerek. Ötekilerin düşünce biçimi biraz daha karmaşık, çok daha zekice olabilir ama sonuçta hepsi de "ya bizdensin ya da bize karşısın" demiyorlar mı? Dini din yapan da bu değil mi zaten? Sosyal bir golf kulübüne üye olmak gibi birşey yâni. Üye iseniz üye

olmayanlara tepeden bakma hakkı veriyor size bu üyelik.

Her toplumsal olgu gibi din de toplumun bir ihtiyacını karşılamak için ortaya çıkar, bu ihtiyacı karşılamaya devam ediyorsa gelişir, yayılır, serpilir. Tarih içinde inceler, kökenlerine inersiniz, Museviliğin çıkışına bakarsanız köle olan, sonra da çobanlıkla geçinen bir kavmi ayakta tutmak, onlara direnç vermek için ortaya çıkmış bir din. Hıristiyanlığın değil de İsa'nın çıkışına bakarsanız, yabancı boyunduruğu altındaki bir ülkede dürüst, sevecen bir bağımsızlık savaşçısı görürsünüz, Gandhi'nin 1900 yıl önceki modeli. Hıristiyanlık denen din Tarsus'lu Saul'un uydurması zaten.

Copyright @ Brad Wightman

Hristiyanlık sonradan bir de 1500'lerde reform görmüş, Alman Luther'in ve özellikle de Fransız/İsviçreli Calvin'in "beş parmağın beşi bir değil, zengin Allah kendisini sevdiği için zengindir" görüşünü İsa'nın "bir zenginin cennete girmesi, devenin iğne deliğinden geçmesinden daha güçtür" lafının tam karşısına lök diye oturtmuş. Bush efendimiz de bu Calvinist gelenekten geliyor. Zengin olduğu için Allah'ın kendisini sevdiğinden hiç mi hiç kuşku yok. İngiltere de bu gelenekten. Yoksul halklardan yana, emeğin sömürülmemesi için kelle koltukta uğraşan Güney Amerikalı papazlarla hiçbir ortak yanları yok. Müslümanlığın çıkışına bakarsanız, kabile ve aşiret savaşlarıyla ve yarı aç birbirini yiyen bir toplumu homojen bir tacir toplumu haline getirmek, refahı artırmak ve bu arada da daha ahlâklı yapmak, daha ahlâklı ticaretin ve uzun vadede daha kârlı olduğunu ve yardımlaşmayı öne çıkaran bir toplumun daha sağlam, daha kalıcı olduğunu göstermek için ortaya çıkan bir din. Ama hepsi de birliği, inancı bir arada tutmak için "biz iyiyiz, bizden olmayan kötüdür"ü benimsemiş. Başka türlü de olamaz zaten, çünkü inanç denen olay akılcı yaklaşımla bağdaşmaz. Siz şu ya da bu dine gönülden, kayıtsız şartsız inanmışsanız zaten sizin gözünüzde sizin kadar inanmayanlar sizin kadar değerli olamazlar. Hele hele tümüyle bir başka Manituya inananlar gâvurdur, kâfirdir. Siz doğruysanız, haklıysanız, ötekiler doğru olamaz, haklı olamaz. Hoşgörü dinin karşıtıdır. Çünkü hoşgörü, aklınızın yattığına değil, aklınızın hiç yatmadığına, size en ters gelene toleransla yaklaşmaktır. Eğer bazı toplumlar zaman zaman hoşgörülü olmuşlarsa bu ya Osmanlı ya da Avustralya örneğindeki gibi hoşgörülü olmak toplumun çıkarına olduğu içindir ya da o toplum doğru dürüst dindar bir toplum olmadığındandır.

ABD "hoşgörülü, çağdaş bir İslâm ülkesi örneği" olarak Türkiye'yi pazarlarken elbette o ünlü yüzde 99'un en az yüzde sekseninin sadece kağıt üzerinde ve lâfta Müslüman olduğu için hoşgörülü olduğunu bilmez mi? İyi dindar Ariel Sharon gibi olur, George W Bush gibi olur, Lâdinzadelerden Hüsam gibi olur. Köktendinci (fundamentalist) sözcüğü yanıltıcı bir sözcüktür. İlimli dindar olunmaz. O dinin aslına, temel inançlarına (fundamentals) inanmaz, temel gereklerini yerine getirmezseniz sizinki ya inandığınız tanrıyı aldatmaya çalışmaktır, ya da sahtekârsınızdır. Nasıl domuz eti yiyen, sünnet olmayan bir Yahudi veya Müslüman düşünülemezse, İsa'nın Allah'ın oğlu olduğuna, öldükten sonra dirildiğine, Meryem'in bakire olduğuna inanmıyorsanız Hristiyan değilsinizdir. Azıcık hamile olunmaz.

Düalizm yâni ikicilik dediğimiz kafa yapısı ne yazık ki giderek daha da hâkim olmakta dünyaya. Bu yaklaşım elbette daha önce de vardı, özellikle de Orta Doğu kaynaklı dinlerde. Ama bilgisayar bunlara tuz biber ekti. Bilgisayar mantığı, bildiğiniz gibi bir devreden akımın geçmesine ya da geçmemesine dayanır, yâni bir şeyin değeri ya birdir ya da sıfırdır, akla karadır. Bilgisayarda "belki"ye yer yoktur, "biraz"a yer yoktur. İnsanın akla kara arasında seçim yapma durumunda kaldığı yok mudur? Vardır

elbette. Son Fransız başkanlık seçimlerinde "ya Le Pen ya da Chirac" gibi bir seçim ortaya çıktığında Fransa'nın güçlü komünist ve sosyalist partileri bunu akla kara arasında bir seçim olarak gördü ve "faşiste değil, hırsıza oy verin" diyerek Chirac'ı destekledi. Buna benzer örnekler elbette var. Ama burada sözünü ettiğimiz, eleştirdiğimiz, bunu, yâni akla kararı bir dünya görüşü, herşeyi kapsayan bir felsefe olarak benimsemektir. Cennet-cehennem, inanan-inanmayan, Tanrı-şeytan ya da iyi tanrı-kötü tanrı, sevap-günah... Bu liste uzar gider. Oysa Şamanist dinlerde ve birçok doğu dininde herşey böyle keskin çizgilerle ayrılmış değildir. Antik Yunan'da ya da Roma'daki tanrı bolluğu belki de o uygarlıkların daha geniş görüşlü olmaları ve insanlığa, uygarlığa çok şeyler kazandırabilmiş olmalarının temelinde yatmaktadır. Zeüs belki başınıza yıldırım yağdırır ama siz hele bir de Afrodite'ye yalvarın, belki durumu kurtarır. Oysa şimdilerde Allah'ın adamı Bush sizin canınıza okuyorsa kime yalvaracaksınız? Bu akla kara mantığından kurtulabilmesi olası mı insanlığın dersiniz? Bence kıyıdan köşeden de olsa ümit var. Dünyanın şu anda en hızlı gelişen ekonomisi olan Çin komünist bir ülke mi, kapitalist mi diye sorsam ne diyeceksiniz? Ak mı, kara mı? Komünist Parti halâ Çin'i yönetiyor, Çin'de Bush tarzı seçim falan yok. Ve Çin'de Menderes'in deyimiyle her mahallede bir milyoner pıtrak pıtrak baş veriyor. Ama karaborsacılık yapan satıcı, rüşvet alan memur, ya da fahiş fiyatla mal satan bakkal idam edilebiliyor. Kapitalizmin dinamosu olan insan açgözlülüğü tam sürat işliyor ama komünist parti geleneğinin devamı olan bir toplumculuk anlayışı da berdevam.

5000 yıllık bir kültürün getirdiği bir özgüvenle Çinliler bunun adını koymak gereğini bile duymuyor. "Biz yapacağımızı yapalım, birisi isterse bunun adını koysun" diyorlar. Çin'de Orta Doğu dinlerinden birinin ağır basmaması sizce bir etmen değil mi bunun olmasında? Viyana kapılarında mehter köslerinin eşliğinde kös kös döndükten 300 yıl sonra Brüksel kapılarında el açtığımız Avrupa'ya bir göz atalım. Katolikliği ciddiye alan bir iki ülke dışında Avrupa'da artık dinin pek bir ağırlığı yok. Avrupa sosyal demokrasinin beşiği. Her ne kadar sosyalistler için "sosyal demokrasi" neredeyse ihanetle özanamlı ise de 19. yüzyıl sonlarında Marx'ın öne sürdüğü istemlerin birçoğu sosyal demokrasilerde gerçekleşmiş durumda. Küçük Coni gibi hadım ideologların tersine çevirmek istediği haklar bunlardır.

Bugünkü çatışma popüler deyimiyle bir "uygarlıklar çatışması" ise bu, Hristiyan uygarlıkla Müslüman uygarlığın çatışması değildir, çünkü temelde Orta Doğu dinlerinin dünyaya bakışında pek te büyük bir fark yoktur. Uygarlıklar çatışması dinci akla kara uygarlığı ile seküler gökkuşağı uygarlığı çatışmasıdır. Bugün akla kara dinleri birbirleriyle çatışma görünümü sergiliyor da olsa sanırım galip çıkan bu dinlerden hiçbirisi olmayacaktır. Amerika'nın insanların zihnini ve midesini çerçöple doldurma çabası ne kadar ustalıkla yürütülse de, Amerika'nın bu küstah saldırganlığına bugün karşı çıkanların büyük bir çoğunluğu Müslümanlar olsa da. Birgün bahar gelecek.

ÇEVİRİDE YİTEN

Aşkın Baran

Geçen yılın Ekim ayında Victoria Hükümeti'nden gelen basın bildirisini okuduğumda pek sevinmiş, bildiride sözü geçen kaynağa bir an önce ulaşmak için Victoria Başbakanı'nın Çokkültürlülük İşleri Yardımcısı **John Pandazopoulos**'un ofisi ile hemen ilişkiye geçmiştim.

Bildiride, Victoria Hükümeti'nin bir *Hukuksal Terimler Sözlüğü* yayınladığı, sözlükte, aralarında Türkçe'nin de bulunduğu 13 dilde hukuksal terimlerin karşılıklarının verildiği ve ücretsiz olarak dağıtıldığı belirtiliyordu.

Mesleki açıdan benim için çok yararlı olabileceğini düşündüğüm sözlüğü yetkililerden istemiş, birkaç gün içinde adresime gönderilmesini sağlamıştım.

Her dil için ayrı bir rengin kullanıldığı, üzerinde çok ince bir tasarım çalışması yapılmış olan, baskısının göz alıcı olduğu sözlük, 240 sayfadan oluşuyor.

Tasarı, tasarım ve baskı açısından gerçekten iyi niyetli ve başarılı olan bu sözlükteki Türkçe çeviriler konusunda aynı övgülerin dile getirilmesi olanaklı değil.

Gelin birkaç örnek verelim:

Sözlüğün beşinci sayfasında, mahkemelerde sözlü ifade veren herkesin ettiği bir yeminin İngilizcesi ve 13 dilde karşılığı bulunuyor. Yeminin İngilizcesi şöyle:

"I swear by Almighty God that the evidence I shall give in this case shall be the truth, the whole truth, and nothing but the truth."

Bu yeminin Türkçesini okuduğumda, doğrusu dehşete kapıldım. Sözlükteki çeviri şöyle:

"Bu davada vereceğim ifadenin doğru, tamamen doğru ve doğrudan başka bir şey olmayacağına Tanrı huzurunda yemin ederim."

Bir mahkemede ifade vermek üzere yargıcın önüne çıkmış olan bir Türk tanık, bu çeviriye uygun şekilde yemin ederse, doğru söyleyeceğine değil, söylemeyeceğine dair yemin etmektedir. Çünkü Türkçe çeviriyi kullanan bu tanık, vereceği ifadenin doğru, tamamen doğru ve doğrudan başka bir şey "olmayacağını", üstelik yemin ederek bildirmektedir. Yani bu ifade, doğru da olmayacak, tamamen doğru da olmayacaktır. Son bölüm de kullanılan "doğrudan başka bir şey olmayacak" ise, iki olumsuzu içerdiği ve iki olumsuz ifade, söylenmek isteneni olumluya dönüştürdüğü için, doğru olarak görülebilir ama, nitelikli bir çeviri olmaz.

Bu şekilde yemin edilerek verilen ifadelerin kullanıldığı bir davanın sonucunu düşünmek bile insanın tüylerini diken diken ediyor.

Bu çevirinin şu şekilde olması gerekirdi: "Bu davada vereceğim ifadenin doğru, tamamen doğru olacağına ve

doğrudan başka bir şey olmayacağına Yüce Tanrı huzurunda yemin ederim."

Bu yanlışlığın gözden kaçtığı, farkında olmadan yapıldığı da ileri sürülemez. Çünkü aynı yanlışlık, altıncı sayfada, Tanrı adına yemin etmek istemeyip sadece doğru söyleyeceklerine dair söz vermek isteyenlerin dile getirecekleri ifadenin çevirisinde de aynı şekilde yapılmış.

Başka örnekler de verelim: 14'üncü sayfada, "alias"ın takma isim olduğunu ileri süren çevirmen, 25'inci sayfada da "bigamy" sözcüğünün çift eşlilik olduğunu savunmaktadır ki, 44'üncü sayfada görüldüğü şekliyle "courier of drugs" ı "uyuşturucu madde kaçakçısı" diye çevirmek kadar yanlıştır.

Çünkü "alias" takma değil, sahte isim, "bigamy" çift eşlilik değil, çokeşlilik (yani iki veya daha fazla kişi ile evli olma halidir) ve "courier of drugs" ise uyuşturucu madde kaçakçısı değil, uyuşturucu madde taşıyıcısıdır. Bunların aralarındaki fark ise, bu çeviriyi yapan kişinin kavrayamayacağı ölçüde büyüktür.

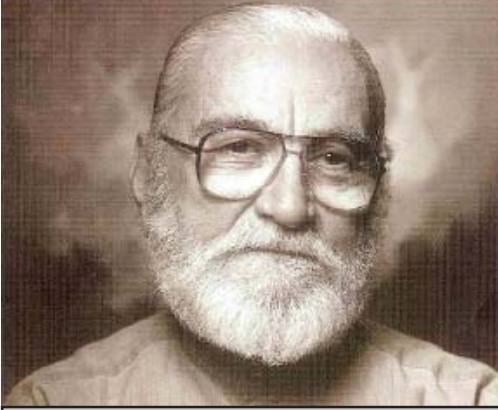
Örnekleri çoğaltmak olanaklı. Ancak, kesin olan şu ki, herkes yanlış yapabilir, hepimiz ne yanlışlar yapıyoruz. Önemli olan, yanlışta direnmemek, ısrarcı olmamaktır.

Bu sözlüğü yayımlayan Victoria Yazılı ve Sözlü Çeviri Servisi'nin (VTIS) Genel Müdürü **Senada Softic**'e kaygılarımı belirttiğim bir mektup gönderdiğimde aldığım yanıt, gerçekten bu tür çevirilere imza atan bir kuruluşun genel müdürüne yaraşır türdeydi: "Görüşleriniz için teşekkür ederim. Saygılarımla." Bu kadar, evet, Bayan Softic'in yanıt bu kadar! Beş sözcük!

Ancak, Bakan Pandazopoulos, olayın üzerine eğildi ve Victoria Çokkültürlülük İşleri Dairesi'nden bir inceleme yapmasını istedi. Dairenin Müdür Vekili **Barbara Mountjouris**'in verdiği yanıt, inanılmaz bir gerçeği gözler önüne seriyor. Sayın Mountjouris, sözlükteki Türkçe çevirilerin Yazılı ve Sözlü Çevirmenler Ulusal Onay Dairesi'nin (NAATI) üçüncü derece onay belgesine sahip bir çevirmenin başkanlığındaki üç kişilik bir ekip tarafından yapıldığını, ekip başkanının çeviri alanında öğretim elemanı olduğunu, 20 yıllık deneyime sahip olduğunu, çevirilerin birkaç kez denetimden geçtiğini vurguluyor.

Söyleyecek söz bulmak kolay değil. Çevirmen olmak için sadece başka bir dili bilmek yetmiyor, kendi anadilini de insanın iyi bilmesi ve sevmesi gerekiyor. Aksi halde, bu örnekte görüldüğü gibi, çeviride yiten sadece anlam değil, meslek ciddiyeti, mesleğe saygı, anadiline saygı ve güvenilirlik de oluyor.

NIHAT ZİYALAN

TAYFUR SANLIMAN

1930 yılında Adana'da doğan Tayfur Sanlıman, ilk, orta ve lise eğitimini doğduğu kentte tamamladı. 1955 yılında Güzel Sanatlar Akademisine girdi. Halil Dikmen ve Zeki Faik İzer atölyelerinde çalıştı. Bugüne dek elliden fazla Türkiye ve yurtdışında kişisel sergi gerçekleştiren Tayfur Sanlıman, halen Beyoğlu Asmalımescit tski kendi atölyesinde çalışmalrını sürdürmektedir.

.....

Bu kurtarıcılar çeşitliymiş; mistikler, düşünürler, bilim adamları, sanatçılar ...

Sanatçılar insanlık için bir köprü kurmaya,

Kötüden - İyiye

Çirkinden - Güzele

Kaostan - Düzene

Görünenden - Görünmeyene

Parçalaniştan - Birleşime

Maddeden - Enerjiye

gidiş gelişin en doğal ve en mükemmel ritmini bulup göstermeye adanmışlar kendilerini. Bütüne giden bu yoldaki devinimi algılayabilen her sanatçı gibi Tayfur Sanlıman da yıllardır hep bu dönüşümü vurgulamaya çalışanlardan biri olagelmıştır.

Resimlerine her zaman büyük bir titizlikle eğilmiş olan sanatçının göz kamaştırıcı ışığı bir zerrede nasıl yoğunlaştırdığını görmek çok heyecan verici. O zerreden fişkıran ışığı sanatçı, güçlü tekniği ile resme yayarken, kendini açan her nesneyi aniden parlatmış eritiveriyor. İşte bu yumuşaklık içindedir ki, daha önce duyulmamış bir sessizlik yayılıyor etrafa...

Ve renklerin kimliklerini kaybedip tanımlanamaz bir birleşimi oluşturuyorlar.

Bir de ışığın renge bölündüğü resimler var. Fırçanın hızla, fırtına gibi hareket ettiği resimler. Onların müziği ise bambaşka; parça parça, ateş gibi, coşkun maviler, rüzgârda savrulan yeşiller gibi.

-Yerin, göğün, dünyanın sesi bu - Birbiri ile çarpışan, hırçın, coşkulu, fakat dostluklarını hiç yitirmeyen renkler ve sesler...

Belkis Soran

TeşekkürlerTayfur Sanlıman.

Menekşeli Konak adlı romanımın baş kişilerinden ustaların ustası'nı ilham ettiğin, elli yıllık dostluğunu esirgemediğin için binlerce teşekkür.

Ellilerin Adana'sı... Edebiyat matinelerinde kızlarla göz süzüştüğümüz, içimiz pır pır ederek ellere mektup tutuşturduğumuz yıllar. Tayfur askerliğini bitirmiş, Güzel Sanatlar Akademisi'nin parlak bir öğrencisi ve Palmiye Pastanesi'nin sahibi.

Pastanenin üst katında kadın berberliği yapan babası, bazen haşın bakışlarını aşağıya indirir cebi delikler masasını denetlerdi. Tayfur'a göre bizler yarının sanatçılarıydık. Bu yüzden pastanesinde masamız olmalıydı. Şair- ressam olan kendisi zaten masaların sahibiydi.

Askerlikten önce iki yılını Orman Fakültesi'nde ziyan ettiği için ah vah edenlerimize her zaman gümbürdemiştir.

"Doğaya aşığım Arkadaş! Ama resme de aşığım!"

Masadakilerin aşkıysa, bitişikteki Alsaray Sineması'nın müdürünün kızınaydı.

Müdürün kızına olan aşkımız bizi sararıp soldururken, bir gün İstanbul'dan ağzı pipolu, kolunun altında uzunçalar taşıyan biri çıkıp geldi. Kızı elimizden aldı. Aşkımızdan haberi olsaydı kızın, radyoda jaz şarkıları söyleyen ağzı pipoluya evet demez, onu eniştemiz yapmazdı elbet. O gün hepimize pasta- limonata ikram etmiş, yasımızı hafifletmeye çalışmıştı Tayfur. Gümbürdemesiye şöyle olmuştu: "Arkadaşlar! Aşk tükenmez!"

Dört yolağzı'yla Küçük Saat arası, hızlı bir yürüyüşle şıp diye geçilebilecek iki yandaki kaldırım, uzun uzun dolaştığımız piyasa yerimizdi. Oradaki Bugün Gazetesi'nin bitişğinde, resim-iş öğretmenim Latif Arış'ın tabelacı dükkanı vardı. Kalıbı gibi huyu da babacan olan öğretmenim, kapıda karşılardı benim gibi öğrencilerinin selamını. Kendisi gibi G.S.Akademisi'nden olan Tayfur Sanlıman'ınsa ayrı bir yeri vardı onun yanında. O zaman kafama dank ederdi Tayfur'un bizlerden 5-6 yaş büyük olduğu. Ayağımı sürüp kulak misafiri olduğum sıralarda, hep resim üstüne konuşmalardı duyduğum. Bazen dükkanın camlı kapısı kapalı olur, hararetli konuşmalarını duymaz ama onların ateşli el kol hareketlerini görürdüm.

Yaşamını İstanbul özleminin tutsak aldığını görüyordum Tayfur'un. Gökgürlemesini andıran bir sesle konuşurken birdenbire hüzünlenir, dipsiz kuyulara düşerdi sesi. Böyle zamanlarda muhakkak İstanbul'a sıçrar, oradaki sanat ortamını anlatmaya başlardı. Daha sonra sık sık kaybolmaya başladı. Çıkıp geldiğinde de bağlara, ırmağın kenarına sığındığını söylerdi. Adana dar geliyordu ona. Uzun bir kayboluşun ardından İstanbul'a, Allahın Nimet'ine ermek için gittiğini öğrendik.

Arnavutköy Kız Koleji'nden Nimet Hanım, gelinimiz olmasının yanında koruyucu meleğimdir. Adana gibi bir yerde beni aileden biri olarak gördü. Kendimi geliştirmek için onun kültüründen yararlanırken, Tayfur'dan da kopmamış oldum.

Tayfur'a birbirinden güzel çocuklar doğuran Nimet Hanım, eşinin duygularında ürperen sayıyı farketmiş, ilacının da resim yapması olduğunu anlamıştı. İş alanında başarılı olmaya çalışılırken, eşinin resim yapması hep öndeydi onun için. Sanırım İstanbul'a göçmeleri de bu yüzdendir.

Palmiye Pastanesi'nden sonra şairliği meslek olarak seçip, askere gitmiş, askerlik dönüşü de şairliğin karın doyurmadığını çok çabuk öğrenmiştim. Adana'da, Ankara'da tiyatro oyunculuğu derken, Yeşilçam'a transfer olmuşum.

Cihangir Çay Bahçesi'nin altındaki Kumrulu Sokak'ta oturuyor, Yeşilçam'a gitmek için hemen her gün merdivenlerini inip çıkıyordum. Bir gün bu merdivenlerin başında Tayfur'un sesini duyar gibi olmuş, uzun süredir izini kaybettiğim bu dostun sesi acaba gaipen mi geliyor diye durup dinlemiştim. Gümbürdeyen gerçekten onun sesiydi. Ondan sonrası çok kolay oldu. Sesi dinleye dinleye apartmanın alt katına indim, kapıyı çaldım. Evet. Nimet Hanımla, Tayfur'du. Kayıplara karışan aile bireyi çıkıp gelmişti sanki. Kucakla'malar... Kucakla'malar...

Yıllar sonra bulduğum Tayfur'un, bir ambalaj fabrikasına ortak olması, sık sık Sıra Ceviz'lerdeki fabrikasına taşınmama neden oldu. İşinde ciddi olan Tayfur'un aklı başka yerlerde gibiydi. Bir gün yemekhanede, birlikte yemek yediğimiz işçilerin ona Tayfur Baba diye seslenmesinden duyulanmış, ondan ses çıkmayınca, dönüp bakmıştım. İcini dinler gibi

bir durumu vardı. "Ne yapıyorsun" diye sorduğumda? "Resim yapıyorum" yanıtını almıştım. Yüzünü çevreleyen sakalıyla o gün onu ermi'lere benzetmi'tim. Hayata resimle bakan bir ermi'.

Bir gün ortalıktan kayboldu Tayfur. Nerede olduğunu uzun bir süre sonra Nimet hanımdan öğrendim. Resim yapmak için fabrikayı ortağına bırakıp Marmaris'in İçmeler Köyü'ne yerleşmiş. Kent yaşamından doğaya göçen arkadaşımı ermişlere benzetmekte haklıydım.

Tayfur içmelerde resim yaparken, daha doğrusu kendini doğaya verip içini dinlerken, beni hayat çarptı. On üç yıllık aile bağımı koparıp, kırk yıllık hayatımın üstünü çizdim ve 1980 yılında Avustralya'ya göçtüm.

Avustralya'nın Sydney kentinde vurgun yemediysem dostlarım sayesinde. Bu dostlarımın başında Tayfur gelir. Onun mektupları, telefondaki gümbür gümbür sesi her zaman bana ilaç olmuştur.

Kopardığım aile bağını yeniden düğümleme umuduyla, 1985 yılında, sadece gidiş uçak bileti alarak, Türkiye'ye döndüm. O sırada Tayfur, "İçmeler betonlaşıyor" diyerek İstanbul'a dönmüştü.

Kopardığım bağı düğümleyemedim.

Dımdızlak ortada kaldım diye paniğe kapıldığım sırada Sanlıman'lar imdadıma yetişti. Nimet hanım bana yatak hazırlayıp, büyük oğlunun eşofman altını verdi pijama niyetine. Tayfur'sa o gümbür gümbür sesiyle "Arkadaş! Sydney'e dönüş biletini merak etme" dedi. Baba evindeymişim gibi rahat bir uyku çekmişim o gece.

Sydney'e dönene dek sık sık resim konuştu Tayfur. Doğaya bağlılığının yanında, içini dinlemesinin gizini çözmeye çalıştım. Nedenin, niçinin yanıtını bulabilmek umuduyla içine bakmaya çalışırken, hep bir ışık peşindeydi.

Ondan sonraki yıllar Tayfur'un bu ışık arayışını düşündüm hep. Daha sonra resimlerinde karşıma çıkan ışık, bir can taşıyor gibiydi.

KENAN EVREN VE RESİM

Muzaffer ORUÇOĞLU

Herkes resim yapar, önemli olan kaliteli resim yapmaktır. Kaliteli resmi de doğuran şey, yetenek, deneyim ve perspektiftir. Tuvalin önüne geçer, uzaktan boyaları atarsın. Beyaz zemine çarpan ve iç içe geçerek aşağıya doğru akan renkler, tuval üzerinde hiç beklemediğin bir renk ve ışık armonisine dönüşebilir. Buna tesadüfün ortaya çıkardığı nonfiguratif bir kalite diyebiliriz. Bu tabii, boyayı atanın kaliteli bir ressam olduğunu göstermiyor. Kalitesizin, tesadüfen kalite doğurması durumudur bu. Aynı şekilde, çok kaliteli bir ressamın, kalitesiz, hatta pespaye resimler yapması da mümkündür. Hatta bu durum şimdi oldukça yaygındır.

Post modernist dalganın yayılmasından bu yana, usta ressamlar, akıl almaz bir kolaycılığa saptılar. Büyük, bembeyaz bir tuvalin üzerine bir damla siyah boya düşürerek veya iki tavuk teleği yapıştırarak, bu stilde yapılan tabloları galerilere, müzelere sokanlar çoğaldı. Hani anlatırlar ya, Kenan Evren, bir yerde Picasso'nun bir tablosunu görmüş, "Bu da neymiş, bunu ben de yaparım," demiş. Bu sözü üzerine, millet ünlü generali "Ti'ye" aldı. Bilmiyorum, Kenan bey acaba Picasso'nun hangi resmini gördü de bunu söyledi. Picasso'nun, resim, desen, gravür, litografi, heykel ve benzeri türlerden irili ufaklı elli bine yakın çalışması var. Bunların istisnasız tümünün kaliteli olması mümkün değil. Eğer çok kolay çizilmiş, kalite malül bir resmini görüp de bu sözü söylemişse haklıdır. Paşanın bu sözü, Picasso'nun kübizm öncesi, klasik, mavi ya da pembe dönemde çizdiği resimlerden herhangi birisine bakarak söyleyeceğini sanmıyorum. Resimler gayet anlaşılır bir durumdadır. Göz, bildiğimiz gözün yerindedir, burun burunun yerindedir. Kollar, bacaklar yaratıldıkları yerlerdedir. Öznelerin ve nesnelerin dünyasında, hayata aykırı bir durum yoktur. Paşa, boylesi alıslmış, iyi çizilmiş bir resme itiraz etmez. Paşanın gördüğü resim, Picasso'nun, analitik kübist, yapıştırma kağıtlardan yaptığı sentetik kübist veya gerçeküstücü dönemde çizdiği resimlerinden, yani Picasso'yu Picasso yapan bu dönemlerin resimlerinden birisi olabilir. Tuval üzerinde parçalanmalar, geometrik şekiller, sürpriz boşluklar, yapıştırma, çoğalan ve yer deştiren uzuvlar, şaşırın mekanlar ve zamanlar, belirsizlik ve kargaşa tufanı. Yani 12 eylül öncesini çağrıştıran bir durum. Kenan bey o sözü sanırım, böylesi bir tabloya bakarken, anlayamamanın, çözememenin, arap saçına benzetmenin verdiği sıkıntıyla söylemiştir. Paşanın çizdiği resimler yalındır. Fotoğrafa benziyor. Kopya çektiğini söylüyorlar. Kopya da çekse, atları iyi çiziyor. Tutuklamalar, işkenceler, zindanlar, darağaçları dünyasından geliyor. Hayalinin dar olması normaldir. Paşa'nın zaten geniş karşı allerjisi var. "Anayasa oldukça genişti, içinde oynuyorduk. Kestik, biçtik, üzerimize oturttuk," demesinin nedeni, darlığa olan sevgisindendi.

Eğer bir halk, kendi
diktatörünü kendi
bağrında
barındırıyorsa, onun
bir mahkeme önüne
çıkmasını talep
etmiyorsa,
ya o diktatör çok
halkçı,
çok "humanist" bir
diktatördür, ya da o
halkta bir sorun
vardır.

Darbenin ilk yılında Paşa, idamlara başlayınca, bizler Niğde cezaevinden, kendisine, durumu protesto eden telgraflar çektik. Herkes Paşanın darlığının farkındaydı ve çektiği telgrafında paşaya bir sıfat takıyordu.. Kimisi darbeci, kimisi Amerikan işbirlikçisi, kimisi zorba diye niteliyordu. İçlerinden birisinin nitelemesi çok ağırdı:

“Amerikan emperyalizminin zincirli kopeği..”

Bu niteleme benim içime oturmadı. İnsan merkezci bir nitelemeydi ve hakaret ögesi vardı içinde. İnsanlar birbirlerine sözle saldırırken , hayvanları hakaret aracı olarak kullanıyorlar. “Eşek oğlu eşek.” “Öküz herif,” “İneğe bak,” “Köpek soyu,” “Beygir surat,” Sırala sıralabildiğin kadar. Bir diktatöre, zincirli, zavallı bir köpeğe hakaret ederek karşı çıkılamazdı. Ben, Kenan Evrene kendi telgrafımı yazarken, iki cümleyle yetindim: “Ülkeyi cezaevine, kendinizi de bu cezaevinin baş gardiyanına dönüştürdünüz. Protesto ediyorum.” Telgrafımı yazarken, koğuş arkadaşlarımdan birisi yanıma yaklaştı:

“Ben Kenan Evreni zaptiye beygirine benzeten bir telgraf yazacağım, ne diyorsun,” dedi. Ceza evinde, o zamanlar, 68 kuşağından gelen mahkumlara özel bir saygı vardı. Zaman zaman bu tip şeyleri sorarlardı onlara.

“Öyle şeyler yazma, yanlış yaparsın” dedim. “Hem insana, hem de hayvana hakaret ediyorsun. Komünistlerin felsefesinde hakarete yer yoktur. Acizliğin bir belirtisidir hakaret. Haklı da olsa, yapını haksız bir konuma düşürür. Beygir kelimesini kullanma. Zaptiye çavuşuna benzetebilirsin. Beygirden vazgeçti. Ne yazdı hatırlamıyorum. Yıllar sonra sayın Kenan Paşa’nın beygir fotoğraflarına bakarak çizdiği yağlı boya tablosunu gördüğümde o arkadaşımın önerisini anımsadım.

Tabi 12 eylülün en civcivli anıydı. Cezaevi idaresi, tüm telgrafçıları apar topar hücrelere doldurdu. Mahkemeye verildik. Protestosunu hayvanlara hakaret temeli üzerinde kuranlar başta olmak üzere bir çok protestocu ceza aldı. Ben berat ettim. Savcı, Başgardiyanlığın şerefli bir devlet memurluğu olduğunu, Devlet başkanından başgardiyan ve daha küçük memurlara kadar tüm devlet memurlarının eşit insani haklara sahip olduğunu, Cumhuriyet idaresinde ayrımcılığa yer olmadığını, bir devlet memurunun bir başka devlet memuruna benzetilebileceğini, bunun kanunen bir sakınca teşkil etmediğini söyleyerek beratıma kapı açtı. Tabii hücrede yatışlarım yanıma kar kaldı.

Yanılmıyorsam çok önceleri, bazı ressamalar, Kenan Evren’in resimlerini sergileyen bir büyük holding galerisini kınamışlardı. Bence gerek yok. Kenan bey, zamanında asmış, kesmiş, biçmiş, ocaklar söndürmüş, haklar gasbetmiş, kötü işler yapmış olabilir. Halk, bu eylemlerinden dolayı Kenan beyin cezalandırılmasını talep etmemiştir. Paşamız da, özgürlük ortamında, boya, fırça ve beygir fotoğrafları temin ederek ressamlığa başlamıştır. Resim yapmak, yapıları sergilemek, kim yaparsa yapsın kötü bir iş değildir. Ben desteklerim. Ama burada şunu da belirtiyim ki, Kenan bey, tutuklanıp cezaevine atılsaydı, mahkumumuza kaliteli tuval, boya ve fırça verilseydi. Kopya edebileceği resimlerden, özellikle de beygir fotoğraflarından men edilseydi, kendi içine yönelir, hayal dünyası gelişir ve çok daha kaliteli resimler yaratırdı. Kenan beyin resim yapmasını destekliyorum ama sergi anında çenesini tutması gerekiyor. “Hadi durmayın, satın alın, ben ölünce bunlar on kat pahalılanacak,” yollu konuşmalar, doğru değil. Yalancıkıtan iflas etmiş Mahmutpaşa pırtıcılarının çığırtkanlığını çağırıştıran bu kaba teşvik veya nodullama hareketi, çizilen ve duvarlara asılan beygirlerin asaletiyle de çelişiyor. Paşa galiba sergi yeriyle at pazarını birbirine karıştırıyor. Orduya ilk yazıldığında veya daha sonra Kenan beyin bölümü neydi acaba? Süvari miydi acaba, bilmiyorum. Resim eleştirmenlerinin, değerlendirme yapırlarken bu noktayı göz önünde tutmaları gerekiyor.

Eğer bir halk, kendi diktatörünü kendi bağrında barındırıyorsa, onun bir mahkeme önüne çıkmasını talep etmiyorsa, ya o diktatör çok halkçı, çok “humanist” bir diktatördür, ya da o halkta bir sorun vardır ve tarih adlı emektar doktora görünmesi gerekiyor. Kendi cellatına, o cellatın ellerinde öldükten sonra, dirilip kendi resmini çizdiren bir halka diyecek bir şeyim yoktur. Ben şahsen, böylesi bir durumda, cellatın resim çizmesini sorun yapmam. Kenan beyden başka diktator mü yok Türkiye’de. Ecevit’in, Evren’den pek bir farkı var mı bilemiyorum. Ecevit’in, Kürde ve cezaevlerine yaptıklarının Evren’den geri kalır yanı nedir, Tanrı askına? Ecevit, resim yapmaya kalkışsa kimsenin tısı çıkmaz.

Pasaporttaki Resim

Surap Salmanlı

Geri kalmış ve gelişmemiş ekonomik alt yapının olduğu bir ülkenin çocuklarıyız. Ekmeğini elkapılarında aramak bizlerin alın yazısı değil, ekonomik düzenin el yazısıyla yazılmış. Kuş misali uçurulup gönderilmişiz gurbet ellere.

Gün gelmiş, yaşamın yalnızca para kazanmak olmadığını görmüşüz. Yüreğimizi sarıp sarmalamış ülke hasreti. Sazın bir telini, sinemayı, tiyatroyu, burcu burcu kokan bir lokma pideyi özlemişiz.

Sonra kebabı öğretmişiz, geldiğimiz bu yerlere. Günde iki işte birden çalışıp bol para kazanınca, belki döneriz geriye diye hayaller kurmuşuz ama tarih bize dönüşü olmayan bir yola girdiğimizi de göstermiş. Ne oralı olabilmişiz, nede buralı. Zaman hızla geçmiş, yaşamsa çok yavaş, birde bakmışız ki bir değil iki nesil birden kayıp etmişiz buralarda.

Ev üstüne ev almışız, arbanın en iyisine binmişiz ama elde ne kız kalmış, nede oğlan. İlk yıllar aynı dili konuşan birini duyunca, yanaşır hal hatır sorar olmuşuz. Ya şimdi duyunca kendi ana dilimizi, kaçar olmuşuz birbirimizden.

Önce, bir iki derken onlarca dernekler kurmuşuz, ta buralardan “ne olacak bu memleketin hali “ diye büyük nutuklar atmışızda, ne olacak bu göçmenlerin hali diye hiç düşünmemişiz. Ne yaşlılar evi kurabilmişiz, nede gençlerin gidebilecekleri alanlar yaratabilmişiz. Düşünememisiz evdeki çocuğun okulunu!

Müthiç üretken insanlar olmuşuz. Durmadan problem üretmişiz. Başkalarını eleştirerek var olmanın yollarını aramışızda, özeleştirme mekanizmasını hiç mi hiç çalıştırmamışız. Ne proje üretmişiz, ne de kendimizi yenilemenin yollarını aramışız..30 yıl önce geldiğimiz vücudumuz gençliğini kaybetmiş ama kafa aynı kafa olarak kalmış.

Artık aramaz olmuşuz sıkça memleketi de, telefon etsekte baciya, kardeşe, fazla söyleyecek lafımızda kalmamış “ e daha daha nasılsın “ dan başka.

Ve birgün, resmimiz çıkmış ölüm ilanı sayfasında. Genç gözüksün diye mi, yoksa baska bir resim bulamadıklarından mı bilinmez, basmışlar pasaporttaki resmimizi.

Müthiç üretken
insanlar
olmuşuz.
Durmadan
problem
üretmişiz.
Başkalarını
eleştirerek var
olmanın
yollarını
aramışızda,
özeleştirme
mekanizmasını
hiç mi hiç
çalıştırmamışız.

SEVERİM PAZARTESİLERİ

Ülkü Tamer'e

Nihat ZİYALAN

*"hafta sonum bitmiş
pazartesi işe gidecekmişim
vız gelir*

*çocukların uçuşan saçlarını
uzun boyumu oyunlarına alışlarını
hissederim*

*içimi karartamazsın pazartesi
nasıl olsa vereceksin kendini salıya
hazırol hafta sonuna derim"*

N.Z.

Bugün Perşembe.

Haftalığını alınca ilk ne yapar insan? İş arkadaşlarına olan borcunu verir değil mi? Ben de öyle yaptım. Yahu bu kadar borç yapılır mı? Elimi sokup çıkarmaktan neredeyse cebim delinecek.

Ev kirasını dolabıma kilitlemek oldu ikinci işim.

Cumartesi sabahı acentanın adamı damlar. Bir defa da şu kirayı almasa, bağışlasa. İçimde kira korkusu olmadan at yarışı oynardım. Cumartesileri benim yarış günümdür.

Perşembe para günü ya, herkeste bir gülyüz. Şakalaşmalar. Dolarlar cepte olursa şaka da yapılır, caka da. Pazartesi işe geldiklerinde suratları bir karıştır ama. Sanki aileden biri ölmüş! Söyüp saymalar, zavallı pazartesi için olmadık sözler hemen herkesin ağzındadır. Kimsede çalışma isteği göremezsiniz. Ortalık kesin suskunluktur. Kazara biri gürültü yapsa, başlar o yana çevrilir. Hoparlörden bir bildiri mi yayınlanıyor, ağız dolusu söylerler. Galiba haklılar. Çünkü hoparlörün sesi davulun tokmağı gibi dan dan öter. Asıl o bildiriyi okuyan işgüzara sövmeli.

Pazartesileri de benim şaka yapacağım tutar. Barry Johnson'un yüzüne sigara dumanı üfleme bayılıyorum o gün. Önümde öyle bir kaçı var ki, tam kovalanacak bir kaçış.

Kuytu bir kenara çekilip kalan paramı saydım. Herkesin gözü kalıyor paramda. Öyle olmasa birazcık elimde tutabilirdim. Yalan mı?

Ağır şeyler yemeyeceğim. Baksanıza kilo almışım.Yaş geçince kilo alması kolay, atması zor oluyor. Eti meti boş vermeli, meyveyle idare etmeli. Zaten iki parça et, dünya para. Asıl peynirler! Peynir yağ yaparmış, eee! Benim kanımda var. Şu sıralar en iyisi, portakal almak. 30 tanesi 3 dolar. Her gün üç tane yesem, hafta sonuna artar bile.

Hadi haftayı portakalla kapattım diyelim. Peki benim kız ne olacak? Dışarı çıkarmaya söz vermişim yemeğe. En iyisi atlatmak. O da bana kocasıymışım gibi davranıyor. Evlilikten korkuyorum. O kadar. Kızım seni yemeğe götüremeyeceğim. Bulur birini yemeğe de, memeğe de gider. Gel de canın sıkılmasın. Şu kızın yaptığına bakın. Yemeğe götürmedim diye, hemen birini mi bulması gerekir? Ben de biliyorum hafta sonu önemlidir. Bu hafta sonu da dışarda yemesin ne olacak?

Bak kızım sana bir şey söyleyim mi? Unut beni! Unut!

Televizyonda şampiyon at Kingston Town'un 1600 metreyi nasıl koştuğunu anlattı Malcom Jonston. Spikerin yarışı kazanamayacağım diye korktun mu sorusuna, korkmadım, ama dikkatliydim dedi. Akıllım. Bir yarış önce Kingston Town gibi bir atla neredeyse bir eşeğe geçiliyordu. Antrenör Tommy Smith aslanlar gibi kükreymiş, geçilseydi suratını çarşamba pazarına çevirirdim demişti. Sıkıysa geçilseydi bakalım! Her şey ne çabuk unutuluyor ya rabbim! Yalnız o konuşmada Malcom'un bir sözü kulağıma küpe oldu. Sizin de olsun: Her at bir gün geçilir.

Ütüldüğüm her yarıştan sonra artık bu son, bir daha oynamayacağım diyorum. Üstelik anamın babamın üstüne yemin ediyorum, fakat yeminimi bir türlü tutamıyorum.

Ah şu yarışı bir bırakabilsem!

İş arkadaşım Recep'i çok severim. Kıbrıs Türklerindendir. Takma adı Jim. Çırac olarak tenekeci bölümüne verildiğinde, masasına benim

için tenekeden bir çekmece yaptı hemen. Demiryollarının hangi bölümünde çalıştığım, çekmecemden belli oldu böylece. Jim konuşurken sanki ağzından bal akar.

Hepimiz numaralıyız. Yuvarlak alüminyum para gibi numaralar. Devamlılık tahtasındaki çiviye asmak için de deliği vardır. Numaramızı sabah 7.30'da işe başlarken alır, öyle paydosunda takarız. Öğle yemeğinden sonra tekrar alır, iş bitiminde takarız. Gececi kalırsak aynı. Jim bunlara köpek markası der.

Çalıştığımız yerde krediyle yarış oynatan iki yazıcımız var. Bizim gibi işçidirler ama, yazıcılık yapacak kadar sermayeleri, akılları vardır. Herkes gibi benim de kredim 100 dolardır. Ütersem para günü toka ederler. Ütülürsem ben tokalarım. Dürüstlükte üstlerine yoktur. Herkesi iyi tutmalılar ki, millet onlardan oynasın. Demiryollarında yazıcı mı yok? Benim gibi hırbolar at bulacağım diye çırpınıp durur, onlarsa ala dağlar kadar serindir. Her gün üstlerinde değişik elbise. Sanki işe değil sevgililerine gidiyor keretalar. Hiç üttün mü diye sorarsanız, cahilliğinize veririm. Kim ütmüş ki, ben ütecek mişim?

İşimin güzel yanları saymakla bitmeyecek kadar çoktur. Evden işe-işten eve dönerken, ne otobüs ne de tren parası öderim. Her sene iki kat elbisem, bir çift ayakkabım vardır. Böylece cebime kalıyor. Ne yapacağım artan parayı? Yarış oynuyorum işte.

Gündüzleri at yarışı yetmiyormuş gibi, geceleri de köpek veya arabalı at yarışına giderdim ilk zamanlar. Hangi birine para yetiştireceğim? Bazen yarışlar öyle büyük para veriyor ki, insanın aklını çelmeye yetiyor. Ya tutturursam? Ev alırım, araba alırım. İşte burada bir sorun var: Araba almadan önce kullanmasını öğrenmem gerek.

Yarış köpekleri tazı türünden. Elektrikli yapay bir tavşan önde kaçıyor, tazılar düşüyor peşine. Çarpışıp düşmeler, birbirlerini çiğnemeler gırla. Bakmışsın üstüne bahis oynadığın köpek yirmi metre öndedir, kazandım diye sevinirken sövmeye başlarsın. Yanından otomobil gibi geçen köpekleri seyrederek, seninki durmuş işemektedir. Bir de işini bitirince koşturması yok mu?

Köpeğin de hilesi hurdası varmış. Bazen sütü dayarlarmış favoriye. İçsin, içebildiği kadar. Gündüzden havuza atıp, yüzdürüp yüzdürüp şişirirlermiş zavallıları. Neler olup bittiğini sen nereden bileceksin, köpek nereden bilecek? Bilen biliyor ama.

Boşladım köpek yarışını.

Cuma akşamları Harold Park'ta arabalı at yarışı var. Yani bu akşam. Gitsem ne olacak? Cumadan ütölmüş olacağım. Yemek içmek için dün bir şey almadım eve. Yarın alırım diye kandırdım kendimi. Arabalı at yarışı da harbi değil. Göz göre göre atı çekiyorlar, sonra da galop yaptı diyorlar. Elin kolun bağlı seyrediyorsun olup bitenleri. Türkiye'de olsa bunu yapamazlar. Veliefendi'de kaç kez yarış yerini yakıp, jokeyleri dövdüler. Burada koyun gibi seyredip duruyorsun işte. Kimse sesini çıkarmıyor ki, ben çıkarayım. Yarışın bitiminde, birinci gelen jokeylerin savaş kazanmışçasına kasklarını çıkararak milleti selamlamaları yok mu? Delleniyorum. Favori tutunca, tabii sen gelirsin jokey efendi.

Arabalı yarışına da paydos dedim.

Akşamı ince hesaplarla geçirdim. Atların daha önceki yarışlarındaki derecelerini karşılaştırdım geç saatlere kadar. Diyeceksiniz ki evdeki hesap, daha doğrusu yarış hesaplarından hengisi doğru çıkmıştır? Haklısınız. Fakat kimseye çalışmadan ekmek vermezler.

Her yarış gününde yeni şeyler öğrenirim. Sanıyorum bu öğrenimden yarışa gittiğim sürece mezun olamayacağım. Yirmi yıllık deneyimlerime dayanarak, bildiklerimden bazılarını anlatayım. Boşuna istemeyin bildiklerimin hepsini, biraz da kendime saklamalıyım. Nasıl olsa kendi bildiğinizi okuyacaksınız sonunda.

Zıpır zıpır oynayan ata pat diye basmayın. Oyun çeksin diye hap vermiş olabilirler. Bir önceki yarışında bu at sakın mıydı? Yoksa gene böyle pistte dans ediyor muydu? Uzun mesafede sakın at iyidir. Dolu olup olmadığını karnından anlarsınız. Hazır atın karnı çekik olur. Bunu anlamak için iyice eğilerek alttan alttan bakın. Sağdan soldan size gülümseyenlere aldırmayın. Elin oğlunda kızında ne numaralar vardır. Pistte yürüyüş çok önemlidir. Formda olan at aksıyormuş gibi arka ayaklarından birini sürüyerek yürür. Gene arka ayaklar, ön ayakların bastığı yeri geçer. Sıçtığı, işediği ele verir çoğunu. Sarı, sümük gibi işemişse bir derdi var demektir. Kestane gibi veya çok sıçarsa, hazır değil demektir. Hazır at pistte sıçmaz. Sıçarsa da kıvamında, azıcık bir şey yapar.

Jokeye dikkat kesileceksiniz. En önemlisi, aklınız başka yerdeyken sakın yarış oynamayın. Bana da hepten inanıp, sisteminizi bozmayın. Kimseden sövgü işitmek istemem. Jokeyi anlatıyordum değil mi? Kazanacak olanı atın üstünde kendine aşırı güvenle oturur. Gülmez. Ayağını tutup ilk bindirdiklerinde eşeğe biner gibi binmez. Atı incitmemeye özen gösteren bir havası olur.

Gözünüzü dört açmalısınız, bazıları adamlarına işaret verir. Bu işaretleri çözmeye çalışın. Her mahmuz takan jokeyin altındaki atın geleceğini sanmayın.

Ya at sahipleri? Onlar da heyecanlı veya isteksiz halleriyle hemen iş verirler. Sabah galopundan atının gelip gelmeyeceğini her at sahibi bilir. Zaten kazanacak atın sahibi, parti hazırlığına yarıştan önce başlar. Eğer böyle bir hazırlık görürseniz, atları hangisiymiş onu öğrenmeye çalışın.

Bir atın yarış kazanabilmesi için belki de yüzlerce şeyin bir araya gelerek, cuk oturması gereklidir. Jokey atı tutmuşsa bunların hepsi fasaryadır.

Yağmurlu çamurlu günlerde acayip sürpriz olur. En iyisi böyle günlerde at yarışı oynamamaktır.

Bütün söylediklerimi ezberleseniz, kafanızın içine kazısanız bile, işiniz Allaha kalmıştır.

İşte cumartesi.

Size göre cumartesi bir gündür nihayet değil mi? Bana göre değildir. Yasaklara, tehlikelere doğru giden bir serüvenci gibi görürüm kendimi. En büyük serüvenimi nerede yaşayacağımı, fillerin ölmek için gidecekleri yeri bildiğince bilirim. Beni içecek denize doğru bir nehir gibi yol alırken, döküleceğim yere yaklaştıkça yüreğimin çarpması hızlanır. Kapağı tapınağıma, yani yarış yerine atınca derin bir soluk alırım. Bu solukta neler yoktur, neler? Kafam dikiş makinesi gibi çalışır. Görüş mesafem artar. Ayaklarım delikanlılık günlerimdeki gibi çabuklaşır. Dağları devirecek kadar güçlü hissederim kendimi. Paylaşılmayan sevgiliyi, yani kazanacak atı, ilk ele geçirecek kişinin ben olacağı hakkında bahse bile girebilirim.

Ah atların yaydıkları o ayartıcı koku!

Tren bileti, yarış yerine giriş, hep yarış oynayacağım paradan gitti. Tam öfkelenecekken, öfkemi alıp götüren bir müzik duydum. Neyseki kapıdan adımımı içeri atarken dua etmeyi unutmadım.

Nasıl olsa erkenciyim. Ortılığı şöyle bir kolağan etmeli. Yarış yerinin her köşesi şaşırtıcı olaylara gebe. Her tarafta çiçek, çiçek çiçek. Deminki müzik, çalgıcıları kız olan bir orkestradan geliyormuş. Özür dilerim, orkestra bir değil, üç taneymiş. Mini etekli kızlar, sanki çok seçkin bir dinleyici grubuna konser veriyormuşçasına, şeflerine dikkat kesilmişler.

Çayırdaki koşuturup duran, arabalarında ağlayan veya biberonundan süt emen çocuklar... Yahu bu çocukların burada ne işleri var diyemezsiniz. Bir defa burası çocuğu çayıra salabileceğin bir yerdir. Sonra daha beşikteyken çocuğa at sevgisini aşılama gerekir. Avustralya salt kanguru ülkesi değil, bir yarış ülkesidir. Buranın havasını soluyan çocuk evde uslu uslu oturamaz. Öyle bir ağlar ki, yarışı tuttu diyen büyükleri, sahaya götürmek zorunda kalır. Gerçekten de sahaya girer girmez mızırdanmaları kesilir.

Yarışmalarda defile eksik olmaz. Hele Melbourne Cup'da birkaç şapka defilesi Allahın emridir. Bakın bakın! Şurada hazırlık var. Demek ki biraz sonra atlar pistte kırıtacak, kızlar da podyum bozuntusu şu yükseklikte. Üç taraftan da müzik! Erkek yarışçıların öyle giyim kuşam derdi yoktur. Ayaklarında gariban bir tokyo. Şort. Gömlek bozuntusu bir şey. Hep kadın yarışçıları içindir sanki defileler.

İçime doğdu bugün yarışlar sürpriz olacak, öyle her yarışa basmayacağım. Black Shoes yeter bana. Düşük fiyatla koşacak ama, kaybetmekten iyidir. Dönüş parasını ayırmalıyım. 70 dolarım vardı, yirmisini eve bıraktım. Elliyle geldim. Yirmi dolar yapsam, fitim. Hiç olmazsa eve yetmişle dönerim.

Hep böyle olur işte. Kazanacağım ata dek paramı bir türlü tutamam elimde. Bu bookmakerler mi desem, izinli yazıcılar mı desem her neyse işte, sürmeyi gözünden çeker insanın. Öyle şeyler yapıyorlar ki! Onlara kanıp basıyorum, havamı alıyorum. 20 dolarımı kaybettim böylece. Söz verdim kendime. Kalan paramı Black Shoes'dan başkasına basmayacağım.

Black Shoes da amma olmuş ha! Zimba gibi. Zaten sahibi veteriner miymiş, doktor muymuş neymiş?

Al işte olacak iş mi bu? Birden her yanıma ter bastı. Sövmeye başladım. Allez Show tam çizgide gelip geçti Black Shoes'u. Sanki başımdan aşağı kaynar su döküldü.

Bakıyorum da kimsenin neşesi öyle pek bozulmadı. Herkes gırgırına devam ediyor. Benim asıl sinirlenmem, dönüş paramı ayırmayı unutmuşum da ondan. Aslında unutmadım. Nasıl olsa kazanacağım diye hepsini bastım. Basmaz olsaymışım. Burada tanıdık birini nereden bulacağım? Kardeşimin de bugün gelmeyeceği tuttu. Gelseydi, arabasıyla dönerdim hiç olmazsa.

Sonunda ölüm yok ya!

Alır mısın diye saatimi gösterdim birkaç kişiye. İlgilendi biri. 5 dolara bıraktım. Şimdi siz dersiniz ki, gidip o beş doları da basacak. İşte bunda yanıldınız. Dönüş paramı ayırıp kalanını bastım. Kaybettim. Atım bitiş çizgisine kadar baştaydı, tam orada, beş at tarafından geçildi.

Trene kuruldum Bugün kazanamadıysam gelecek sefere kazanırım ne olacak? Aaa! Bu tren de cıvıttı ama. Sütçü beygiri gibi pinekleyip duruyor. Eve koşturup, kalan yarışları radyodan dinlemek istiyorum.

Eve vardığımda ölü gibi yatağa uzandım. Batsın Cumartesi!

Bugün Pazar.

Açlıktan karnım gurulduyor fakat inat ettim yataktan kalkmayacağım. Kalkacak hal mi bıraktılar bende? Uyur uyanık başladım düşler kurmaya.

Atlarla konuşuyormuşum. Yarışlarda her at, padokta önümden geçerken durumunu, gelip gelemeyeceğini söylüyor. Doyurmuşlar mı, su mu içirmişler, dopingli mi, hasta mı, nalı mı sıkıyor hepsini söylüyorlar abilerine. Ben kazanırım diyen çıkıp geliyor. Bok gibi para kaldırıyorum. Bookmakerler benim paramı kabul etmek istemiyor. Onlar da haklı. Bir ben oynasam hadi neyse. Herkes beni takip ediyor. Hangi ata basarsam onlar da basıyor. Bu gidişle kurutacağız bookmakerleri.

Atların ne derdi varsa ben de onları halledeceğime söz veriyorum. Kimi sevgilisinden uzak düşmüş, onu yanına istiyor. Kimi anasını, babasını. Başım la beraber canlarım diyor. Atlarıma büyük bir çiftlik alıyorum. Öyle yarış marış yok. Özgür koşturup dursunlar. Kazandığım o kadar parayı ne yapacağım yani?

Ah atlarla gerçekten konuşabilseydim!

Pazartesi.

Herkesin sevmediği benimse bayıldığım gün.

Numaramı aldım. Arkadaşlarıma şöyle bir baktım. Seviyorum namussuzları. Zaten hafta dediğin nedir ki? Su gibi geçip gider.

Pazartesileri Baryy Johnson'un yüzüne sigara dumanı üfleme ye bayılıyorum.

Elbet Denizler de Ağlar

neredendiler
nerede kaldılar bunca zaman
kaç gündür yoldaydılar
bilmem

bildiğim
bir yerlerden
bir şeylerden kaçan
421 insan
bir de
SIEV X koduyla
küçük
tahtadan
battı batacak bir tekne
bir de umut
çocukların büyüyüşü
yeniden başlamak yaşama
yeni ülke
20 metreye 4 metre

inenler kurtardı kendini ilk adada
batacak bu tekne diye
sonra tekleyen motorun sesi
kovalarla boşaltılamayan su
bir an kalıvermek ortalıkta öylece
haykırırlar içinde donup kalmak
kıpırdayamamak
ağır çekimde bir film izler gibi
sessiz ve uzak
146 çocuk, 142 kadın, 65 erkek
353 can
keskin bir bıçak izi gibi
süzülür denizin kimsesiz içine

önce okyanusun laciverdi
derinleşir onlarla
sonra yeşil
yosunuyla, dağıyla derinleşir
hatta göğün uçuk mavisi
dalar sulara
sonra
alabildiğine sessizlik
alabildiğine karanlık
alabildiğine kimsesiz deniz
kaybeder rengini tüm renkler
derinleşir kara

hüzün çoğalır
sığmaz kabına gözyaşı
okyanus olur
köpük köpük kıyılarda
elbet denizler de ağlar

Memduh Güney

FARISÎ

Hafız, Bayburtlu Zihni ve Yahya Kemal'e
saygılarımla

Gündoğdu Gencer

I

nar serpiğ bâde saçık sâki tarumar
tek tel bir santur
deliksiz ney
gözlerde kitabî bir meşk

meltem yok
aş yavan
tende bir soğuk ter
yamalak burçlardan cenk

toprak her tökezle bir daha yakın
özsuyu çekik köklerden
gövde kabuk
nârenk

üç harfli bir ısırgan kelepçeyse aşk
sevgi kurşunî prangalar
kumrunun kanadı melûl
ceylan lenk

II

dünya dünya
kafes pencere dar çerçeve dünya
fânî dünya yalan dünya
feleğin şamarına tevekkül dünya
cehennem odundan ehven dünya
iki kubbe bir minare
ne vaha
bir çöl
devedikenî
ve deve dünya

III

Hafız'ın kabri olan bahçeyi çador sarmış
câmlar şikest olmuş meyler dökülmüş
sâkîler meclisten çekmiş ayağı
canfezâ bülbül sus

Şiraz bağların bozgun
azgın karabasmış çekirge
toprak kan olmuş kelleler yangın
kimi kimler nâr

çadırdı üç kulûvallah dört karı
çömlek kırık, sakallar vacib
kafası üç numara velet
çamurla hemâgûş olmuş

Zerdüşt odun küle bürünmüş
şems müstenkif
kamer solgun
zemzem yokuş çıkamaz olmuş

hakk-ı taalâ
cennet-ü alâ

İstasyon Öyküleri

Semra'ya

Deniz Günal

Mayıs, 2004 Melbourne

Zaman

Hava güneşli. Sonyaz güneşi ne de olsa, soğuk ısıyor. Paltoma, atkıma iyice sarınıyorum. Ayaklarımda eski kahverengi botlarım. Boyaları iyice attı ama bu halleriyle de seviyorum. Sanki böyle daha sıcak tutuyorlar. Bu yolları birlikte gidip geldik yıllarca. Çok bezgin sabahlar çok yorgun akşamlar yaşadık. Aıştık birbirimize. Öyle ya o da bana alışmıştır. Onu giymediğim zamanlar, dolabın uzak köşesindeki kutusunda sıkıntıyla bekliyordur kışın gelmesini.

Tren istasyonlarının her mevsimini her halini bilirim. Kış sabahları, işe erken gittiğim günlerde henüz alacakaranlıkken, sarı ışıkların altında tren beklemek bir düş gibidir. Her düş ille de güzel olmaz. Sabahın alacasında sıcak yataktan iki çocuğu, doyulmamış düşleri geride bırakıp çıkmanın neresi güzel? Arabam bozuksa karanlıkta otobüs durağına yürürüm bazan. Yataklarında uyuyan şanslı insanlar olduğunu düşünürüm. İnsan hayata şanslı bir yerden başlamadıysa şans yalnızca bir sözcük olarak kalıyor. Anlamı olmayan bir sözcük. Şansa gerek duymamayı da öğreniyor insan. Bulutlara, ışıldayan yıldızlara bakarak, göğün derin, devingen mavisini içine çekmek çok güzel. Sokaklardaki dinginliğe, dünyanın uyanışına tanık olmanın ayrıcalığını duyumsamak, anlamı olmayan sözcüklerin de pişmanlıkların da üstünü seffaf bir örtü ile kapatıyor.

Sabahın altısında binilen otobüs çabucak varır istasyona. Henüz öğrenciler, memurlar yollara dökülmemiştir. Sarı ışıkların altında beklerim trenin gelişini. Kahve satan büfe yeni açılmıştır, buram buram kokar. Kahveyi değil kokusunu severim. Büfenin yanında durur bakarım kimler uyanık, kimler daha ayılamamış, kimler istekle kalkmış, kimler yorgun, yenik duruyor diye. Trenin, uzaktan sesini duyunca içim kıpırır. Işıkları, düdüğü ile sanki bir masaldan çıkmışcasına gelişi hoşuma gider. Her gün trene binsem de, ilderdeki ağaççıkların gizlediği kıvrımdan öterek, tıkırdayarak çıkıp gelmesi beni hep şaşırtır, mutlu eder. Sanki büyüü bir ülkeden geliyormuş, daha önce hiç gitmediğim bir yere, hiç bir sorumluluğumun olmayacağı bir masal ülkesine götürecekmış beni gibi. Ama doğrusu bu istasyondaki kalabalık ile masal ülkelerine falan gitmem, en fazla şehre inirim onlarla. İnsan büyüü bir yerlere gidecekse sevdikleriyle gitmeli, çocukları eteklerinin altında olmalı.

Eğer trene binmem gerekmeseydi, tren raylarının ağaçlar, evler arasından akıp gidişini izleme, düşüncelerimi, pişmanlıklarımı rayların akışına salma olanağım olmasaydı, başka çeşit mutluluklar bulurdum elbet, ama zorlanırdım.

Çoğu kez pencere yanında bir koltuk bulurum. Pencere yanları bir saltanat tadı verir. Göğün ağırlığını, sokakların uyanışını, evlerin apayrı kişiliklerde insanlar gibi

dizilişini izleyebilir insan, kayıtsızca, hiç bir beklentinin ağırlığını taşımadan. Bir tür uyuma halidir bu da. Henüz hava aydınlanmamıştır, trenin ışıkları yanıyordur, kendi yüzümü de izlerim camda, ona da kayıtsız, beklentisiz bakarım. Bir dudak boyası sürecektir zamanım olduysa, sevimli bulurum onu. İnsanın kendi yüzüne dostluk duyması gerekir, gününe dostluk duyması için. Sonunda tanıdık bir yüzdür işte, yüzlerce yabancı yüz arasında tanıdık bir yüz.

Güzel bir düşten uyanmışsam o düşü yaşatırım içimde yine. Sabah duştan sonra sürülen güzel koku gibi siner bazan düşler insanın tenine, gitmez. Özlem ve hüznün karışımı bir kokudur bu. Karşımda oturanlara bakarım. Bakmamam gerekir diye düşünürüm. Ama insanlar bakılmak için değilse ya da bakılma olasılığını göze aldıkları için değilse niye böyle süslenirler. Üstelik böyle anlatımsız, gergin, kasılı duruşlarına bakılırsa demek ki herkes birbirini kolluyor. Demek ki onlara bakabilirim.

Bazan gördüklerimi yazarım. Otobüs durağında karanlıkta ürküp selam vermediğim adamın bir kolu sakat, geriye doğru yamulmuş, tüm bedeni bir yana eğik duruyor. O da insanlara bakıyor. Arada bana da bakıyor. Pişmanlıklarına, beni hem güçlü kılan hem de içten içe çökerten sorumluluk duyguları çeşnime bir yenisi ekleniyor hemen. *Bu adama selam vermen gerekirdi, sabah sabah onu yok yerine koymamalıydın.* Defterime not ederim bunu hemen. Adamın nasıl görüldüğünü, ne giydiğini, çevresine attığı kaçamak bakışları... O sakat, başkası değil ama hep ürkek ürkek bakıyoruz birbirimize.

İki sıra ileride karşı koltukta makyaj yapan kadını da yazarım. Allık, dudak boyası, göz kalemi, kirpik boyası... Hepsini tamamladı. Soluk bir yüzden renkli canlı bir yüze geçti. Daha güzel olmadı. Güzel bir kadın olsaydı belki daha güzel görünürdü, ya da güzel olsaydı makyaj yapmazdı. Ne bileyim ben. Makyaj yapan kadınların içlerinde bir tür ressam taşıdıklarını düşünmüşümdür ama insanın hep aynı resmi boyaması biraz sıkıcı. Belki de içlerinde çirkin bir kadın taşıyorlar.

Bir sabah da başka bir hanım tırnaklarını boyamıştı. Tüm dikkati parmaklarına dönük, başka herşeye iyice kayıtsız, başka herkes de ona... Görünüşte hiç değilse. Niye olmasın diye yazarım defterime. Yüzlerce kişinin yanında, tırnaklarını boyaması ne kadar tuhaf görünse de, niye bunu herkesin yanında yapmaktan çekinmesi gereksin ki! Bilmiyorum. Yanıt vermem gerekmiyor zaten. Olan bitenler bunlar. Ben yazıyorum.

İnsan ilişkilerinin temellerini oluşturan kurallardan hangileri sorgulanmalı, hangileri sorgulanamaz hiç bir fikrim yok. Ben hepsini sorguluyorum ama bir sonuca

varmak istediğimden değil. Yanıt arayışının kendisi bile büyük ölçüde özgülleştirici zaten.

Tren şehre gelince başlar boşalmaya. Tünel içindeki üç durakta iner yolcuların çoğu. Mavi koltuklarda kimseler kalmaz. Tünelin karanlığında ayna gibidir camlar. Kendime bakarım yine. Benim yüzümdür, hem de değildir, başka bir boyuttan bakıyordur bana, başka bir zamandan. Ele geçirilemez, böylelikle de daha iyi, daha güçlü, daha kendim olduğum bir zamandan. İnsan nasıl camın içindeki kendi olabilir? Korkunun, bağların olmadığı, yaşamın anlamını kendi içindeki derinliklerde yaşıyormuş gibi görünen o penceredeki kendine nasıl döner?

Son duraktan önce koltuklarda tek tük yolcu kalmıştır. Daha rahat daha güvenli görünür herkes. Bazan Flinders'dan önce beş dakika kadar tünelde bekler tren. Koltuklara hafifçe gömülür yolcular. Zaman durmuş gibi gelir bana. Yabancı güçler tarafından durdurulmuş. Yetişmem gereken toplantının zamanı da durdu. İstasyondaki saatler de. Defterimi kalemimi çantama koyarım. Hiç bir yere yetişmem gerekmiyor artık, treni dış güçler durdurdu, toplantı bensiz başlasın. Gözlerimi yumarım.

Kendini ya da yaşamını nasıl değiştirir insan? Gözü kara olmak, bir karar alıp uygulamak gerekir, burası kesin. O kararı bilmek, ona varmak gerekir önce. Zor olan bu. Yıllar geçtikçe insan daha yorgun daha isteksiz oluyor, hem o alışılmış güne başlamaya, hem de onu değiştirmeye.

Tren homurdanır biraz, gözlerimi açarım. Zaman durmuş olabilir ama yeniden başlayacak. Gerçekte zaman durmaz, bu tünel bir kara delik değil. Bu tünelde durmaması da çok iyi ayrıca. Burada oturakalmaktansa, istasyonda inip, hep kalabalık olan yürüyen merdivenlere değil, taş merdivenlere atılıp, tramvaya koşturup, toplantıya yetişmeyi yeğlerim.

Zamanın geçmesi güzel. Akşamın olması, yıldızların ışıldaması, çocukların büyümesi...

Düşler, İstasyonlar, Anılar

Flinders'da Pakenham hattında eski, bakımsız bir trendeyim. Pencereleleri açılabilir, soğutma sistemi yok. Havada yanık lastik kokusu var. Uzun bir yol olacak.

Tren kalkıyor. Akıp giden raylar, evler, araba yolları, geçilen ırmaklar, köprüler, böyle pis bakımsız bir trende de olsa bana huzuru çağırıyor. Gitmenin, uzun bir yola koyulmanın, tüm sorumlulukları, insanı tüketen koşturmacaları bir süre askıda bırakmanın verdiği keyif belki huzur belki de değil.

İçimde hala sabahki düş var. Düşümdeki ben daha önce bir düşte gördüğü bir okulu buluyor. Yüksek duvarları kayısı sarısı, içindeki sık yüksek yapılar merdivenlerle bağlı, merdivenler bazan da bir yere bağlanmadan dan diye bitiyor. Kapılar var her yanda. Kendi kapımı arıyorum. Ya da ben olan o kadın arıyor kapısını.

Nasıl bulabilir?

Richmond: Mağazalar dizi dizi. Reklam panoları. Genç kızlar, çocuklar yollarda... Cıvıltılı.

Kapıyı bulacağımı biliyorum.

Niye geldin diyecekler.

Öğrenmeye diyeceğim. İnsanı ve düşünmeyi.

South Yarra: Mağazalar, depolar, atölyeler çevrede. İstasyon boş. Uçuk, kaçık duvar yazıları, resimleri önünde yaşlı bir kadın yürüyor.

Bir kapı açılıyor. Düşte at kuyruğu saçlarım, tombul, şen bir genç kızım, doğru kapıda olduğumu biliyorum.

Giriyor muyum? Girdim mi?

Bilmiyorum.

Aralanmış doğru bir kapı ne büyük mutluluk.

Hawksburn: Okurken de söylerken de tırmalayan, iz bırakan bir ad. Hattın bir yanında palmye ağaçları dizili. Eski, büyük bir istasyon. Ağaçlarla çiçeklerle bezeli güzel bahçeler içinde evler. Platform bitmeden koca bir ayna, aynada mor çiçekler, evlerin çatıları.

Annemle dolma sarıyorduk bir gün. Ufaklığı yerdeki tepsiden uzak tutmaya çalışıyordum bir yandan. Anneannem güzel sarardı dedim. Annem gülümsedi.

Toorak: Eski istasyonlardan. Dantel bluzlu bir kız bindi. Zamanında özenle yapılmış istasyon, hala gözde bir semt burası. Kiremit, palmyeler, taş duvarlar. Eski, ağır, görkemli. Mor çiçekli ağaçlar.

Şimdi kızlarını almış oturuyordur, dedi annem.

Dayımı da unutma.

Gülümsedi yine.

Armada: Alüminyumdan eklemeler yapmışlar asıl istasyona. Gri merdivenlerde çocuklar, tepelerinde mor çiçekler.

İçini çekti sonra. Öyle bir iç çekmesiydi ki... Keşke orada olsaydım ben de, der gibiydi. Birden çok hoş geldi bu fikir. Artık öteki dünyadalar ama buradaymışlar gibi...

Malvern: Reklam panoları kocaman. Yanyana. Gençler için olduğu belli. Boyalı içecekler, mayo... Büroların sıralandığı, eski arabaların ince bir ip gibi uzandığı bir sokak. Diğer yanda bomboş bir cadde boyunca ağaçlar.

Annesi, babası, tüm kardeşleri ölünce çocukluğuyla bağları koptu annemin.

Anılar ne işe yarar?

Gidenler gelmeyince...

O aktırmayan, yarım bakışla hem de, benim bakışımın aynısı olan. Senden hem gencim hem güzelim pırıltıları var ekte. Hah hah hah. Gördün mü, bak, gör diyor bakışları.

Kanar mıyım?

Hiç öyle kolay kanar mıyım?

İyice baktım. Kayıtsız, rahat bakışlarla. Ama titizlikle. Kararımı verdim. Ne genç ne güzel. İyi niyetle bakarsam güzel. Ne yaşlı ne çirkin. İyi niyetten vazgeçersem, kafaya koymuşsam çirkin. Yaşı benden az olabilir. Ben kaç gösterdiğimi bilmiyorum ki! Belki daha genç değildir. Dudaklarının ucundaki o sevinçli, ona baktığımı anlayınca hainleşen gülümsemeye bakılırsa, benim kadar vardır.

Birlikte karşıya geçtik, tramvay durağına. Yan yana durduk. Düşündüm. Tanımam etmem. Benden genç benden güzel olsa n'olucak! Benden mutlu mu? Belki de mutlu. Herkes benden mutlu olsa n'olucak? Arkamı dönüyorum. Köşede köprü'nün hemen altından yükselen bir ağacın kırmızıya kesmiş yaprakları. Dünyanın en güzel kırmızısı. Mutluluk mavisine çalımla uzanıyor. Benden güzel mi benden mutlu mu benden şanslı mı bu ağaç, bu gök, bu suları hep çamurlu ırmak?

Kim bilir?

Elimde gıcır gıcır reklam sayfaları. Takıları geçiyorum. Mutfak takımlarına bakıyorum. Epeyidir yeni bir takım istiyordum. Evde yeterince var ama hepsinin takımı bozuk. Yıllarca kullanıldı yıprandılar. İnsanın keyfi yerindeyse, geçmişe özlem duyuyorsa eskileri ile olmaya bayılıyor, yorgunsa, bezginse yeni şeyler istiyor. Değişmek, yenilenmek yerine geçiyor sanki yeni eşyalar.

Tramvaya biniyorum. Pretty young lady de birlikte. Birbirimize sıcak bir bakış fırlatıyoruz. Ne oldu son saniyeler içinde bilmiyorum. Birbirimizi süzdük, ölçüktük biçtik, sevdik galiba. Tramvay hareket etmeden önce kızıl kırmızı ağacıma bakıyorum, tepesinde toplanmaya başlayan pırıltıları göz kamaştıran kurşuni bulutlara. Nasıl bu kadar güzel olabilir dünya? Bir güzellikten başka bir güzele böyle kendiliğinden, böyle rastgele nasıl geçebilir? Son sayfanın bir köşesinde saatleri sayıların değil, Avustralya'nın yabanıl çiçeklerinin gösterdiği bir duvar saati var. Akşam, dükkana uğrayıp bu saati almaya karar veriyorum. Yatağımın tam karşısına asacağım. Sabahları uyanınca kızıla kesmiş ağacı, maviyi kuşatan çelik pırıltılı bulutları içimde duyumsayacağım. Yataktan kalkmadan önce, düşlerin buğusu taze, pişmanlıklarım yıldızlar kadar uzaktayken.

Belki o genç oğlanla, solgun, yorgun, çekik gözlü kadını yine görürüm. Patron yine yollar onları, sabahları, istasyonun o köşesine.

Buyrun genç hanım!

Bir Zamanlar

Sessizlik elle tutulur
Gözle görülür
El sallayan 102-1 operatörü Wayne
gülümseyen paketleme kızı Le
yokoluşlarda
Malezya ya da Melbourne'a
gönderilmiş makinalarda

Üretim bölümü kapanmış
Boşalmış ofislerimiz

Şu köşe pizza yediğimiz
Tracy'nin oğlundan konuştuğumuz
Hani güç günler geçiren oğul
anne evine dönen yıllar sonra

Çelik basamakların başında
duymamak mümkün mü
Terry'nin ısılığını
Ezgisi belirsiz
ya da bilmediğim bir İrlanda türküsü

Çiziktirilmiş son rakamlarla
öylece kalakalmış planlama panosu
Masalarımız gitmiş
Bilgisayarlar
Telefonlar

Arada karıştırdığımız kitaplar

Saba Öymen
Ekim 2004 - Sydney

imza günü

Deniz Günel

İşıltılı Venüs

Roman

2 NİSAN 2005

Saat: 17:00-19:00

Auburn Kütüphanesi Karşısında
Civic Place Auburn NSW

The Witch of Oz

Görkem Acaroğlu

'Come inside now Suheyla.'
'But I'm still playing.'
'Its getting dark.'

Suheyla waits for the sound of the sliding door to close before lifting her turtle back into his box, and hiding him under the house.

'You haven't gone through your toys Suheyla. Go to your room and do it.'
'But I want to take all of them.'
'You know you can't, you can only take one bag' her mother shouts.

Suheyla stands at the door, staring at the piles of clothes and books and toys scattered around her room. Packing never ends. It seems like they've been doing it forever, and going on the plane never happens, mummy just keeps talking about it.
'I don't know why baba can't come on the plane' she thinks, and sits down to decide what she will take with her and what she will give to Bimba, her friend who lives across the street.

'Bimba, I'm going to Australia where my mums from,' Suheyla tells her friend.
'Is that near Kenya? I think we passed it when we came here.'
'No, I think its near the beaches, that's what mummy said anyway.'
'When will you come back?'
'I think we're never coming back, only baba is going to come back sometimes.'
'What about your cousins and aunts?'
'They're not coming.'
'Can I come and visit?'
'Of course. I'm going to give you my turtle to look after, so you can bring him when you visit.'
'Ok.'

In the end Suheyla decides to give all her toys to Bimba, except for one wind up dog. She sits on the ground at the airport and

winds him up so he can walk and chatter and drive her mother crazy. On the plane, Suheyla makes friends with all the hostesses, and most of the adults in their vicinity. She finds out all their names and what they do and how many children they have.

'We're going to Australia to live and my baba is going to come next week or something because he has to finish working,' she tells her new friends.

Suheyla is shocked when she gets off the plane to find the sun is so bright. She can't see properly, it is so bright. In the car on the way to her grandmothers, Suheyla sees all the empty spaces.

'Where are all the people mummy?'

'You'll see them.'

'Why didn't granny come to the airport?'

'She can't drive.'

'Is she old?'

'Yes. You'll see.'

'Does she speak Turkish?'

'She speaks English darling, we've already talked about this. We're not going to speak Turkish anymore, no one here speaks Turkish.'

'Didn't their teachers teach them at school?'

'They don't speak Turkish in Australia, they only speak English.'

'But why?'

'Oh, I don't know darling, they only speak Turkish in Turkey.'

When the car pulls up an old woman with grey curly hair runs to them, and before Suheyla knows it, she's smothered in kisses. While her mother picks up the suitcases, Suheyla makes her way quietly into the house with its open door. Inside is very, very dark. Something smells like mould and stale bread.

'Where's my room?'

'She can sleep in Hugh's room, Juda' replies the old woman with grey hair. 'This way darling'

Suheylya follows sheepishly. The living room to her left is packed with dark furniture, rugs, pictures falling from their frames, antiques, books, and many other musty articles. In the corner sits another old woman, very, very old, and crinkled. Suheylya speeds past and almost falls into the room her grandmother has just entered.

'This is your bed Suheylya.'

'Whose things are in the cupboard?'

'Those are your uncle Hugh's.'

'Where is he?'

'He's....gone...away, for awhile...he'll come back in a year.'

'Where did he go?'

'That's enough questions darling. Now put your doggy on the table.'

Suheylya stares long and hard around the room. The walls are covered in dark brown and blue wallpaper, full of colourful objects colliding into one another – blues, reds, greens. The tall, thin cupboard sprawls clothes from its doors, standing sheepishly opposite a large window. Suheylya climbs onto the bed to look out. As she climbs, the soft, musty mattress draws her down and she sinks into its folds, feeling the warmth of the feather doona engulf her. Tears well up in her eyes as she holds her breath for a moment, unsure as to whether she should laugh or cry. Everything is so new and different. Outside in the corridor Suheylya hears her baby sister crying. A familiar sound, she decides to laugh and jumps up to look out the open window. A big backyard, trees, and chickens...

'Mummy, there's tavuk in the garden...Can I touch them?' Suheylya giggles down the corridor, dashing for the door into the backyard, without waiting for a reply from her mother.

The chickens are big and white with long necks and orange beaks. They don't look like the chickens that were in the village where her nanny used to live.

'They're geese, darling.'

'Whats geese?'

'These are geese.'

'Oh'

In the back of the yard there is a juggle of bamboo. Suheylya climbs through the reeds, deciding where her hiding place will be, where she will keep her toys, where she will set up her house, and where she will let her sister play.

'Suheylya, come inside and have a bath.'

'I'm playing.'

'Come inside now.'

Reluctantly Suheylya releases herself from the trees and makes her way up the steps, through the kitchen and into the other room where her mother is unpacking. Suheylya climbs onto the bed, which she again sinks into, feeling that strange sensation of joy and sadness. Her mother is folding clothes into the drawers of a dressing table.

'How long will we stay here?'

'Until we find a house. I'm not really in the mood for all your questions Suheylya, now take your clothes off and go have a bath.'

'Can't I have a shower?'

'I don't care, as long as you wash. We've had a very long flight, and you need to wash before we eat and sleep.'

'When is baba coming?'

'Your father will be here in a few months.'

'Why?'

'Suheylya!'

The shower is mouldy. The tiles are covered in black, some of which are chipped and broken. Suheylya sits on the shower floor and plays with the broken tiles. As she gathers them into a small pile and places them on the ledge, she discovers a remarkable phenomenon. A colony of tiny snails have made their home on the shower ledge.

'Where did you come from little snails? Did you carry your homes here on your back? You've brought your babies! Where's your daddy?'

In the front of the house is a bush of holly. Granny explains that holly is a Christmas bush. At Christmas they will pick branches and lay it around the house. When Christmas finally comes, all of Suheylya's aunts and uncles visit, and she meets them for the first time. Granny hides liquorice all-sorts in the drawers and

can't remember where she put them. That's because Suheyla knows where they are hidden, and eats them all. At Christmas everyone drinks and argues, so Suheyla goes to the front garden and plays with the holly bush. She makes up songs about Christmas and holly and the fairies that live in the bushes. Her mother tells her that some people can see fairies, and even though Suheyla tries and tries, she can't.

One day Suheyla's father arrives. He doesn't look very happy, and he doesn't talk the way he used to. He's quiet and sits in the corner, and every now and then he disappears outside. Suheyla goes to find him. He's in the front yard picking sour plums off the plum tree.

'This is the only reason I came.' he tells Suheyla 'Go and get me some salt from inside.' 'Can I have some *erics* too?' 'You don't like *erics*. They're too sour for you.' 'I like them now.'

When mummy sends Suheyla to bed, it is still light outside. Suheyla lies in her bed looking at the wallpaper. 'One day we'll have an umbrella and a pair of boots and a table and an envelope and...' she counts the objects in the wallpaper, 'then baba will get a new job and we'll have our own car like in Turkey, and a big house like in Turkey and I'll have new friends and we'll get bowls and spoons and plates and chairs and a table and maybe I'll get some toys...'

One Day they leave Granny's house and move to a small flat near the beach. Suheyla has her own room. They go to a very big shop with lots of furniture and buy her a bed. The best thing about this house is the garden. There's a tree in it, which is hollow. Suheyla plays in the tree and imagines that it is the faraway tree from the books her mother reads her. One day, she sees a fat little girl with long dirty blonde hair looking at her through the fence.

'What's your name?' Suheyla asks.

'Sarah-Jane. What's yours?'

'Suheyla'

'That's a weird name. My mummy says you're foreign'.

'What does that mean?'

'I don't know, but its not good'.

'Oh'.

'What are you playing?'

'This is my faraway tree'

'Can I play?'

And they do. Sarah-Jane teaches Suheyla lots of new words, words that her mummy has never told her. Sarah-Jane teaches Suheyla songs and explains to her, what fucking is, shit, vagina and lots of other things.

When the summer starts, Suheyla goes to school. She sits at the back of the classroom and everyone stares at her. When the teacher speaks she stands close to Suheyla and pronounces the words v...e...r...y slowly. Suheyla thinks that the teacher must have a problem. Suheyla is so busy trying to work out what is wrong with the teacher, that she doesn't realise the teacher has asked her a question. So the teacher moves her to the front of the classroom. 'This is Suheyla everyone – can everyone say Suheyla S-U-H-E-Y-L-A. Now make her feel at home, like she's one of us...don't treat her any different just because she's from a different country'.

For the first few weeks no-one listens to the teacher, but then one day a girl called Vanessa walks up to Suheyla. Suheyla thinks she is very beautiful – she has long wavy blonde hair – except she has wire on her teeth, which Suheyla has never seen before. 'Where did you come from?' asks Vanessa. 'I have a pet monkey, he brought me here.' Suheyla replies. Vanessa is quiet for a minute, but then responds.

'So do I, but mine is more like a gorilla. He takes me wherever I want. We have a magic flying ship'.

'So do I. My bathtub is my flying machine. It has pink curtains. I climb in and tell the monkey where I want to go, and then we just fly there.'

'Mine is in the bathtub too, its porcelain'.

'What's porcelain?'

'I'm not sure but its very beautiful' replies Vanessa.

'You have beautiful hair,' Suheyla says.

Vanessa's house is even more beautiful than her hair. It is surrounded by trees – like a tree house, like Tarzan's house. The first time

Suheyla visits she is looking for cheetah but can't find him. She loves Vanessa's trampoline – the first one Suheyla has ever been on. Vanessa has so many toys, even more than in the wallpaper on Granny's wall. Her mum is really nice and cooks biscuits when Vanessa comes home from school. Vanessa has a big sister called Charlotte – she is a bit mean and ugly and doesn't like Suheyla.

On Vanessa's bedroom wall are school photos. Suheyla stares and stares really hard to try and find Vanessa.

'We're going to have class photos again soon. Lets stand next to each other,' Vanessa says.

A rush of excitement bursts through Suheyla's stomach and into her chest. Photos! She will ask her mum to do her hair, and then when the photos are finished, she will put them on her wall, just like Vanessa's.

That night at home, Suheyla can't sleep. She is thinking about the photos, about how the camera works and how so many children fit onto one piece of paper. When Suheyla goes to school the next day, her teacher gives her a note about the photo day next week. Her mum turns the crisp white page over and over in her hands, with a look of distraction.

'Whats wrong mummy?'

'Nothing darling.'

'Will you do my hair in a special way?'

'How would you like me to do it?'

'In pony tails. Like this. 'She grabs her hair in two awkward bundles. Her mother comes behind her, and takes the piles of hair from her little hands, smoothing them into perfect tails. Suheyla scratches the bundle her mother has just made.

'Don't scratch darling. Why are you scratching?'

And out of her hair crawls an army of little bugs.

'O darling, you've got nits.'

'Whats nits?'

'They're little bugs that get in your hair.'

Hasn't your head been itchy?'

'I don't know.'

'We have to go to the chemist. You won't be able to go to school tomorrow.'

'But I have to, Vanessa is...'

That night Suheyla's mother washes her hair. The special shampoo stings and makes her cry. She feels like her skin is burning off. Her mother uses a tiny comb to comb her hair that hurts so much it pulls most of her hair out. Suheyla goes to bed crying in pain.

In the morning Suheyla gets up bright and early and runs into her mothers room.

'Mummy, can't I go to school today? My heads not itchy anymore. I think they're all dead.'

Her mother opens her eyes with a gasp.

'Suheyla, what has happened to your face?'

In the mirror, Suheyla sees her face covered in purple and red blotches...she looks terrible.

'What is it mummy?'

'You must be allergic to the shampoo.'

'Will it go away?' she asks through tears.

'Yes, now stop crying, we'll go to the doctor

At the doctors, Suheyla is so embarrassed, she covers her face with a big scarf, so no one can see her. The doctor tells her mother something, then they leave. In the car her mother is distracted, so Suheyla cries quietly feeling sorry for herself.

When they get home, her mother tells her to get the scissors and sit down. 'The doctor said we have to cut your hair, so it doesn't scratch your neck. Don't worry, the rash will go soon after that.'

'But mummy, you always cut my hair crooked'

'Don't worry, Ill cut it straight.'

And that school photo, with red blotchy face and crooked hair cut is my first record of our new life in Australia...

Meditasyon Dersi

Saba ÖYMEN

Bir yıl sonra Bruno'nun sesini duyunca hissettiklerini tanımlaması güçlü kadının. Özlemişti bu sesi. Hem de çok. Aylardır yüreğinde kalan yankısıyla yaşıyordu ya bir yandan da kendine kızılıyordu. Telefonun çalmasını, yarın geliyorum güzelim diyen sesle kanatlanmayı umutsuzca beklediği günleri nasıl unuturdu. Geceleri büyüten beklemelerin ardından ben sana hiç söz vermedim ki deyişini.

Koyu bir aşktı Bruno'ya duyduğu. Üç yıl boyunca baktığı her yerde onu görmüş, dinlediği her aşk şarkısında onu düşünmüştü.

“Herkes iyi akşamlar,” dedi Bruno. “Her zamanki gibi egzersizlerle başlamak istiyorum. Biliyorsunuz bedenimizi kontrol edebilmeyi öğrenmek çok önemli.”

O ana kadar görmemişti kadını. Kulübün Ruh ve Beden Stüdyosunda, kocaman salonu ikiye bölen sütunun hemen yanına yarı saklanmış oturuyordu Carmelita.

Stüdyo olması gerektiği gibi sessiz. Özel yapılmış duvarlar kulübün diğer yanlarında sürüp gidiyor olduğunu tahmin ettiği gürültüyü ulaştırmıyor. Tavandan yayılan ışık ince, hafif bir örtü...

İşte bir yıldır sabahları içinde hep sıkıntıyla uyanmış, sonra tam da yaşamdan gene zevk almaya başlamışken, duramamış, kalkıp buraya gelmişti bu akşam. Sigarayla bırakmaya çalışmak gibiydi bu. Hani bırakmak üzeresinizdir ama o tadı bir kez daha duymak için her şeyi boşvermeye hazırsınızdır.

Bruno gözlerini stüdyoda dolaştırdı. Seansa katılanların hepsiyle göz kontağı kurmak önemliydi onun için.

Egzersizlerle birlikte nefes alıp verişimizi kontrol etmeyi öğreneceğiz dediği anda Carmelita'ya rastladı gözleri.

Şaşırmamıştı.

Bir gün geleceğimden bu kadar mı emindi?

Kıpırdamadan soluğunu tutarak bekledi Carmelita. Birkaç saniyenin tadını her yanında duyarak. İyi ki ayakta değildi. Dizleri titriyordu. Bruno bakışıyla merhaba dedi, sonra yerde bağdaş kurmuş topluluğa döndü.

“Başlayalım mı?”

Çıplak ayaklarının üzerinde yaylanarak bedenini gerdi. Elini saçlarına götürüp karıştırdı.

Çok iyi bildiği bu hareketle içi acıdı Carmelita'nın. Bir yıl olmuştu uzun parmakların saçlarda dolaşmasını görmeyeli.

“Bedeninizde nefes alıp verdiğiniz bir nokta hayal edin. Avucunuzu bu noktanın üzerine koyun. Derin nefes alın. Verin... Alın...”

Sesi yumuşacıktı. İnandırıcı. Carmelita düşünmeyi bıraktı.

“Hissedin. Nefesimizi kontrol etmeyi öğrenmek yaşamımızı kontrol etmeyi öğrenmektir.”

Bruno'nun sesinin ardına takılmış kadınların gözleri kapalı. Bedenleri çabayla gerili.

Carmelita da böyle bir akşam, bu sesle...

Farkında bile olmadan avucunu göğüs boşluğunun hemen altındaki noktaya koydu. Soluduğunu görüyor sanki. Nefesinin girişini, çıkışını. Ve dünyanın bir köşesindeki o en sevdiği yeri. Gözlerini açsa orada olacak. Belki bir daha ayak basmayacağı o yerde. Umutla doluyor içi.

Her nefeste güzellikleri içine çekmek istiyor. Kötülükleri, çirkinlikleri atmak.

İnce belli belirsiz müzikle yükseliyorlar.

Carmelita gözlerini kapatıyor.

“Bugün başınızdan hoşunuza gitmeyen bir olay geçmiş olabilir,” diyor Bruno. “İçinizde belki öfke, belki acı.”

Sesi dünyanın dışından geliyormuş gibi derin.

“Verdiğiniz nefeste bu acıdan, öfkeden kurtulduğunuzu hayal edin.”

Verdiği her nefeste ona duyduğu öfke uzaklaşıyor Carmelita’nın. Yaşattığı acılar yok oluyor.

Bruno’nun bakışlarını üzerinde hissediyor. Işık iyice azaldı. Gözlerini açmaktan, Bruno’nun gözlerini karşılamaktan ürüyor. Bakışlarını görmeden duymak öyle güzel ki.

*Hayalimde çocukluğumun mor dağının eteği...
Avucumda nefesim...*

*Gözlerimi açtığımda yalnızca beni gören gözleri
olsa.*

Işık yavaş yavaş artıyor.

“Bu akşamlık bu kadar,” diyor Bruno. “Umarım hepiniz için hoş bir deneyim olmuştur.”

Ellerini önünde kavuşturmuş, parmak uçlarının üzerinde yaylanıyor gene. Ve elleri saçlarında.

*Tanrım... Böyle durmasa... Bilmediğim, tanımadığım
şeyler yapsa... Yabancı olsa...*

“Herkesin kendisi için en doğru olan meditasyon yöntemini bir gün bulacağına inanıyorum.” diyor gülümseyerek. “gelecek seansta görüşmek üzere.”

Önlerde oturan bir genç kız yaklaşıyor Bruno’ya. Bruno bir an Carmelita’ya bakıyor. Kız çok genç. Upuzun atkuyruğu saçları, ince bedeniyle çekici.

Bakışında duruşunda sesinde apaçık flört.

Bruno’nun kıza bakan gözleri gülüyor, konuşuyor. Yüzünde, bedeninde, o, Carmelita’nın çok iyi bildiği, görmekten yorulduğu ifade.

Kızın atkuyruğu kakhahayla dalgalanıyor.

Carmelita gözlerini Bruno’dan alamayan kız arkadaşlarını hatırlıyor. Onlarla flört eden Bruno’yu.

Çantasını alıp kapıya doğru yürüyor.

Bruno arkasından sesleniyor. “Birkaç dakika bekle, bir yerde bir şeyler içelim.”

“Belki başka bir sefer.”

Davison Sokağı

Davison sokağındayım
Merrylands’in
Köşk gibi bir evde
Yedi odalı
Temiz boyalı
Geniş balkonlu
Mermer ve fayanslı
Otururum balkonda
Seyrederim alemi
Mavi gök kubbeyi
Koca evreni
Cennet misali kenti
Sydney’i
Hayallerimle başbaşa
Dert ve kederlerimle arkadaş
Karşımda solgun yapraklı ağaçlar
Gökdelen binalar
Göğe uzanan
Ve roket başlı Senta Point
Göğün mavisini solgun
Sıcak mı sıcak
Ağustos böceklerinin sesi
Garip bir melodi
Şırrak, şırrak
Güneş kızgın
Onbinlerce hayvan ölüyor
Ülke kurak mı, kurak
Okyanus mavi ve berrak
Oturmuşum yerimde
Neşeden
Gülmeden
Sadık bir dosttan uzak
Toprak küskün göğe
Rahmet yağdıran bulutlara
Ağaçlar solgun ve üzgün
Güller, çiçekler kurumuş
Çekerler bir damla suyun
Yağmurun hasretini
Onlar suya, yağmura hasret
Ben ise
Özgürlüğe
Dünyada barışa

Rıza Çolpan

17-3-2003

Duyguların Dili Kitabından

AYKIRISANAT DERGİSİ

KISA ÖYKÜ VE ŞİİR YARIŞMASI

KISA ÖYKÜ YARIŞMASI KOŞULLARI:

- 1- Öyküde konu serbest yazar hiçbir yerden ödül almamış tek öykü ile katılabilir.
- 2- Öykü çift aralıklı daktilo veya bilgisayarla 12 punto ile yazılmış olup en fazla 4 sayfa olabilir.
- 3- 8 adet fotokopi ile çoğaltılmış olacak. Olanaklı ise bir disket ile de kopyalanıp birlikte gönderilecek.
- 4- Ayrı bir zarf içine kimlik bilgileri. (Özgeçmiş, adres, telefon, bir adet vesikalık fotoğraf, varsa belgegeçer ve elektronik posta adresi) eklenecek
- 5-Öyküler ve kimlik zarfı bir büyük zarfa konacak ve zarfın üzerine “Aykırasanat dergisi kısa öykü yarışması” ibaresi yazılarak, 30 Nisan 2005 tarihine kadar P.K. 1048 GAR / ADANA adresine gönderilecek.

ÖDÜLLER:

- 1.lık ödül: Bir yıllık dergi aboneliği+ plaket ve kitap paketi
- 2.lık ödül : Bir yıllık dergi aboneliği + plaket ve kitap paketi
- 3.lük ödül : Bir yıllık dergi aboneliği + plaket ve kitap paketi
Aykırasanat Özel Ödülü
Jüri Özel Ödülü

JÜRİ ÜYELERİ:

Muzaffer İZGÜ
Burhan GÜNEL
Vedat YAZICI
Öner YAĞCI
Lütfiye AYDIN
Arslan BAYIR
Tacim ÇİÇEK
Yaşar YILTAN

ŞİİR YARIŞMASI KOŞULLARI:

- 1- Şiirde konu serbest şair, hiçbir yerden ödül almamış tek şiir ile katılabilir.
- 2- Şiir, çift aralıklı daktilo veya bilgisayarla 12 punto ile yazılmış olmalı
- 3- 8 adet fotokopi ile çoğaltılmış olacak. Olanaklı ise bir disket ile de kopyalanıp birlikte gönderilecek.
- 4-Ayrı bir zarf içine kimlik bilgileri. (Özgeçmiş, adres, telefon, bir adet vesikalık fotoğraf varsa belgegeçer ve elektronik posta adresi) eklenecek.
- 5-Şiirler ve kimlik zarfı bir büyük zarfa konacak ve zarfın üzerine “Aykırasanat dergisi şiir yarışması” ibaresi yazılarak, 30 Nisan 2005 tarihine kadar P.K. 1048 GAR / ADANA adresine gönderilecek.

ÖDÜLLER

- 1.lık ödül: Bir yıllık dergi aboneliği+ plaket ve kitap paketi
- 2.lık ödül : Bir yıllık dergi aboneliği + plaket ve kitap paketi
- 3.lük ödül : Bir yıllık dergi aboneliği + plaket ve kitap paketi
Aykırasanat Özel Ödülü
Jüri Özel Ödülü

JÜRİ ÜYELERİ:

Mehmet AYDIN
Ahmet ÖZER
Mehmet KANSU
M. Demirel BABACANOĞLU
Aziz Kemal HIZIROĞLU
Hasan Hüseyin YALVAÇ
Adnan GÜL
Ferhat İŞLEK

Her iki yarışma için geçikmelerden ve kayıplardan dergimiz sorumlu değildir.
Her iki yarışma için bilgi hattı :
Aykırisanat@mynet.com ve 0532 4094521

İngiliz Marka Bok Arabası

Kudret YILMAZ

Temmuz ayının ortaları, bunaltıcı bir cumartesi günüydü. Güneş gün boyunca şehri kasıp kavurduktan sonra sessizce çekip gitmişti. Sokaklarda koyu, insanın içini ürperten gölgeler dolaşıyordu. Sokağın iki yanına dizilmiş gecekondu, uzun saçaklı çatıların altında adeta yere yapışmışlardı.

Paytakların evini çevreleyen briket duvar, daha bir koyulaşmış, sanki ‘sakın buralara yaklaşmayın’ der gibi bir tavırla tüm mahalleliyi, daha doğrusu biz çocukları tehdit ediyordu. Sokağın bu sessiz, korkunç halini yürekler parçalayan feryatlar bozdu. Telaşlı adımlar, koşturmalar başladı...

Tüm mahalleli sokaktaydı, herkes durmadan birşeyler söylüyor, kendince olmadık yorumlar yapıyordu. Birileri sokağın üst başına doğru koşuyordu. İnsanlar halka halinde toplanmış, Paytak Fatma ve kaynanasının komşuları Kurnaz Ayşe ile yaptıkları kavgayı seyrediyordu.

Yeni emekli, Duman Amca, elindeki sigaradan derin bir nefes çekti. Elleri titriyordu. Gözlüğünü düzeltti, kasketini çıkarıp, mendiliyle terini sildi.

- Ne olacak bu kadınların hali, yahu? diye söylendi.

Kimse kavganın gerçek nedenini bilmiyor, herkes kendince bir neden uyduruyordu.

- Akşamın bu vaktinde..... kavganın olacağını.....

- Yine çocuklar yüzünden.
- Paytaklar çenesine sahip olamıyor ki!
- Asıl hata Kurnaz'da

Mahalledeki evlerin çoğu iki gözlü, silme kerpiçten yapılmıştı. Küçük taşlarla iğreti birer duvarla çevrilmişti. Sokağın iki yanına karşılıklı dizilmiş kibrit kutularına benziyorlardı. Hepsinin içi rutubetle karışık DDT kokardı. Dışları pembe, sarı, mavi, kırmızı renklerle sıvanmıştı. Arada tek tük beyaz sıvalısına da rastlanıyordu. Ön bahçelerde boş zeytinyağı ve gaz tenekelerine dikilen sardunya,

küpeli, fesleğen çiçekleriyle kararmış dünyalarına renk katarlardı. Sokaklar parke taşlı ve daracıktı.

Mahallenin çocukları bu daracık sokaklarda sihirli dünyalarına kavuşur, oyun oynar, kavga eder, arkadaş edinirlerdi. Çocuklar serçe sürüleri gibi sokaklara dağıldıklarında tüm mahalleyi hoş bir mutluluk sarardı. Mahallenin en sorunlu ve mutsuz insanları erkeklerdi. Yüzleri asık, sakallı, alınları kırış kırış, gözler çukuruna kaçmış, altlarında mor siyah halkalar, hep dalgın.... Kendi iç çekişmeleri yüzünden, etraflarındaki küçük mutlulukları bir türlü yakalayamazlardı. Hep ciddi ve asık suratlı gezerlerdi. Mahallede herkesin bir lakabı vardı. Lakablar özenle seçilmiş, kişinin karakter ve hareketini simgelerdi. Öcü Elif, Cıg Nahide, Cılız Hamza, Hindi Hasan, Püsküllü Mustafa, Patates Hüsnüye, Kıvırcık Cemal, Balon Safi, Lop Lop Hayriye, Çolak Rıza, Tırtıl Mahmut, Pepe Ali, Veresiye Kamil, Kuru Cemile, Çil İzzet ... Bunlardan en uygunu da Paytak Fatma'ya verilmişti. Öğle sıcağında, çocukları uykuya yatırır yatırmaz, bez torbayı omuzuna atar, iki yana sallanarak, paytak paytak Laz Bakkalın yolunu tutardı.

Eve günde yirmi somun, bir kocaman kesekağıdı da ayçekirdeği alırdı.

Bakkaldan gelir gelmez, kıpkırmızı, terli bir yüzle bahçedeki yerine, briket duvarın kenarındaki tahta sedirdeki, içleri kuru ot dolu yastığına yaslanır etrafı izlemeye, dedikoduya ve çekirdek çitlemeye kaldığı yerden devam ederdi.

Tüm gün çekirdek yemelerine rağmen oldukça da kiloluydular. Belden büzgülü, kocaman allı güllü basma entariler giyerlerdi. Bu elbiseler onların kalçalarını olduğundan daha da geniş gösterirdi. Kaynanası, zamanla rengi solduğundan siyah mı, lacivert mi, yoksa koyu yeşil mi bilinmeyen uzun, paçalarında bağcıkları olan donlardan giyerdi. Kıyafetini köy işi koyu kırmızı fesi ve siyah puşusu tamamlardı.

Sokaktaki diğer kadınların yaşantısı da pek Paytak Fatma'ninkinden farklı değildi. Kocalarını işe

gönderen kadınlar, özellikle yaz günlerinde zeytin ekmek ya da peynir ekmekle çayını yudumladıktan sonra ortalığı tez elden toplar, evi süpürürlerdi. Sıra gün boyu yapılacak en önemli işe gelirdi. Herkes elinde işi; dantel, örgü, işleme kapı basamaklarına, eşiklere oturdu. Sohbeta, daha doğrusu dedikoduya başlardı. Ağızlarında Amerikan cikletleri, hani şu üzerinde kıvrık saçlı, gülümseyen, zenci kız resimli olanından. ‘Cıt, cıt, cıt’

Hepsinin başında dülbentler, elleri kınalı, kaşlar yay gibi alınmış, kulaklarında altın küpeler. Hepsinin konuşacak, yarışacak, dedikodu edeceği bir komşusu vardı. Gün boyu dışarda, evin içinde olayları takip etmeye çalışır, olaya eklemeler yapar, olmazsa uydurur kendilerini meşgul ederlerdi. Darılmalar, kırılmalar, alınmalar hep bu yüzden, olurdu. Bu belki de bir çeşit yaşam nedeniydi. Konuşmalar, konuşmalar... salt bizim sokağın insanları ve onların bitmeyen dedikoduları. Nasıl da üretirlerdi bu kadar lafı? Konular hep aynı insanlar, onların genç kızları oğulları, kızların kiminle mektuplaştığı, kime kaçtığı, nerelerde gezdikleri, evlere alınan eşyaları, Salı pazarları, pazarda kimlerle karşılaştıkları, kocaları ile yaptıkları tartışmaları kavgaları bir de kadın hastalıkları. Kim hamile, kim düşük yapmış, kimin çocuğu olmuyor, hangi hocaya gitmişler, ne kadar para harcamışlar.... daha neler neler....Akşam güneşi batana, yemek telaşı başlayana kadar konuşma devam ederdi.

- Akşama ne pişireceksin?
- Geçen pazardan aldığım çarlistonu kızartacağım, üzerine sarımsaklı yoğurt!
- Daha ne olsun, canım?
- Yok birşey..... ne olsun?
- Sabahtan beri buradayım, senin gibi asık suratlısı daha geçmedi..
- Birşey yok!
- Gelinle aran nasıl?
-
- Allah’tan hayırlısı....
- Yok birşey.....

Elleri tıpkı bir motor gibi, tekdüze gider gelirdi. Çekirdeği kalın etli dudaklarına götürür, cıt, cıt, cıt.... Boş kabukları duvardan aşağıya atarlardı. Nefes almadan çekirdek çitlerlerdi. Paytak Fatma bazen de yoldan geçmekte olan, sevmediği birini gördüğünde, başını kaynanasına doğru uzatır, gözlerini kurbanının gözlerine dikip, kaynanasının kulağına birşeyler fısıldardı. Ardından ikisi birden gülerdi. Bu öyle sıradan bir gülüş değildir, yapmacık, zorla, sırf birisini kızdırmak için yapılan bir harekettir.

Paytaklar, karşı komşuları Kurnaz Ayşe ile dövüşüyorlardı. Paytak Fatma’yla kaynanası ver ediyordu yumruğu. Paytak Fatma daha atak davranıyor, çekik minicik gözleriye rakibini korkutup, sindirmeye çalışıyordu. Yanakları kıpkırmızıydı. Geniş omuzlarını sallayarak halkanın etrafında geziniyordu. Çenesini ucundan sarkan gri, uzun kollar sinirden titriyordu. Arada bir de geçmişte yaşadıkları olayları hatırlatarak, başına olmadık şeyleri kakıyorlardı. Gelin kaynana ter kan içindeydiler, ağızları köpürüyor, göğüsleri dışarıya fırlayacakmış gibi inip, çıkıyordu.

Herkes, akşamın bu dar saatindeki kavgayı kollar kenetlenmiş, gözler kavganın yönüne göre değişmekte, ağızlar bir karış açık, cıt çıkarmadan izlemekteydi. Kadınlar, yaşlılar, gençler, çocuklar, mahalleden o anda geçmekte olanlar... Kavgayı izleyenler donup kalmışlardı. Kalın çatık kaşlı, pijamalı, atletli, başları takkeli ihtiyarlar, yüzleri asık insanlar, bebeği kucağında gelinler, seyyar satıcılar, tekmi mahalle donmuştu. Sadece kuru bir nefes, hafifçe inip kalkan göğüsler.... Umarsız, boş gözlerle, hayretle bu kavgayı seyreliyorlardı.

Kurnaz Ayşe diğer iki kadına göre, daha genç ve çevikti. Bir ara başörtüsü sıyrıldı, düz ipek gibi yumuşacık saçı yüzünde dağıldı. Güzel ve alımlıydı, çok sinirlenmişti, başörtüsünün düşüşüne. Ani bir atakla kaynananın fesini yere düşürdü. Kurnaz Ayşe iki kadına karşı iyi direniyordu. Kaynananın kınalı, kıvrık kıvrık saçları gözüktü, hiddetlendi, Ayşe’ye vurmak için etrafında dolaşp, fırsat kolluyordu. Bundan vazgeçip, eli ile saçlarını yokladı, fesinin düştüğünü farketti. İri kalçalarını yayararak yere eğildi, el yordamıyla fesini aramaya başladı. İhtiyar kadın milletin içersinde çıplak kalmışcasına arsındı.

- Kendini bilmez terbiyesiz! Sen iyi bir kadın olsan.....
- Konuşmalarına dikkat et, karışmam sonra!

Kavga şiddetlenmişti.

Derken mahalleli kavgayı seyretmekten bıkmış gibi kollarını çözüp, kavgayı durdurmaya, her iki tarafa da yatıştırıcı sözler söylemeye başladılar.

- Akşam, akşam işniz, gücünüz yok mu?
- Bu ne biçim komşuluk? Bir daha nasıl yüz yüze bakacaksınız?

Arabulucular gidip gelmeye, adımlar sıklaşmaya, eller kollar havada sallanmaya, nutuklar, nasihatlar

verilmeye başlanınca Paytak Fatma ile Kaynanası, Hayriye'yi yatıştırmak güçleşti. İnsanların bu beklenmedik ilgileri onları daha çok sinirlendirdi. Kurnaz Ayşe de söz atağına geçmişti, taraf toplamak için halkanın etrafında dolaşıyordu. Ela gözleri uzaktaki yıldızlar gibi yanıp sönüyordu. Kadınların yüzü tırnak içersinde, çizilen deriler kabarmış, elleri yüzleri kan içersinde kalmıştı.

Kaynana, Kurnaz Ayşe'yi eşarbından yakalayıp kendine doğru çekti, tuttuğu bir tutam kumral saç e line doladı. Kurnaz'ı kendi etrafında çevirdi, kadıncağız dengesini kaybedip yüzüstü yere kapaklandı. Sesli sesli ağlıyordu, düştüğü yerde. Bir müddet öylece kaldı, yavaşca doğruldu, bağdaş kurup, oturdu. İki eliyle dizlerine kuvvetle vurmaya, kendini dövmeye başladı. Hızını alamayıp saçlarını yolmaya başladı. Kötü yakalanmıştı, sarsılarak ağlıyordu. Yüz hatları gerilmiş, güzelim kadın gitmiş, yerine çirkin, korkunç biri gelmişti. Sağ elini toprağa dayayıp, dizleri üzerinde doğruldu, ellerini belinin iki yanına dayadı. Bitkindi. Yenilmişti. Herkesin gözü önünde Paytaklar'ın yetmişlik ihtiyarından, tüm mahallelinin dalga geçtiği Hayriye'den dayak yemişti.

Elleri belinde, Kaynana'ya doğru iki adım attı, tam karşısında durdu. Titriyordu.

- Herkes sana Hayriye Hanım! Hayriye Hanım!, diyor. Ne hanımmışsın? Senden hanım mı olur? Senden olsa olsa İngiliz Marka Bok Arabası olur! dedi

Kavga şıp diye kesildi. Kadınlar yerdeki başörtülerini, terliklerini toplayıp, koltuklarına sıkıştırdılar, bir yandan da dağılan saçlarını düzeltmeye uğraşıyorlardı. Mahalleli şaşırmıştı.

Duman Amca:

- Nerden çıktı 'İngiliz Marka Bok Arabası'? Artık kimse bunlara Paytaklar demez, dedi.

Fatma'yla Kaynanası birbirine tutunarak, kalabalığın arasından ayrıldılar. Kurnaz Ayşe'nin yüzü bembeyazdı, gülümsüyordu.

KAYBEDİLMİŞ YURT SANCISI

Belki şimdi,
o yerlerde,
harita üzerinde,
biraz daha değişik şehirleriyle,
biraz daha kelleşmiş dağlarıyla,
biraz daha kirlenmiş denizleriyle
duruyordur o aşına eski memleket...

Belki yine
o zaman ki gibi,
kitap, gazete ve televizyonlarda
insanlar kullanıyorlardır aynı dili,
ama biraz yamuklaştırılarak hani,
biraz uydurularak uydurukçalara,
ve birhayli kirlendirilmiş olarak tabi
Washington sokak jargonlarıyla,
ve biraz da koparılarak
ana ocağından...

Belki
şimdi yine,
mavi gezegenin orta yerinde,
lokman güzeli Akdenizin üzerinde,
coğrafi bir terimdir yine
o ilk gozağımız.
Ama satıla satıla tükenmiştir toprak,
Sürüle sürüle anlamsızlaşmıştır toplum,
Ve itile- kakıla param parçadır onur...

Ve yine,
şimdi o yerlerde,
her sokağın köşesinde
Mc'li, snack'lı alışkanlık merkezleri,
şerifi ve kovboylarıyla
Texsas sokakları tabelalarda,
ve en ağırından
keçap ve fiski makamında kokmaktadır zaman...

Şimdi o yerlerde
dizboyu kanıksanmıştır umursamazlıklar,
şimdi o yerlerde çok uzaklarda kalmıştır
gelinlik giymeye hazırlanan yurt,
şimdi o yerlerde çok uzaklarda kalmıştır
gögersin diye ekilen umutlar...

Mehmet SARI
Aralık 2004, Melbourne

SANAT ANLAYIŞIM

Orhan Kemal

Bu derlemenin bir bölümü www.halksahnesi.org alınmıştır.

NASIL YAZIYORUM ?

Gerçekten de, okurlar meraklıdır. Haksız da sayılmazlar. Ben, masa başından çok, fazlaca gezer dolaşırım. Yani iş, masa başına geçip yazmaya kaldığı zaman, mesele çoktan hallolmuştur. Gezer dolaşırım. Gezip dolaşırken kafam boyuna çalışır. Ya, yıllarca önce beni şiddetle ilgilendirmiş bir konuyu düşünmekteyimdir, ya da hemen o gün kafama bir şey takılmıştır. Ama daha çok, yıllarca önce kafama takılan, beni zaman zaman şu ya da bu vesileyle kendisi üzerinde düşündüren bir konudur da, nasıl yazsam diye, biçimi üzerinde dururum. Öyle ya, öz belirgin. Biçim? Çünkü daha önce çeşitli biçimlerde bir şeyler yazmışsınızdır. Daha önce yazdıklarınızda kullandığınız biçimlerden ayrı, başka, çok başka olmalıdır. İşte gezip dolaşırken beni düşündüren noktalar bunlardır:

1) ÖZ - Niçin yazıyorum bu konuyu? Ne demek istiyorum?

2) BİÇİM - Nasıl söylemeliyim?

Yukarıdaki öz ve biçim çözümlenmişse, hele bir de nasıl başlayacağım kafamda satırlaşıvermişse, değme keyfime. Bir kol çengi, sırasına göre canımın o an çektiği İstanbul'un artık hangi lokanta, ya da meyhanesiyse, atarım kapağı. Fazla içmem. Neşemi sürdürmek, daha iyi düşünmek için pek pek iki duble. Bu iki duble içilirken, konu kendi kendini yazar da yazar. Size bir Örnek: Bereketli Topraklar Üzerinde'nin ilk yazılışında Adana'daydım. Kafamda bu. Öz ve biçimini tespit etmişim de romanı yaşıyorum. Köse Hasan'ın ölüm sahnesine takılmışım. O sırada tam Seyhan kıyısındayım. Kendi kendime mırıldanarak, Hasan'ın hemşehrisine vasiyetini en iyi biçimde vermek için nasıl dedirtmeliyim diye, bir, beş, on, tekrarlar yapıyorum. Birden istediğim klişe düştü kafama: “-Kardeşlar, beraber tuz epmek yidik. Ola ki, benim size hakkım geçmiştir. Benim iflahım kesik...” falan der ya? Oralara gelince bir an Köse Hasan oldum sanki. Elimde kızım için satın aldığım saç tokası. Hemşehrilerime bunu kızıma götürmelerini vasiyet ediyorum. Öyle dokundu ki, başladım ağlamaya. Çevremde insanlar. Görmelerinden de çekiniyorum. Açtım adımlarımı ama, hemen kâğıda kaleme sarılıp o pasajı notladım.

Çoğunluk geceleri, sabaha karşı saat dörtte kalkar, kahvemi kendi elimle pişirir, makinemin başına geçerim. Üç, dört, beş, bazan hızımı alamam altı saat durmamacasına çalıştığım olur. Hele âşıkam! O zaman iş değişir. Parmaklarım yazı makinemin tuşlarında rüzgârlaşır. Rüzgârlaşır, çünkü yazdıklarımı sevdiğime götürüp okutacağım. O okur, ben onun sesinden kendi yazdıklarımı zevkle dinlerim. İnanır mısınız, o okuduğu zaman, yazdıklarım benden çıkar. Sanki o yazmış da bana okuyor!

Sokakların Çocuğu baştan başa o yılların verisidir. Bir de, evet bir de Bir Filiz Vardı! Dikkat ederseniz, bu iki kitapta üslup tamamen değişti.

Şimdilerde çöller gibiyim. Ne aşk, ne meşk.

Bir de Müfettişler Müfettişi'ni yazarkenki acı günlerim... Bunu özellikle belirtmeliyim. Beş yaş küçüğüm aşağıda, komada, can çekişiyor, ben yukarda, odamda Cumhuriyet gazetesinde tefrika edilecek olan bu romanımı yazmak zorundayım! Bir yanda ölüm, ötede komedi, mizah.

Asıl adı Mehmet Raşit olan Orhan Kemal, 1914 yılında Adana'nın Ceyhan ilçesinde doğar. O sırada Ceyhan'da seferberlik başlamıştır ve kısa bir süre sonra Fransız kuvvetleri Adana'yı işgal ederler. Sonra Kuva-i Milliye güçleriyle saltanat yanlılarının çatışmalarına tanık olur çocuk yaşında.

Babası Abdülkadir Kemali, 1920-1923 döneminde Millet Meclisi'nde Kastamonu Milletvekili olarak bulunur. 1923'te Adana'ya döndükten sonra çiftçiliğe başlar. Bir yandan da hükümetin icraatlarını eleştirdiği dergiler çıkarır.

1930'da Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kapatılmasıyla Orhan Kemal'in babası bir süre muhalefeti sürdürse de, baskılara dayanamayak Suriye'ye kaçar. Beş çocuklu aile için sıkıntılı günler böylelikle başlamış olur. Ancak henüz bir çocuk olan Orhan, bunları anlamak bir yana evdeki otoritenin gidişinin keyfindir: “Ben adeta evin içinde krallığı ilan etmişim. Yaş 15-16 idi. Müthiş bir mutluluk içindeydim. Bütün merakım futboldu. Okula falan atmıştım tekme. Tam bir başıboşluk içindeydim. Fakat bu saltanat uzun sürmedi. Bir süre sonra babam bizi yanına aldı.”

Orhan Kemal ailesiyle birlikte Beyrut'a yerleşir. Hayatın bilmediği taraflarıyla tanışmasının yanı sıra ilk aşkını da burada yaşayacaktır: “Çalıştığım yerin yanbaşında bir çikolata fabrikası vardı. Ve bu fabrikada sarı saçlı, mavi gözlü çok güzel bir Rum kıza vardı. Adı Eleni'ydi. Matbaanın bütün gençleri bu kızın çevresinde pervane gibi dönerlerdi. Bense üstüm başım çok kötü olduğu için uzaklarda durur, sokulamazdım. Benimle alay eder korkusuyla hep kaçardım. Bir gün ters çevrilmiş bir gaz sandığı üzerinde otururken yanıma geldi. Zaten ufak bir alevle parlamaya hazır olduğum için bütün gövdeyi ateş bastı. Ben kızı Türkçe bilmez sanırdım, benimle birden Türkçe konuştu: ‘Senin adın ne’ dedi, nereli olduğumu sordu. Bir çikolata verdi. Alev ispirota değmişti artık. O günden sonra o kıza aşık oldum iyice. İşime dört elle sarıldım. Ve her gün saçlarımı taramaya başladım. Sonra buluşmalar başladı, deniz kıyılarına iniyorduk. Ve bir gün ona ayağımdaki eski pantolondan utandığımı söyledim. ‘Sen ne utanıyorsun, zenginlerimiz utansın. Aldırma böyle şeylere, boş ver’ dedi. İşte bende ilk sosyal uyanış galiba bu Rum kıza ile başladı.”

Kitabın sonlarındaki ölüm sahneleri, yani romanın kahramanı olan zâtın annesinin ölümünde, sanırım, içinde bulunduğum ruh halinin de payı vardır.

Çoğu zaman öz ve biçim iyice belirlenmiş, hatta yazılmaya da başlanmış olabilir. Olabilir ama, attığım taş istediğim kuşu vuramamıştır. Yâni, “Bayram haftası” demek istedim, yazdıklarımın “Mangal tahtası” çıkar. O zaman, bir iç huzursuzluktur başlar. Günler, haftalar, bazan aylar... sonunda kaldırıp atar, unutmaya karar veririm. Ne mümkün? Zaman zaman, başını çıkarır içimden, bana kendini gösterir. Yıllardan sonra, hiç ummadığım, hatta onu düşünmediğimi sandığım bir an kafama düşüverir. İstedğim olmuş, attığım taş istediğim kuşu vurmuştur. (1) *Ahmet Köklügiller, “Nasıl Yazıyorlar?”, Varlık, 15.3.1968.*

SANAT ANLAYIŞIM

SANATIMIN AMACI

Sanatımın amacı... Şöyle özetlemekte bir sakınca var mı acaba? Halkımızın, genel olarak da insan soyunun müspet bilimler doğrultusundaki en bağımsız koşullar içinde, en mutlu olmasını isteme çabası.

Ünlü Lincoln’ün demokrasi tarifi gibi: “Halkın, halk için, halk tarafından yönetimi” der o. Biz de neden şöyle demeyelim? “İnsanlığın, insanlık tarafından, insanlık için yönetilme çabası adına sanat.” (Varlık, 1.8.1970)

FELSEFİ GÖRÜŞÜM

-Felsefi görüşünüz nedir? Eserlerinizdeki yankısı?

- Bu sorunuzun karşılığını birinci sorunuza verdiğim karşılıkla yanıtlamış sayılsam da, bir parça daha açıklamakta mahzur yok: Toplumcu bir yazar, “materyalist bir felsefe”ye sahiptir şüphesiz. Ama bu materyalizm, metafizikçi yönü de bulunan bir materyalizm olmayıp, “bilimsel materyalizm”dir. Buradan hareket eden müessir, yani yazar, eserleriyle de bu hareket noktasına paralel olacaktır. (Varlık, 15.1.1966).

SANAT VE PROPAGANDA

Hangi türden olursa olsun, sanat eserinin, onu yaratan sanatçının fikri aşamasından gelen bir “propaganda” aracı olmamasına imkân var mı? Toplumcu bir yazarım demiştim. Toplumcu bir yazar da, düzensizliğini yediği bir toplumun düzene girmesini istemekle, o toplumu teşkil edenlerden

“her birinin” ekonomik hürriyetini istiyor demektir. Bu istem, bu isteme karşın olan “Çıkarıcılar” a, yani mutsuz insanlar mahşeri içinde yalnız kendi mutluluklarını düşünen, ellerine geçirmişlerse bunu kaçırmak, başkalarıyla paylaşmak istemeyenlere karşın olacağından, davranış elbette politiktir ve şüphesiz tiyatro yazarı, eseriyle fikirlerini savunuyordur. Ama bu savunu bir ekonomi, bir sosyoloji, bir bilmem hangi bilim kitabı kuruluşunun bilimsel kesinliğiyle değil, söz sanatının sahneye uygulanmış ve estetik yönü ön plana alınmış, artistik bir savunusu olabilir. Yani sanatçının tutumu “eğlendirici” olmaktan çok, “düşündürücü” olmalıdır. Ya da bir başka deyimle, gerekiyorsa, “güldürüp ağlatarak düşündürmeli”dir. (Varlık, 15.1.1966).

SANAT VE EĞİTİM

- Sizce tiyatro, toplumu eğitmekte faydalı olabilir mi?

- Yukarıdaki açıklamamdan anlaşılacağı üzere, tiyatro, öbür sanat türleri gibi, toplum eğitiminde şüphesiz faydalı olabilir. Toplum düzensizliğinin nedenleri, niçinlerini sahnede kurcalayan bir oyun, eskilerin dediği gibi, hem pir “mekteb-i edeb”, hem de ciltlerle ekonomi, sosyoloji ve psikoloji kitabının kolay kolay öğretemeyeceklerini belletiveren bir anlatım aracıdır. (Varlık, 15.1.1966).

TANIK OLMAK

- Ben, sadece tanık olmayı yeterli bulmuyorum. İnsanı anlayacak, savaşını anlayacak, buna katılacak sanatçı, kolaylıkla aldatılan kişilerin aldanmalarına karşı duracaktır. (...) Tanık olmak namusluluktur. (...) Ama yeter-şart değildir. Tanıklığı aşabilmek de teorik hazırlanmada kalmayıp hayatı insanlarla birlikte yaşamakla mümkündür. Bunu derken, tek tek hır olayı yaşamak demek istemiyorum. O insanın yaşadığını yaşamak diyorum, hayatı tanımak diyorum. Türkiye’li sanatçının Türkiye halkıyla birlik yaşamasını diyorum. (Ant, 21.10. 1969).

SANATTA BİLDİRİ

- Oyunlarınızla topluma iletmek istediğiniz bildiriniz nedir?

- Sanat eserinin bildirisi değil de, bence, sanatçının bizzat kendisi önemli. Toplumcu bir yazarım. Bireyin gerçek

Bir gün gene her zamanki gibi işbaşı yaptığı sırada kızın işten ayrıldığını öğrenen Orhan Kemal, üzüntüsünden daha fazla oralarda kalamaz ve 1932 Haziranı’nda tek başına Adana’ya döner: “Yirmi yaşındaydım... Kafam bir türlü çözemediğim sorunlarla yara olmuştu... Sanki yere basmıyor, havada boşluktayım... Ve bir gün, bir kahve köşesinde tanıdığım İsmail Usta’nın hediye ettiği kitaplar... Serseriler, Stepte, İstratsi Mordasti, La Dam O Kamelya, Madam Bovari, Jerminal, Benim Üniversitelerim, Kroyçer Sonat, Umumi Tarih, Fransız İnkılâbı tarihi...”

Nâzım ile tanışma

Orhan Kemal, 24 yaşındayken askere çağılır. Teskere almasına kırk gün kala bir ihbara uğrar ve tutuklanır. Kendi deyişiyle, “komünizmin ne olduğunu bilmediği bir sırada, sırf Nâzım Hikmet ve Maksim Gorki’nin kitaplarını okuduğu gerekçesiyle beş yıla mahkum olur.” Babası oğlunu önce Adana’ya sonra da Bursa Hapishanesi’ne aldırır. Bu arada Nâzım Hikmet de Bursa’ya nakledilir. Orhan Kemal’le hapishane arkadaş olurlar.

İlk şiirlerini burada yazmaya başlar. Bu şiirleri Nâzım’a okur ve aldığı yanıtlar beklemediği tarzda olur. Orhan Kemal bu eleştirilere bozulsa da, Nâzım düşüncelerini söylemeye devam eder ve bir gün şöyle der: “Sizinle yakından meşgul olmak istiyorum... Yani kültürünüzle... Evvelâ Fransızca, sonra diğer kültür bahisleri üzerine muntazaman dersler yapacağız... Tahammülünüz var mı?” Orhan Kemal kabul eder ve öğretmeninin derslerini dikkâtle izler. Her gün en az yedi sekiz saat olmak üzere ders çalışarak kendini geliştirir. İlk romanının müsveddesini gösterdiğinde Nâzım heyecanla, “Bırak şiiri miiri birader, hikâye yaz, roman yaz sen” der. Orhan Kemal’in kendini romana adayışı böyle başlar.

“bilimsel materyalizm”dir. Buradan hareket eden müessir, yani yazar, eserleriyle de bu hareket noktasına paralel olacaktır. (Varlık, 15.1.1966).

mutluluk ya da mutluluğunun, içinde yaşadığı toplum düzeninden gelebileceğine inanıyorum. Hikâye, roman, tiyatro oyunlarının da bu inançtan hız alacağı doğal.

Çağımızın pek çok toplumları gibi, içinde yaşadığım kendi toplum düzenimizin de insanlarımızı mutlu kılmaktan uzak olduğu su götürmez. Ben, hikâye, roman, tiyatro oyunlarımla bozuk düzenimizin nedenlerini insanlarımıza göstermek, onları uyarmak, gösterip uyarmakla da kalmayıp bu bozuk düzeni düzeltmeye çaba göstermelerini, bu çabayı elbirliğiyle göstermemiz gerekliliğini yanıtlarım; yanıtlamaya çalışırım. (Varlık, 15.1.1966).

BİLDİĞİNİ YAZMAK

Ben, köydeki köylüyü yazmadım.. Çok iyi bildiğim köylüyü yazdım.. Kemal Tahir gibi yaşamadan yazmadım. Kemal Tahir'in romanları, köyde yaşamadığı için, köyü görmediği için nazari yazılmış romanlardır.. Kemal Tahir köyü bilmez.. Hele köylüyü hiç bilmez.. Sevmez onları. Çankırı, Malatya, Çorum hapishanesinde tanımıştır köylüyü.. Oku Köyün Kamburu'nu, Yedi Çınar Yaylası'nı.. Ben, çok iyi bildiğimi yazmak isterim.. Yazmak için, görmeliyim, yaşamalıyım.. Ve içimdeki o hız beni itmeli.. (Nurer Uğurlu / Orhan Kemal'in İkbal Kahvesi, S. 45).

TANIDIĞI İNSANLARI YAZMAK

Ben tanıdığım insanları yazdım.. Son romanım Kanlı Topraklar'da, bile kimler yok?.. Nuri Has'tan Abidin Dino'ya.. Hacı Ömer'den Osman Zengiler'e kadar.. Evet, ben tanıdığım insanları yazdım.. Tanıdığım, konuştuğum, birlikte sigara içtiğim, sırtımı sıvazlayan insanları yazdım.. Ben bu insanları inceledim, araştırdım.. Ağa oğlu olarak, namuslu bir vatandaş olarak inceledim.. (Nurer Uğurlu/Orhan Kemal'in İkbal Kahvesi, s. 45.)

- Niçin hep işçi, köylüleri anlatıyorsunuz? Zenginleri de anlatsanız sanatınız değerinden mi kaybeder?

- Hep işçiyi, hep köylüyü anlatmak gibi bir inadın sonucu değil bu. Gerçekçi bir yazar en iyi bildiği şeyi yazmalıdır, İşçi ve köylüler çocukluğumdan beri içime öylesine yerleşmişler ki.. Bununla beraber, hikâyelerim arasında halli vakitli kişiler, halli vakitli kişilerin hikâyeleri yok değil. Örneğin: Pervin, Umum Müdür, Yeni Arkadaş,

Üzüntü. Vukuat Var'daki büyük çiftçi Muzaffer Bey, çevresindeki halli vakitliler..

Halli vakitlilerden de, bildiğim kadar, söz ediyorum. Keşke daha geniş tanısam onları da, kitaplar doldursam. (Dost dergisi, Haziran 1958).

1945 yılı yazında Kilis'e giderek, kalan 35 günlük askerlik görevini tamamladı. Çorum'a sürgüne gönderildi. Babasının, dönemin başbakanı Recep Peker'e telgraf çekmesi üzerine, 26 Ekim 1946'da bırakıldı. Adana'ya dönünce sebze nakliyeciliği, Verem Savaş Derneği'nde katiplik yaptı. Bir süre sonra işsiz kaldı. Aralık 1949'da 3. çocuğu Kemal doğdu.

17 Nisan 1950'de ailece İstanbul'a yerleşti. Bu göç serüvenini kendisi şöyle anlatmaktadır: "...Adeta itiliyordum İstanbul'a...Yazı işlerine baktığım, bu sayede kıt kanaat geçinmeye çalıştığım çeşitli derneklerdeki işlerime de şıp diye son verilmişti, iktidara yeni geçen Demokrat Parti'liler tarafından.. Sebep politik miydi.. Yoksa benden açılacak yer ya da yerlere kendi partililerini mi kayıracaklardı bilmiyorum.. Verem Savaş Derneği, Bağ ve Bahçeler derneği, bir de o zaman ki adıyla Etibba Odası'ndan aldığım paraların toplamı, vergiler çıktıktan sonra ya 160 ya da 180 liraydı..Bu paradan da olmuştum..Bir de beni bir türlü İstanbul'a salıvermek istemeyen babam ölmüştü.." İstanbul'da geçimini yazarlıkla sağladı.Kasım 1957 de 4.çocuğu Işık doğdu. 7 Mart 1966'da bir ihbar üzerine iki arkadaşıyla birlikte tutuklandı. "Hücre çalışması ve komünizm propagandası" yaptıkları gerekçesiyle tevkif edilerek Sultanahmet Cezaevi'ne gönderildi.

7 Nisan'da Türk Edebiyatçılar Birliği, Gen-Ar Tiyatrosu'nda 30. sanat yılı nedeniyle bir jubile düzenledi. Toplantıda Melih Cevdet Anday, Yaşar Kemal ve James Baldwin birer konuşma yaptı. Bilirkişice verilen; "suç teşkil eden bir cihet bulunmadığı hususunda"ki rapor üzerine 13 Nisan 1966'de serbest bırakıldı. 17 Temmuz 1968'de bu davadan beraat etti.Bulgar Yazarlar Birliği'nin çağırısı üzerine gittiği Sofya'da, tedavi edilmekte olduğu hastanede 2 Haziran 1970'te öldü.

- Evet. sosyalist çizgide bir eylemim yok, ama yapıtlarımda sosyal sınıflar arasındaki durumun ne olduğunu gösteriyorum. Ne dediğini bilen bir yazar için. sınıflar dışında bir edebiyat yoktur zaten. Bir toplumda yaşıyorsak, bu topluma bağımlı olmamak olanaksızdır. (Y. Kenan Karacanlar/Orhan Kemal, 1974, S. 106).

SANAT ENDİŞESİ VE SOSYAL ENDİŞE

- Sanat endişesiyle mi yoksa sosyal endişe ile mi yazarsınız?

- Bu iki endişe birbirinden ayrılmaz bir bütündür. Sosyal endişe, sanatçının insan olması haysiyetiyle yurdu ve düşmanı hakkında vardığı kanaatların neticesidir. Her şeyden önce bir fikir adamı olması lâzım gelen sanatçı, sosyal endişelerini sanat yoluyla belirten insandır. Demek oluyor ki, peşin sosyal endişe. Fakat bu, sanatın ikinci plana itilmesi demek değildir. Yukarıda da söylediğim gibi bu ikisi birbirinden ayrılmaz bir bütündür. (Mustafa Baydar /Edebiyatçılarımız Ne Diyorlar, S. 115).

- Toplumcu sanat anlayışının uygulanması eserin estetik değerini düşürür mü? Düşürmemesi için ne yapmak gerekir?

- Hayır! Hayır ama, eserin estetik, sanat değeri yoksa, toplumsal konudur diye de değerlendirmez. Eğer gerçekten sanat eseriye, özü kadar biçiminin estetiği de göz önünde tutulmuş demektir. Yani öze en iyi, en uygun biçimi vermek sanatçının baş problemidir. (Dost, 1.6.1958).

YAZAR, HALK VE İNSAN

Söylediğiniz gibi, sanatı halkın hayat realitesini aksettirici ve onun sosyal mücadelelerini destekleyici bir fonksiyon sayan sanatçı, karşılığında pek bir şey beklemeden vazifesini yapıyor. Üst yanı ise, halka sırtını dönmüş, çalakalem gidiyor. Onca sanat, bir eğlendirme, hoşça vakit geçirme vasıtasıdır. Bu bakımdan, memleketimizin sanatçıları -yüzde bir miktar müstesna- görevlerini yapmıyorlar. (Yeryüzü, 1.12,1951). Ben halkımı, köylümü,

bütün köylüleri, bütün fakir fukarayı seven bir yazarım.. Belirli bir takım şartlar yüzünden geri, bilgisiz, görgüsüz, pis kalmış insanların, imkâna kavuştukları zaman değişip gelişeceklerine, ileriliği benimseyeceklerine, uygarlaşacaklarına inanıyorum. (...)

Yazmak için yaşamak, duymak, halkı algılamak gerekir..

Bir yazar için çok gereklidir halkın içinde kalabilmek.. Ve halkın değişimini algılamak.. Eskimemek için.. Hatta değişimi yakalamak, bu değişimin dışına düşmemek gerekmektedir. Ve bunun ötesinde bir yazar olarak yaşamım günü gününe sürer gider.. Her gün çalışmak, her gün yazmak, her gün boğuşmak gerekir ekmekle.. Bu ara halktan yana olduğum için de çok güç bir fatura ödetirler.. (Nurer Uğurlu/Orhan Kemal'in İkbal Kahvesi, S. 63, 135-136, 16).

Ve neticede şuna vardım: İnsanoğlu, doğal olarak fena değil, kötü değil. Onu toplumun sosyal şartları kötü yapıyor. Hırsız yapıyor, katil yapıyor, eşkiya İskender yapıyor, efendim şunu yapıyor, bunu yapıyor. (Beş Romançı Tartışıyor, S. 52).

KONU

Gerçekten de, konularımın genel kaynağı ne? Bunu sizin sorunuzdan sonra ciddi ciddi düşündüm. Halk diyeceğim, ama bu tam bir karşılık olmayacak. Zaman zaman "Halk"la hiç ilintisi olmayan konuları belki fantezi olarak işlemişimdir. O halde konularımın kaynağı ne? Bunu şöyle mi belirtsem acaba? Sanatçı olarak, herkes gibi yaşadım, herkes gibi, herkes kadar düşündüm yurdumu, evreni. Herkes gibi bazı genellemelere vardım. Daha doğrusu, birtakım "doğru"lara demek daha yerinde. Bir açım oldu. Bu açıdan çevreme baktım, konularımı seçtim. Evet evet, bu "seçtim" sözcüğü yerinde. Sanatçı her önüne çıkan konuyu alıp işlemez, bir seçme yapar. Bu konuyu neden aldım? Niçin işleyeceğim? İşlemekten amacım ne? Daha açık bir deyimle, yurttaşlarımla insanlığa ne demek istiyorum? Ne demek isteyeceğim? diye sorar. Bunu her sefer sormaz şüphesiz. Onda bu bir huy haline gelmiştir. Konusunu alır, işler. Yani sanatçı, konusunu ister halktan ister fantezilerden alsın, insanlara güldürü ya da düşündürü yoluyla bir şey ya da bir şeyler söylemek amacıyla hareket eder. Yukarıdakiler gözönünde tutulmak şartıyla diyebilirim ki, konularımın genel kaynağı İNSAN'dır, (Varlık, 1.8.1970).

İYİMSERLİK

Romanlarımdaki iyimserlik bana halkımızı yakından, çok iyi tanımaktan geliyor. Daha açıkçası ben halkın kendisi, bir parçasıyım. Onun için yakından görüyor, biliyorum ki en kötü insanın bile iyi bir yanı var. Daha açıkçası, en kötü insanı içinde yaşadığı toplum yaratıyor, onun için bizim bulunduğumuz toplumun değil, dünyanın gelecekte düzene gireceğini, düzenli toplum insanların da daha çok mutlu olacağına inanıyorum. (Ortam dergisi, 1.1.1965).

Toplumda gadra uğramış insanların - sosyal bakımdan- iyimserliğe ihtiyaçları var. Gerçekten iş bununla da bitmez. Çünkü iyimserlik uydurma bir şey değildir. O, yaşamının içinde, insanların tabiatlarında vardır. Bunu hiç dikkate almadan uydurmaya çalışan yazarlara ben hak vermiyorum. Yazarın bir amacı olmalı. Bu amaç, halkın yararına dönük olmalı derim. (Nurer Uğurlu/Orhan Kemal'in İkbal Kahvesi, S. 136).

ÖZLE BİÇİM

- Biçimin önemsiz olduğunu hangi gerçekçi yazar söylemiş? Öz nasıl matematik bir incelikte kuruluyorsa, biçim de bu kuruluş gibisine estetik incelikte ele alınmalıdır. Yazarın kişiliğini çoğunlukla biçim verir. İster üslup deyin adına ister biçim, yazar kendine özgü bir deyişe sahip olmalıdır. Sanat gücü buradan gelir. Nasıl ki özün güçlülüğü sağlam bir dünya görüşüne bağlanırsa. İlâve etmek istediğim bir şey var: Yazar daima yeni deyişler peşinde olmalıdır. Bence sürekli yeni deyişleri kovalayan bir yazar ustalaşmış demektir. Mamafih, yanlış bir anlamaya meydan vermemek için tekrarlamak isterim ki öz bence biçimden daha önemlidir. Biçim ve deyiş oyunları okuyucuyu aldatmayı sevmem. (Pazar Postası, 27.4.1958).

- Hikâyenin konusu mu yoksa yazılış şekli mi daha önemlidir?

- Bu da birbirinden ayrılmaz bir bütünsel de, bence konusu daha önemlidir, Yani, biçim dediğimiz şekil, öz dediğimiz muhtevayı değil, muhteva dediğimiz öz, biçim dediğimiz şekli tayin eder. Meselâ bir terzi, elbiseyi rastgele yapmaz. Kumaşı kesip biçeceği beden ölçüsünü alır peşin, kumaşı sonra keser. Yani evvelâ beden, ondan sonra kumaş, daha sonra da bedene göre elbise... (Mustafa Baydar/ Edebiyatçılarımız Ne Diyorlar, 1960, S. 115).

Üzerlerinde kılı kırk yararak çalışma fırsat ve zaman bulduğum eserlerimden çoğunda öze biçimi ayırmadığım

EDEBİYAT YAŞAMI

Yazın yaşamına askerdeyken şiirle başladı. İlk şiirleri Raşit Kemalî imzasıyla "Yedigün" ve "Yeni Mecmua"da çıktı. Bunları, hapisteyken "Yeni Ses", "Ses", "Yürüyüş" dergilerinde yayımladıkları izledi. Nazım Hikmet'in etkisiyle düzyazıya yöneldi. İlk düzyazısı, Baba Evi romanının bir bölümü olan "Balık" 1940'ta "Yeni Edebiyat" gazetesinde yayımlandı. İlk öykülerini ise Raşit Kemalî ve Orhan Raşit imzalarıyla yine aynı gazetede yayımladı. Bunları, 1942'de ve 1943'lerde, Orhan Kemal imzasıyla "Yürüyüş" ve "İkdam" gazeteleri ile "Yurt ve Dünya" dergisinde çıkan öyküleri izledi. Bu yıllarda şiirlerini de yayımlamakla birlikte, asıl çalışmalarını öyküye yöneltti. Öyküleri "Varlık", "Gün", "Yığın", "Seçilmiş Hikayeler", "Yaprak", "Yeni Başdan", "Yeditepe", "Beraber" gibi dergilerde yayımlanırken; birçok romanı da "Vatan", "Dünya", "Ulus", "Son Havadis" ve "Cumhuriyet" gazetelerinde tefrika edildi.

Kardeş Payı ile 1958, Önce Ekmek'le de 1969 Sait Faik Hikaye Armağanı'nı; yine Önce Ekmek kitabıyla 1969 Türk Dil Kurumu Öykü Ödülü'nü kazandı. Öykü ve romanlarının yanı sıra film senaryoları yazdı. 72. Koğuş, Murtaza, Eskici Dükkanı, Kardeş Payı adlı yapıtlarını oyunlaştırdı. İspinozlar oyununu yazdı. Bu oyunları çeşitli tiyatrolar tarafından sahnelendi. 72. Koğuş oyunu 1967'de Ankara Sanat Severler Derneği'nce en iyi oyun yazarı seçildi..

açıklıkla görülür. Böyle olduğu halde, sevdiğim dostlarımdan bazıları beni öze biçimi ayrı ayrı şeyler gibi gören, daha çok öze önem veren bir yazar gibi göstermek istiyorlar. Yarına kalmanın, kalabilmenin sırrını kesinlikle bulmuş değilim... Öz ve biçim üzerine yazılar yazdım.. Bu yazılar genel düşüncelerim olmaktan çok, çağımızdan önceki çağlarda yaşayıp geçmiş sanatçılardan, bize bıraktıkları eserlerden bugüne kalmış, kalabilmiş olanların kalabilme nedenlerini eşelemek oldu.

Halit Ziya'nın, Yakup Kadri'nin, Reşat Nuri'nin ya da Ebubekir Hâzım'ın günümüze kalması.. Biçimden çok özü görmemek mümkün mü?.. Ama bu demek değildir ki, yarına kalmanın bilimsel formülü yalnız öze önem vermektir.. Hayır.. Ben de, dünden bugüne kalanlar da, her sanatçı, hepimiz istesek de özü biçimden ayıramayız.. Öz, biçim birbirinden ayrılmaz bir bütündür.. Her sanatçı, gücü kadar bu işe kendini verir.. Ben de öyleyim.. (Nurer Uğurlu/Orhan Kemal'in İkbal Kahvesi, S. 18-19).

- Sanatçı hayatı boyunca bir tek ses bulur. Bunu arıtır. Dilini güzelleştirir. Fazlalıkları atar. Hikâyede de öyle. Öz ve biçim birbirinden ayrılmaz. Bence bugünkü hata da bu noktada. Gençler özden biçime yapmaları gereken çalışma yerine, biçimden öze bir çalışma sürdürüyorlar. Her insan olan bedene uygun elbise yapar. Önce bir beden, bir yapı, bir öz gereklidir. Bu öz kendinden ayrılmaz, bir biçim yaratır. (Ant, 21.10.1969).

GERÇEKÇİLİK

- Hikâyelerinizin konuları yaşanmış mıdır, hayali midir? En çok hangi tiplerinizi seversiniz?

- Hikâye ve romanlarım için bazen şöyle sorarlar: "Bu anlattıklarınız gerçekten oldu mu?"

Cevap veririm:

"Okuduğunuz şeyler, gerçekten olabilir mi, olamaz mı?"

"Olabilir, olup duruyor..."

Şu halde, önemli olan, gerçekten olmuş olması değil, olabiliş olmamasıdır! Sizin sorunuzun cevabı da bu galiba: Önemli olan, gerçekten olmuş olması değil, olabiliş olmamasıdır. (Mustafa Baydar /Edebiyatçılarımız Ne Diyorlar, S. 114).

- Gerçekleri işlerken değiştirir misiniz? Ayıklar, düzeltir, seçer misiniz? Yoksa olduğu gibi mi yansıtırsınız?

- Elbette ayıklar, düzeltir, seçerim. Bunun dışında, yani fotoğraf makinası objektifi sadakati, mümkün değildir. Gerçekler karşısında yüzde yüz objektif kaldığını ısrarla ileri sürenler bile aslında konusunu ayıklar, düzeltir, seçer yani değiştirirler.

Olduğu gibi yansıtmak, doz meselesidir ve her yiğidin yoğurt yiyişine bağlıdır. (Dost, 1.6.1958).

GERÇEKÇİLİK

Bir bakıma çok kaypak bir kavram. Dışımızda: yani bilincimizin dışında, bilincimize bağlı olmayarak varolan gerçeğin tıpatıp fotoğrafını çekip okurlara göstermek de bir çeşit gerçekçilik sayılır. Ama buna "naturalizm" diyorlar. Şuna benzer: Olmakta olanı olduğu gibi yansıtmak, başka bir deyimle, doktorun hastasındaki hastalığı görmekle yetinmesi gibi bir şey. Benim andığım gerçekçilik yalnızca bu kertede kalmamalı. Onun için sanatçı gerçeğin ölçülerini kendinde toplayıp "olmuş mu?" ile birlikte "olabilir mi?"nin karşılığını verebilmeli. Bununla da kalmamalı, "nasıl olmalı?" ya da karşılık bulabilmelidir. Sanatçı doğanın kopyacısı değil, kendinden bir şeyler katan bileşimci olmalıdır. Bilmem anlatabildim mi? (Yelken, 1.11.1963).

Romancının yalnızca realitenin bir fotoğrafik görünüşünü aksettirishi kâfi gelmez. Romancının bu felsefi görüşe rağmen, konu üzerinde, yani vermek istediği realite üzerinde etkin bir rolü vardır. Yine buna, bu görüşe göre bilinç, sadece mihaniki bir surette realiteyi aksettirmekle kalmaz, onu işler, tahlil ve terkip eder. (...)

Aydınlık gerçekçilik deyimiyle yeni bir kavram getirmiyorum. Bu, ünlü Actif Realisme'nin Türkçeleştirilmiş deyimidir. Bizdeki Balzac'cılar dan

da, daha ileri bir gerçekçilik anlayışı olduğuna inandığım bu metodu istiyorum. O da, bütün Balzac'cılardan değil elbette. Bana ne? Her yiğidin ayrı bir yoğurt yiyişi vardır. Balzac'ın büyüklüğüne inanırım ama. Balzac'ı taklit etmek aklımdan geçmez. Bu hem imkânsızdır, hem de ikinci, üçüncü Balzac'lara ne lüzum vardır? Bir Durgun Don'u belki de en sevdiğim büyük roman diye gösterebilirim. (Yeni A, Haziran 1973).

HİKÂYE VE ROMAN

- Hikâye bende romana geçişte bir merhale oldu. Kanaatimce küçük ve uzun hikâyelerde iyice bilenmeyen

Yapıtları

Öykü: Ekmek Kavgası, 1949; Sarhoşlar, 1951; Çamaşırcının kızı, 1952; 72.Koğuş, 1954; Grev, 1954; Arka Sokak, 1956; Kardeş Payı, 1957; Babil Kulesi, 1957; Dünyada Harp Vardı, 1963; Mahalle Kavgası, 1963; İşsiz, 1966; Önce Ekmek, 1968; Küçükler ve Büyükler, 1971. Ayrıca öykülerinden yapılan derlemeler Bilgi Yayınevi'nce dört cilt olarak yayımlandı: I. Yağmur Yüklü Bulutlar, 1974; II. Kırmızı Küpeler, 1974; III. Oyuncu Kadın, 1975; IV. Serseri Milyoner/İki Damla Gözyaşı, 1976. Arslan Tomson, 1976; İnci'nin Maceraları, 1979.

Roman: Baba Evi, 1949; Avare Yıllar, 1950; Murtaza, 1952; Cemile, 1952; Bereketli Topraklar Üzerinde, 1954; Suçlu, 1957; Devlet kuşu, 1958; Vukuat Var, 1958; Gavurun kızı, 1959; Küçücük, 1960; Dünya Evi, 1960; El Kızı, 1960; Hanımın Çiftliği, 1961; Eskici ve Oğulları, 1962 (Eskici Dükkanı adıyla 1970); Gurbet Kuşları, 1962; Sokakların Çocuğu, 1963; Kanlı Topraklar, 1963; Bir Filiz Vardı, 1965; Müfettişler Müfettişi, 1966; Yalancı Dünya, 1966; Evlerden Biri, 1966; Arkadaş Islıkları, 1968; Sokaklardan Bir Kız, 1968; Üç Kağıtçı, 1969; Kötü Yol, 1969; Kaçak, 1970; Tersine Dünya, 1986.

Oyun: İspinozlar, 1965; 72. Koğuş, 1967. Anı: Nazım Hikmet'le Üç buçuk Yıl, 1965. İnceleme: Senaryo Tekniği ve Senaryoculuğumuzla İlgili Notlar, 1963. Röportaj: İstanbul'dan Çizgiler, 1971.

kalem, romanı zor yazar, yahut yazamaz. Çünkü hikâye kompozisyonlarını kolaylıkla kıvrılamayan bir yazar, çok daha büyük, çok daha enine boyuna bir kompozisyon isteyen romanı meydana getiremez. (Mustafa Baydar / Edebiyatçılarımız Ne Diyorlar, S. 118).

Hikayeci hikâyeyi bırakıp romana geçerken, bana öyle geliyor ki, “Hikâyeyi bırakmak” gibi bir düşünceyle davranmaz. Bu, sanatçının çeşitli nedenlerle uymak zorunda olduğu bir yeni yoldur. Ayıp olmazsa kendimden örnek vereyim, bugün yalnız roman değil, tiyatro oyunları, daha önceleri de film senaryoları yazdığım halde, hikâye’yi bırakmış değilim. Bırakmaya da niyetim yok. Çünkü hikâye, öteki sanat araçları gibi bir “anlatım aracı”dır. Sanıldığınca yaşla, başla da ilgisi yoktur. Daha eski kuşakların sanatçısı, özünde hiçbir değişime uğramasa bile, biçiminde mutlaka, ama mutlaka uğrar. Her yeni konu, yepyeni bir biçimde ortaya çıkar sanatçı dikkat ederse. (Akşam, 27.8.1969).

KÖY ROMANI

- Valla, köy romanının inkişafı, romanın inkişafı diye bir şey yok, benim için, romancının inkişafı var. (...) Romancının göstereceği bir yol var. Kendisi eğer olumlu bir tipse, göstereceği bir yol var. Yani, romancı hak bellediği bir yolda mücadelesini yapacaktır. Yani, karanlıklar içinde tek başına kalacaktır, dalgalar, okyanus içinde yüzecektir, ne yapacak, şunu yapacak, sırtına düşen, efendim, yük çok ağırdır; onu tek başına ya başaracak ya da boğulup geberip gidecektir. Bu... hiçbir yardımcısı da olmayacaktır yani. (Beş Romancı Tartışıyor, 1960, S. 86).

ROMANCI VE KİŞİLERİ

Sanatçı bir parça da kendi mayasından gelen bir dürtüyle ve elbette rastlantıyla, bu dürtü ve rastlantılara dayanarak başkalarını yazıyor. Eski bir sözün dediği gibi, “üslûb-ül beyan aynıyle insan..” Diyelim muhtar aşırı zamparaydı.. Yani bir anlamda “ırz düşmanı”.. Ya da içinde yaşadığımız toplumun kişilere verdiği çeşitli anormalliklerden bir, birkaçına müptelâ.. Bir sanatçı olarak ben, adamın bu “anormal” yanlarıyla birlikte, sözünü ettiğim ve gözlerimi yaşartan yanını, asıl bu yanını vermeyi kendime yol edinmişim.. Demek isterim ki, “içinde

yaşadığımız toplum düzensizliği insanlarımızı buralara kadar düşürürse, asıl suçlu toplumdaki düzensizlik olsa bile, insanlarımız aslında iyidir, güçlüdür, kahramandır. Ey insanoğlu, kendi ellerinle bozduğun toplum düzenini gene sen, kendi ellerinle düzeltip, kendini bu çıkmazdan kurtaracaksın..” Ama sen tut, Kemal Tahir gibi, insanların

bu yanlarını görme, yalnız “gavat”lık, “deyyus”luk, “pezevenk”lik daha bilmem nelerini kendine konu al, yaz da yaz.. Romanı bitirip kapayınca, okuyanda şu etki kalsın: “İşte bu yurdun köylüsü, kasabalısı, şehirlisi.. Hepsi gavat, hepsi deyyus, hepsi aşağılık küfürbazlar.. Bunlar adam olmazlar. Bunlarla hiçbir kurtuluşa gidilmez.. Hepsine gazyağı döküp yakmalı..” Ben böyle roman, hikâye ne bileyim daha başka sanat türlerini değil evime sokmak, elime bile almam. Unutmamak gerekir ki, Kemal Tahir, Mustafa Kemal’i de çokluk bu duruma düşürmek istemiştir. Ama asıl çıkarının nerede olduğunu bilmeyen bu insanlar vermiştir ilk Ulusal Kurtuluş Savaşı’nı.. Ve unutmamak gerekir ki, yurdun kırk binden çok köyünü dolduran bu insanlar, yurdun üretimini sağlıyor.. Karamsar olmak için sebep ne?.. (Nurer Uğurlu/Orhan Kemal’in İkbal Kahvesi, S. 39-40).

KİŞİLER, TİPLER

Hikâye ve romanlarımda şimdiye kadar yığınla işçi, köylü tipleri çizdim.. Bu tipler, düzensiz bir toplumun yarattığı kaçınılmaz neticeler (pardon) sonuçlardır.. Sebep ne olursa olsun, kötü yaşayışın gerekli kıldığı mahvedilmiş insanların hikâye ya da romanları.. Bir kelimeyle serüvenleri.. Yüzyıllar boyunca dünya romanı yüzde doksan sekiz bu tipleri işlemiş.. Çağımız romanı da aynı yoldan mı yürümeli?.. Bozuk düzenlerin kaderine boyun eğmeyen, eğmemesi gereken tipler çizmemeli mi?.. Böyle tipler bugün, bu toplumda da yok mu?.. Bence var.. İnsanoğlu, topyekûn, daha iyi olma çabasında.. Hırsız daha mutlu bir yaşama ulaşmak için çalar.. Dinler, insanları daha mutlu kılmak amacındadırlar.. Bunu yeryüzünde başaramazlarsa, kuru bir öte dünya vaat ederler.. Dikkat ediyorum, en kötü bir insan bile, daha iyi olmak çabasıındadır.. Takıştığı yer, toplum düzensizliği.. Bilmem anlatabildim mi?.. (...) Bizim romanımıza, bizim toplumun el etek, batta ayak öpen, korkak, bireysel çıkarları için alabildiğine alçalan, teslim olmuş tipleri yanında, teslim olmamış, başkaldıran, kötülüklerle kıyasıya

M.Sadık Aslankara

Brecht’in, ilk kez 1928’de yayımlanan Üç Kuruşluk Opera’sını anımsar mısınız? Cemile, bir açıdan bununla koşutluk kurularak da düzenlenebilir bana göre. Bunun için, Londra’nın yaklaşık üç yüzyıl önceki dilencili yaşamına düğümler atmak gerekmiyor elbette. Orhan Kemal’in yoksul Boşnak kızı Cemile’den kalkarak müthiş bir denge üzerinde kurduğu iktidar kavgası, bunun sınıfsal çelişki temelinde örüntülenmesi Brecht’in Üç Kuruşluk Opera’da getirmek istedikleriyle sıkı sıkıya örtüşecektir kanımcı.

Bu açıdan bakıldığında Cemile, sıradan bir aşk romanı değil, bir dönem romanı, ötesinde gerçek bir siyasal roman doruğu bence! Siyasal herhangi bir söyleme yaslanmadan, herhangi bir siyasal örgütlenişe sırtını dayamadan, düpedüz bir aşk romanıyla da siyasal roman örneği ortaya konulabileceğini gösteriyor bize Orhan Kemal. Doğrusu ya, bu yanıyla da önemli bir yapıt Cemile.

İnci Aral

Orhan Kemal’in “Baba Evi”ni henüz on üç yaşındayken okudum. Bu benim için öylesine heyecan verici bir tanışma oldu ki ara vermeden “Avare Yıllar”ı, “Cemile”yi de bitirdim. Coşkumun nedeni öyle sanıyorum ki bu kitaplarda, hayatta henüz tanımadığım gerçeklikle karşılaşmış olmamdı. Yazar, yalın, sıradan küçük insanların güçlüklerle, yokluklarla dolu dünyalarını, hayatla, çevreleri ve birbirleriyle ilişkileri içinde, doğru, duru, çok samimi bir duyguyla anlatıyor, kişilerini yüceltmeden, gerçeği abartmadan, tam kararında ayrıntılarla ve yaşama sevincini asla karatmadan ortaya koyuyordu. Orhan Kemal’in okurunu büyüleyebilmesinin sırrı öyle sanıyorum ki insanın eşsiz serüvenini, insana özgü tüm olasılıklarla sergileme ustalığına sahip bir yazar oluşuydu. Orhan Kemal, öykücü ve romancıdır. Sait Faik ve Sabahattin Ali gibi kendine özgü bir öykü dünyası kurmuş romanlarıyla da edebiyatımızda tartışmasız çok önemli ve kalıcı bir yer edinmiştir.

savaşabilmek için örgütlenme bilincine ulaşmış tipler gerek.. Bileğini tutuverince yatıveren genç kızlar, kadınlar yanında, bileğini tuturmaya bile yanaşmayan genç kızlar, kadınlar az da olsa yok mu? var.. Gerçekçilik, içinde yaşadığı topluma yer yer ayna tutmaktan ibaret değil ki.. Asıl gerçekçilik, asıl yurtseverlik, içinde yaşadığı toplumun bozuk düzenini görmek, bozukluğun nereden geldiğine akıl erdirmek, sonra da bu bozuklukları ortadan kaldırmaya çalışmak.. (Nurer Uğurlu/Orhan Kemal'in İkbal Kahvesi, S. 42-43).

OLUMLU TİP VE YAZAR

Bize ne lâzım? Aydınlık, ileri; Kötülüklerle, deliliklerle, alçaklıklarla, bayağılıklarla mücadele edecek aydın tipler lâzım. Sefaletin sebebini bilen adam lâzım. Romancının vaz'edeceği felsefe böyle olacaktır. Tabii endişem sadece bu değil, ortada bir de estetik endişe var.

Olumlu tip vardır. Ve olumlu tip de doğrudan doğruya romancının kendisidir. Yani dünya görüşüdür romancının, dünya görüşü içerisinde kendi memleketinin geleceğidir. Olumlu romancının; kendisi, yurdu ve dünyası hakkındaki görüşüdür. Memleketi ve umumiyetle insanlık üzerindeki düşüncesidir.

Ne olacak insanlar? Suçlu düşecek, sefil, perişan düşecek, şunu yapacaklar, bunu yapacaklar... Ben buna tahammül edemem. Çünkü onları; kendi çocuğum, kendi evlâdım yerinde görüyorum. Dünyanın yıkılmasını istemiyorum. Yüzyıllar boyunca gelip geçen insanları kastediyorum aynı zamanda. İnsanoğlu kolay kolay mahvolmuyor, yıkılmıyor.

Toplumcu romancı, siyasal buyrukları süsleyip, püsleyeceğine, yaşamın içine dalsın. Sanat yoluyla gördüğünü yansıtsın, gizleneni açığa vursun, gerçek nedenleri bulsun, toplumsal düzenin çarklarını, olayların karışıklığını, derin anlamlarını ve genel devinimini bulup gün ışığına çıkarsın. Ezbere, doğa kitabının kafasına kakılmasını değil, gerçeklerin açık anlatılmasını isteyen okuyucunun kendisi bir değişikliğin kaçınılmazlığına, gerekliliğine karar vermelidir. (Vatan, 4.8.1976).

KONUŞMA

...Fazla diyaloga önem verişim, tesadüfi değildir. Anlatmak istediğimi en iyi böyle anlattığımı sanıyorum. Uzun uzun ruh tahlilleri yapmaya kalkışmaktansa, muhaverenin

diyalektiği ile bu işi başarmanın çok daha tabii olacağı kanaatindeyim. (...)

Ben bol diyaloglarımı kabuktan derinlere inmek, yani ruh tahlilleri yapmak istiyorum. Üç beş konuşma, çoğu sefer sayfalar dolusu izahın yerini tutmalıdır. Bu iş muhakkak ki çok zordur, hususi bir kabiliyet ister. (...)

Bir de, konuyla sıkı sıkıya bağlı bir iştir bu. Bir kaide halinde, her konuya biçilmiş kaftan değildir. Alt alta sıralanan konuşmalar tiplerin ruhlarını tahlile ve karakterlerini tespate yaramalıdır. Her insan sosyal durumuna uygun ve kültürüyle sınırlı bir şekilde konuşur. Felsefenin F'sinden bile habersiz insanların zaman zaman filozoflaştıkları bilinen bir gerçektir. Filozoflaşır ve duygularını ifade de ederler. Bu ifade hiçbir zaman felsefeyle uğraşan bir aydının ifadesi değildir. Kendine mahsus bir deyiimi vardır. (...)

Velhasıl diyalog da, başka şeyler gibi, yazarın elinde bir imkândır. Anlatmak istediği şeyi en iyi şekilde anlatmak için kullanacaktır. Bütün mesele dozu kaçırmamak, iyi tayin etmektir. Aksi halde, tiplerin hacmini vermeye, yani derinliğe inmeye imkân olmaz, çalakalem bir röportaj meydana getirilmiş olur. Sanat eseriye -hikâye ve romanı kastediyorum- röportajdan apayrı bir şeydir. (Dünya, 1.9.1953).

ŞİVE TAKLİDİ

Yani, tiplerinizin ruh tahlillerini siz değil, bizzat kendilerine yaptırmak istiyor, bunun için de muhaverenin diyalektiğine başvuruyorsanız, şive farklarını muhafazaya mecbursunuzdur. Ben şahsen, tiplerime hacim verdiğim, yani bir

çeşit kabartma sinema tekniği kullandığım için, böyle hareket ediyorum. Yani yazar olarak kendimi aradan çekip, okuyucumu anlattığım şeylerle baş başa bırakıyorum. Görüyorum ki, okuyucum zekidir. Baş başa kaldığı şeylerden, anlaşılması gereken şeyleri -benim şerh ü izahım olmaksızın da- anlayabilmektedir.

Ama bu türlü yazmak hayli yorucudur, zordur da. Dozu kaçırılır, yahut iyi tayin edilemezse, muvaffakiyet ümidi azdır. Sonra, konuşturduğın insanları gayet iyi bilmek, biraz da onlardan, onlar gibi olmak lâzımdır. Yani, hayatı onlar gibi yaşamış, ıstıraplarını onlar gibi çekmiş olmak gerekir. Bir kelimeyle, onları çok iyi tanımış olmak. (Mustafa Baydar / Edebiyatçılarımız Ne Diyorlar, S. 116).

Svetlana Uturgauri

Çok etkileyici portreler çizerken Orhan Kemal, konuşmaların ayrıntılarını çok sıkı bir seçmeden geçirerek onlara inandırıcı bir canlılık kazandırmış ve psikolojik açıdan çok doğru kişiler yaratmıştır. Yazar bu kişileri, yaşamın içinde ve toplumsal 'çelişkilerin ortasında, belli toplumsal eğilimlerin temsilcileri olarak görmüş ve seçmiştir. "Grev"deki Sarı Memet, Cemile'deki İzzet Usta ve Nusret, "Kardeş Payı"ndaki Siverekli, "Dert Dinleme Günü"ndeki Kemal Dokuzcanlı, Avare Yıllar'daki Ahmet, Suçlu romanındaki Mustafa ve Hasan, "Arkadaş Islıkları"ndaki İlyas, Devlet Kuşu romanındaki Recep yeni tür kahramanlardır; yazar, bunları toplumsal bilincin ve toplumsal etkinliklerin uyandırdığı bir dönemde ortaya çıkan insanlar olarak gösterir.

Hilmi Yavuz

Murtaza'nın, Kant'ın ahlak kuramı bağlamında drama düşmüş somut bir insan tipi sayılabileceğini belirtmişim... Bu, bir ödevi, herhangi bir kayıt ve şarta bağlı olmaksızın, sadece ödevi olduğu için yerine getirme yükümlülüğüdür. Murtaza da "Ödevimi yapmam gerek" derken, bunun sonuçlarını hesaplamaz... Murtaza trajikomiktir. Ödevi, sadece bir formdan ibaret görmenin getirdiği katılıkla davrandığı durumlarda zorbadır Murtaza; bu katılığı saçmalık kertesine vardığı durumlardaysa gülünç! Orhan Kemal, Adana'daki bir fabrikadan Murtaza tipinde bir Donkişot çıkarmıştır, hem de müthiş bir kurguyla!

Şive öykünmesini yazarın kendisi yapmıyor, kişileri yapıyor.. Yazar bu davranışıyla, “Ey ayrı şiveleri konuşan insanlar! Yanlış konuşuyorsunuz. Doğrusu benim verdiğim örnektir.. Benim gibi konuşun..” demek istiyor.. Yazarın konuşmasına gelince.. Kişilerin konuşması dışında, en doğru, en ileri bir dille yazacak, konuşacaktır.. Aksi halde, kişiler arasındaki özellik kaybolur.. Bütün kişiler aynı dille, yazarın gelişmiş diliyle konuşur ki, bu yalan olur. İnandırıcı olmaz.. Ama dilini olsun doğru dürüst konuşamayan insanlara iftira olur. Gönül, halkımızın yalnız dilde değil, her şeyde uygar bir düzeye, ileriliğe kavuşmasını ister.. (Nurer Uğurlu / Orhan Kemal’in İkbâl Kahvesi, S. 66).

Ben şahsen hikâye ve romanlarımdaki tiplerin konuşmasına bunun için karışmam. Nasıl konuşuyorlarsa öyle konuşturur, yanlışlarını düzeltmem pek. Yani palaspâreler içindeki insana, kostüm giymişti diye iftira etmem. Bu hareket tarzı, eserin hem havasını temin eder, hem de okuyucuyu inandırır. (...)

Sadece, belirtmek istediğim Öze en uygun biçimi vermek için didindim. Böyle didinip kendimi zora koşacağıma, Murtaza’yla beraber bütün tipleri durulmuş, tertemiz İstanbul şivesiyle konuştursaydım ne olurdu? Şu olurdu: Her tipin kendi iç âlemini belirtmeye yarayan kendine mahsus ifade tarzı kaybolur, eser hem havasından kaybeder, hem de gerçek intibasını vermezdi. (...) Bence yazar, öze en uygun biçimi bulmalı ve tiplerinin tek mil sosyal durumlarıyla birlikte, dil özelliklerine de dikkat etmelidir. Her devrin insanı, yaşadığı devir ve şartların damgasını belirtecek şekilde konuşur. İnsanlarımız günün birinde şive farklarından sıyrılıp ideal Türkçe’yle konuşacaklar diye, öyle konuştuklarını farzedemem.

Bununla beraber, romancı yahut hikayeci, elbette dilini işleyecek, ona gücünün yettiği en iyi biçimi vermeye çalışacaktır. Ama bu, tiplerin bozuk düzen deyişlerini düzeltmekle olmaz. Diyaloglar dışında, söz sırası kendine geldikçe, dilinin en doğru ve en güzel örneğini verecektir. Böyle hareket etmekle yazar, dilin hem bugünkü durumunu göstermiş olur, hem de nasıl olması gerektiğinin cevabını vermiş olur.

Ben böyle düşünüyorum. Zaten lüzumundan fazla çok ağdalı şive ve taklitleriyle anlaşılmazlığa düşmekte mana yok. Başarılı stilizasyon en doğrusu. (Dünya, 15.9.1953).

Şive taklidi mutlaka lâzımdır. İfadeye kuvvet vermek, yazarın anlattığı insanları gerçekten tanıdığı hissini

uyandırmak için ve çok ustaca yapıldığı takdirde, işin tuzu biberi kabilinden, az miktarda, yani anlaşılır şekilde şiveden faydalanılmalıdır, inancındayım. (Dünya, 15.10.1953).

DİL

- Genel olarak dil, söz sanatlarının baş aracıdır. Bir anlaşma aracı. Bizim gibi, yüzyıllar boyu çeşitli kültürlerin etkisinde kalmış, bu etki hâlâ sürüp giden bir ülkenin yabancı kelimeler ve kaidelerle paçal olmuş dilini arıtıp durultmak görevi elbette ilkin sanatçının ödevi. Bu bakımdan, dilimizin durulması gerektiği üzerinde oyun yazarlarının da ciddi ciddi durmaları kaçınılmaz. Ben, hikâye ve romanlarımda olduğunca, tiyatro oyunlarımda da “Rahatça anlaşılma”dan yanayım. Kökü Türkçe olan ve halk tarafından kolaylıkla anlaşılan kelimelerden üremiş yeni kelime ve deyimleri kullanılmakta hiçbir sakınca duymam. (Varlık, 15.1.1966).

YERELLİK

-Yerel olmak sanatçının tutumuna bağlı. Ben, yerel olmayı istiyorum. Yerel kapılardan uluslararası ortama açılmalı, diyorum. Sanatçı yapıtında beşerî tarafları yansıtabildiği oranda uluslararası bir güce ulaşacaktır. Kökü mutlaka sınıf gerçeğine dayanan, insana dayanan yeni yollar aranıp bulunduğu oranda evrensel yapıtlar ortaya konulacaktır. (Ant, 21.10.1969).

YURT VE ULUS SEVGİSİ

- İnsan sevdiklerinin refahını ister. İstemekle de kalmaz, bu refah ve mutluluğun gereklerini arar, bulur, açıklar. Ben de bu işi yapıyorum. Yurdumun ve yurdumun insanların

mutluluğu, benim ve çocuklarımda mutluluğu demektir. Yani, milletim gelişirse, ben de, bana bağlı olanlar da gelişir, iyi günlere ererler. Ben kalemimi, aslında öteki milletlerden hiçbir bakımdan geri olmayan milletimin gelişmesini engelleyen şartlara karşı koymuş bir yazarım. Tuttuğum yolda gücümce yürüyorum, yürüyeceğim. Yazmamak, kendimi ödevlendirdiğim kutsal ödevimden kaytarmak olmaz mı? (Dost, 1.6.1958).

Adana’da, Milli Mensucat Fabrikasında uzun yıllar küçük memurluk, kâtiplik yaptım.. Gurbete çıkan, Adana’ya inen köylülerle tanıştım.. Çırçır işçileri.. Pamuk işçileri.. Onların mektuplarını yazdım.. Onların dilekçelerini yazdım.. Bu halk çocuklarının şehir madrabazlarının elinde nasıl sömürüldüklerini gördüm.. Ben yurdunu seven bir insan,

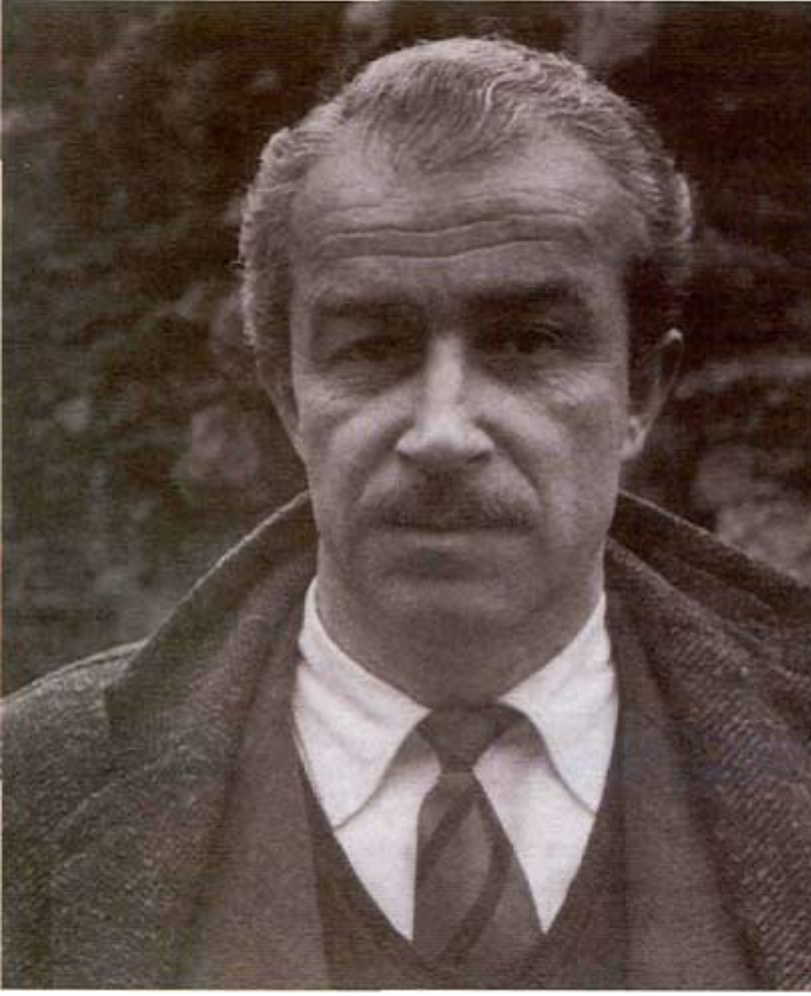
Ferit Öngören

Bazı kitaplar vardır; yazıldığı ülkeyi, o ülkenin insanını özetler. Kısacası bazı yazarlar, kedi halkının tipikliğini bam telinden yakalamasını bilmişlerdir. Sırsanız bu kitaplar iki elin parmağını geçmez. Sözgelimi Don Kişot, geçmişten kopamayan İspanya’ dır. Cervantes, İspanya’ yı da kendisini de Don Kişot’ta bulur. Sancho ise İspanya’nın gerçekliğidir.

Kelile Dimne, Hindistan’ ın kastle bölünmüş gizemli bütünlüğünü, Beydeba’ nın bilge kişiliğiyle bize anlatır. “Gulliver’in Seyahatleri”, sömürgeci İngiltere’ yi özetlemesini bilir. İngiltere Afrika’da “Gulliver Cüceler Ülkesinde” bölümünü oynar. Aynı İngiltere, Çin’ de Hindistan’ da Amerika’da iken “Gulliver Devler Ülkesinde” bölümünü oynar.

Bir matematik profesörünün yazdığı çocuk kitabı, “Alice Harikalar Diyarında” adlı eser boy büyütme küçültme motifi içinde, İngiliz halkının kraliçe ile bağlarının adeta denklemini kurmuş gibidir. “Binbir Gece Masalları”, Arap dünyasının sabırlı bir tefrikasıdır. “Aslan Asker Şvayk”, Doğu Avrupa’ daki irili ufaklı ülkelerin bitmez tükenmez serencamının bir kesitidir. Fransa biraz Moliere, birazda La Fontaine demektir.

Türkiye’ yi bu anlamda özetleyebilecek bir kitap bir tip var mıdır? Görevini yaparken aldığı emirlerden, beklediği şeylerden daha önemli olan Murtaza, Anadolu halkının bir özetidir. Ülkenin beklediği çözümü bu onurlu sadakatte bulur. Nitekim çevresine bu inanışını tekrarlar. Yöneticilerini bu yolda eğiteceğine inanan Murtaza, sadıktır ama saf değildir. Ortaya köklü bir mizah çıkar, Anadolu halkı bu çelişkinin mizahını her gün yaşamaktadır.

bir yazar olarak, yurdumun kalkınmasının gerekleri üzerinde düşündüm.. Fikir yordum.. Fikir yormakla da kalmadım, bu çeşit romanlar yazarak eyleme katılmış oldum. Karınca kararınca tabii. İstiyordum ki, yurdum Batı ülkeleri ayarına yükselsin.. Yurdumu geri bıraktıran etkenler, koşullar ortadan kalsın.. (Nurer Uğurlu/Orhan Kemal'in İkbal Kahvesi, S. 45).

ULUSALLIK

Ulusal sanat bir milletin mahalli renklerini, havasını veren sanat demektir. Her milletin kendine özgü, öteki milletlerden ayrı bir havası vardır. Ulusal sanat bu ayrı, bu kendine özgü havayı temsil edebilen sanattır. Türk sanatçısı da çeşitli sanat türlerinde. Batılı sanatçılar kadar kendine özgü havayı temsil etmektedir. Ulusal olmadıkça evrensel olunabileceğine inanmıyorum. (Nurer Uğurlu/Orhan Kemal'in İkbal Kahvesi, S. 362).

HİKÂYE ÇIKMAZDA MI?

- Hikâyeciliğimizin genellikle bir bunalıma girdiğine ve gitgide okurunu yitirdiğine inanmıyorum. Her çağda hikâyecilik “yeni ve kendine özgü”yü ararken bir bunalıma düşmüş gibi görünür. Çünkü her yeni kuşak, kendinden önceki kuşaklardan ayrı bir anlatım [bulmak] zorunda kalmıştır. Sanat türleri içinde, kendini en zor kabullendiren, okuyucuyu en zor bulan uğraş hikâyeciliktir bence. Bugün de dün, Önceki günlerde olduğunca yeni kuşaklar yeni

hikâyeyi aramakta, kendilerine özgü sesi elbette bulmaktadırlar. Yalnız yeni sesi değil, kuşkusuz yeni özü de. (Akşam, 27.8.1969).

- Hikâye çıkmazda değildir. Hikâye gerilemiyor. Hikâye sanatı zorlaşıyor. Zaten hep böyledir. Yüz kişi yazmaya başlar, bunlardan üçü kalır. Bu üç kişinin yaptığıının alıcısı vardır. Bütün genç hikayecilerin dilleri tertemiz. Bunlardan bir öncekilerin de dilleri temiz ve arıktı. Osmanlıca bilmemeleri buna sebep oluyordu. Bu nedenle bize göre avantajlı bir noktada çalışmaya başladılar. Ayrıca toplumsal açıdan, teorik olarak hazırlanmaları da bize göre çok daha kolay. Sosyo-ekonomik problemlere sarılsalar, dejenere konulara el atmasalar, çok güçlü eserler verirler. (Ant, 21.10.1969).

GENÇ YAZARLAR VE TOPLUM

- Sözümlü ettiğim gibi sosyo-ekonomik bilgilenmesi, toplumsal kültürü olan gençler, son dönemlerde yaşadıkları olayları hikâyeye getirmeye başladıkça, sahip oldukları güzel ve temiz dilleriyle hikâyeyi bu yöne kaydıracaklardır. Onlar gençliğin sanatçıları olacaklar. Ve geniş halk kitlelerine onların mesajı, hem de

tutarlı mesajı olacaktır. Ben, Demir-Döküm olayını, Derby grevini daha bozuk bir dille, daha kötü bir biçimde dahi işleseler, gençlerin bugün yaptıklarından daha iyi şeyler elde edeceklerine inanıyorum. (...)

Cinsel sorunları tek başına işlemek bir şey halletmez. Toplumsal sorunlar bütünü içerisinde, ama bir ayırımda yeri vardır cinsel sorunların. Ana amaç, kitlelere hitaptır. Halkın dertlerinin sanat içerisinde yer alması gerekir. “Ben, değişik bir şey yaparım, bu olur,” demek yanlıştır. Halk, hikayecide kendine yarar bir şey bulmalıdır. Çünkü devamlı olarak bunu arar. Sanatı toplumsal konuları ele alıp ön plana çıkararak, toplumu ileri götürücü bir güce ulaşır. Dünya ve ülke koşullarını beğenmeyen kişi, sanatı ve bedeniyle bunun mücadelesini yapmalıdır. Bir mesajla bunu sunmalıdır. Bunu yapmayanlar fazla ses çıkarmamalıdır. Sanatçının hası, halka önderlik eden, baskılara karşı duran kişi olmalıdır. Hem yapıtlarıyla, hem davranışlarıyla bunu ortaya koymalıdır. (Ant, 21.10.1969).

CHOCOLATE

Orhan Kemal

<http://www.kultur.gov.tr/>

They were in front of the huge shop-window of sweet-seller where boxes of sugars, sweets and chocolates of different sizes were exhibited. They were under the spell of the chocolates. He was a sturdy boy standing between his elder sister and the daughter of the yogurt-seller. The yogurt-seller's daughter and the "Sister" were of the same age. A while ago, the sister had taken with compulsion her sturdy brother to the barber. There, in the barber, were big mirrors and a cage with blue beaded wires lodging a bright yellow bird.

The barber was also a friend of his father. The barber, having a slender jat-black moustache, was smiling the big-breasted girl living in the opposite house. He was not disinterested since the big-breasted girl was responding with a cheerful grin; so they were beckoning and laughing at each other. The sturdy boy had witnessed this while having his head shaved. He had also seen incessantly chattering tiny bird in bright yellow color. Everything would have been all right for him if only the shaver hadn't pulled his hair this roughly. He was suffering such a deep pain that he had a great desire to run away and pelt the shop with stones. That was why he had never been fond of getting a shave and why he wasn't only stamping but also kicking his elder sister. He would have showed her if she hadn't suggested, "Let's gather our money and buy a chocolate for fifty".

In front of the sweet-seller's shop-window they all forgot about the barber, the mirrors, the cage and the bright yellow bird. Chocolates were the only things real for them. Those gelatins in red, purple, yellow and blue, blazing under the sun light and the chocolates tightly packed with these variegated gelatins. Beside the sister and his brother, the daughter of yogurt-seller was completely lost in this riot of colors; or just conversely, these colors of blue, yellow, purple and red were blazing inside them.

Both the elder sister and her brother knew what the taste of chocolate was like. Once, their aunt had brought them some chocolate from Sariyer. Their aunt had a black mantle and a big pimple on the face; her eyes looked as if they were tinged with eye-salve. Sometimes she was giving them money. And there also were times when she had brought them nougat or round candy-floss. From Emirgan the taste of which was resembling nougat. Once, their father had brought them nougat at one of these rainy nights of his return from journey having a beard of some days and a sharp smell of gas. Though he used to bring nougat occasionally, he frequently used to swear with his long and dusty beard: "You, the dolt, the beast, the cuckold!"

But neither nougat nor candy-floss could compete with the taste of chocolate. Had the yogurt-seller's daughter ever tried some chocolate? He didn't care whether she had or not, because his sister and he had a sum of fifty which would afford chocolate...

- "Hey sister!"

- "Yes?"

- "Are these chocolates the same with those my aunt brought?"

- "Of course not."

- "The chocolates my aunt brought are sweeter, aren't they?"

- "Sure, they are."

At that moment the yogurt-seller's daughter interrupted:

- "All chocolates are alike."

- "How do you know?" asked the others.

- "Well, how do you know then?"

- "Our aunt brought us chocolates from Sariyer."

- "Mine did also."

- "Do you have an aunt?"

- "Do you so?"

- "Of course we do."

- "And I do too."

- "Our aunt brings us chocolates whenever she comes!"

- "The same with my aunt."

- "But our aunt brings nougat and candy-floss as well."

- "So my aunt does."

- "Where does she bring them from?"

- "I ask the same question to you."

- "Answer you first!"

- “Why am I first to answer?”

- “Then why do we answer? Our father is a truck driver, so he wanders all around the world.”

- “My father is a yogurt-seller; he sells yogurt even to the apartment houses.”

The boy turned red in the face and exclaimed to his sister:

- “Sister, I say!”

- “What is the matter?”

“If her aunt brings chocolate for her, then we let her go and eat!”

- “I won’t go” replied the yogurt-seller’s daughter.

The red ribbon of sister turned into yellow:

- “Why not?”

- “Why don’t you go then?”

- “Do you compete with us?”

- “Do you so?”

- “We can stay here till the night falls.”

- “So I can.”

- “Does this place belong to you?”

- “Or does it belong to you?”

The boy exclaimed in anger:

- “Sister!”

- “You shut up!” replied her and addressing to the yogurt-seller’s daughter:

- “We are not like you at all.”

- “I am not either.”

- “What are you saying?”

- “It is none of your business.”

- “Say it again like a man!” threatened the boy.

- “I don’t mind saying.”

- “Then say it again.”

- “I am not afraid of you.”

- “We are not either.”

Meanwhile a blue brand-new De Soto was passing through the eroded parquets of the street.

- “Sister?”

- “What?”

- “My father can drive even that blue car, can’t he?”

- “Yes, he can.”

The yogurt-seller’s daughter heard their conversation but couldn’t understand anything. In fact, she didn’t have an aunt but she always wished she had an aunt who had brought her chocolates from Sariyer and candy-floss from Emirgan. Or she wished her father had been a driver... and she wandered whether the chocolate was really something so sweet.

- “Sister?” called the boy.

- “What?”

- “Isn’t it better we ask for chocolate?”

- “Do shut up!”

- “We can buy chocolate, can’t we?”

- “I said shut up!”

- “I know that we don’t buy any, because there are tar boilers in the hell.”

- “Didn’t I tell you shut up?”

The yogurt-seller’s daughter couldn’t help laughing, so the sister lost her temper once more:

- “Why did you laugh?”

- “What’s it to you?”

- “What did you say, ha?” asked the boy in anger.

- “You can’t frighten me. When did you see the hell?”

- “When did you see it?”

- “I had never seen the hell.”

- “We hadn’t either.”

- “Then how do you mention the tar boilers in hell?”

The two siblings looked at each other and it was the sister answering:

- “I heard it from my father. Don’t you believe that he can know the tar boilers?”

- “May be he can, but not you.”

- “Sister!” interrupted the boy,

- "What?"

- "Let's show her that we can buy chocolates whenever we want."

With her yellow tin ear rings, the yogurt-seller's daughter challenged:

- "Please do show me then."

- "Let's show, ha?"

- "You pretend as if you have money."

- "You mean we don't have money?"

- "Do you so?"

- "Here it is!"

- "My father gives me more money" said the yogurt-seller's daughter unpleasantly.

Then, the sister too showed her money and the yogurt-seller's daughter made a face and replied:

"My father gives me so much money that I don't know how to spend."

The sister was about to cry:

- "Then go and buy a chocolate for fifty!"

- "I can buy if I want, but I won't."

- "Then we buy," said the boy.

- "Sure you can!"

- "You mean we can't?"

- "Buy then!"

- "You, the fool!" replied the boy.

The "fool" turned red in the face:

- "You are the fool actually!"

The red color of the ribbon was reflected in the face of sister:

- "I had nothing to do with that matter."

- "Then why did your brother do so?"

- "Any way, we aren't as rude as you are."

- "I am not as rude as you are actually."

- "You shut up..."

- "But we have money, haven't we sister? So why do we have to shut up?"

Finally they arrived at the shop leaving the yogurt-seller's daughter behind. Her hair was dirty and tousled. An alcoholic and a gambler father and four sisters were all she had in life. Each morning her sisters were fading in the sirens of the tobacco factory and in evenings they were empty-handed on their way home. Her mother used to return home with packages of grape, fig, cheese and olive when she was alive. She also used to cook, do the wash, comb her daughters' hair and attach ribbons she had made from scraps. Her sisters had no obligation to work at the factory; instead, they used to ski, jump rope and play with ball. Her father at all used not to drink this much then.

They got out of the shop having a chocolate for fifty and first the red paper was thrown away, and then the silver proceeded. Finally the chocolate was shared and eaten. Was it really too sweet? But again the girl said:

- "I wouldn't eat it even though it didn't cost a thing," she said.

Was she heard? If so, what did they say? She pretended not to show her envy while they were eating their chocolate. Yet, pieces of chocolates eaten with relish were lingering in her mind. When she opened her eyes, plenty of chocolates in multicolored gelatins were being demonstrated in the shop window. Then she closed her eyes again, this time those lingering in her mind were a brother who she took to the barber and shared her chocolate; a father who could drive even that big blue car; and an aunt who brought nougats from Sariyer and candy-floss from Emirgan. Her sister and the boy were walking together in the street when she re-opened her eyes. She kept on closing and opening her eyes and they were in the curve of the opposite street when she last saw them; they were vanished in the street at her last opening of her eyes. She was about to go when she saw red chocolate gelatins thrown on the pavement. She suddenly took a suspicious glance at the street worrying to be considered a "Gipsy".

A simit-seller passed her by.

She looked at the windows of houses furnished with tulle curtains.

And she couldn't help stooping and grasping that puckered silver gelatin.

Another simit-seller was passing by.

She passed through streets running the puckered gelatin down after and after as if it was just a ball. The last street she came was so dirty that she could scent urine.

But, this didn't prevent her from flattening the silver ball. Here it was the remnant of a chocolate and she licked it up a several times after.

2000'e Dair

Bin dokuzyüz senesinin
İki bine yerini
Verdiğini
Görmek istiyorum
Ne zevkli şey olurdu seyretmek
torunumu
Van üniversitesindeki kız
arkadaşlarıyla
Kutbu şimalide kızak kaydığını
Vaşingtonda Kapitol bahçesinde
Ren şarabı içip
Çinli dostu Şin-Fo'yla beraber
Şankay'dan haber
Beklemek!
Adana 'da gençlik aşımı yaptırıp
Hindistanda gerdeğe girmek
için
Arzuhalsiz müracaat etmek
Hastanelere
Ve duyduğum sevincin
Radyografisini gösterip Hindli
karıma
'Sevgilim bak!' demek
Ve Bahrimuhiti Atlası'de

Karımla beraber zıpkın atmak
Balinalara!
Ne tadına doyumaz olurdu
Misis'li Çopur Ali'nin,
Sorbone'da
'Parçalanan Atomun
Sanayiye tatbikine dair'
Konferansını dinlemek
Ve 1941 harbi için
"Ne acayip sey!" demek
Hey gidi 2000senesi hey"

Orhan Kemal
15-10-1941

Dr. Vamik Volkan

Professor Emeritus of Psychiatry

Director and Founder, Center for the Study of Mind and Human Interaction
University of Virginia

Dr. Volkan studies large groups in conflict and its multidisciplinary faculty include psychoanalysts, psychiatrists, psychologists, historians former diplomats and political scientists. Dr. Volkan is a Training and Supervising Analyst at the Washington Psychoanalytic Institute, a former President of both the International Society of Political Psychology, and the recipient of many awards for his work on political psychology. For his outstanding contribution to the psychology of racism and genocide. For his study of post-Ceausescu Romania, and the Margaret Mahler Literature Prize for his writings on clinical issues. In 2000, he served as an inaugural Rabin Fellow at the Rabin Center in Israel. In 2001, he became a member of the ten member Turkish-Armenian Reconciliation Commission.

Dr. Volkan is the Founder and Editor of a quarterly journal, Mind and Human Interaction, which opens meaningful dialogue amongst the disciplines of history, culture, politics and psychoanalysis. He's the author or co-author of 24 books, including The Need to Have Enemies and Allies, Bloodlines from Ethnic Pride to Ethnic Terrorism, and Third Reich in the Unconscious, as well as the editor or co-editor of seven more. His work has been translated into Dutch, German, Italian, Japanese, Romanian, Russian, Serbian, Spanish and Turkish.

"Bloodlines: From Ethnic Pride to Ethnic Terrorism"

Vamik Volkan

Summary of Dr. Volkan's talk about his book
"Bloodlines: From Ethnic Pride to Ethnic Terrorism"

We need to consider four concepts, or four elements. Number one is large group identity. Number two is large group rituals. When I say large groups I am talking about tens of thousands of people; millions of people. I am talking about ethnic, national, religious, and ideological large groups. Number three, large group regression—going back. And, number four, the role of the political leaders in taming or inflaming the previous three elements. Let me start with the first one—large group identity.

All of us in this room have many, many identities. Some of us are political scientists, some of us are psychoanalysts, some of us are photographers, some of us are carpenters. We belong to the Democratic Party, we belong to the Republican Party. We have identities. I call them "sub-identities." That is to say, if I stop being a democrat and I become a republican, I will have anxiety if this change gets connected with some kind of internal danger in me from my childhood. Like, for instance, losing my mother's love. Then I get anxious. Otherwise, it is not problematic for me to stop being a psychiatrist and become a gardener. Those kind of identities are on the surface—they are sub-identities.

But, there is something also called "core identity." The core identity, as described by Erik Erikson, is a "sustained feeling of inner sameness while sharing some character traits with others." When you go to bed and you are sleepy, you feel different but you are still the same person. You have a continuum—a past, present and future. I am not going to focus on that, though, because our time is very limited.

One of the elements of this "core identity" is that, when you lose that, you do not just feel anxious, you feel terrified. Some of our patients, for example, we can catch them at the time when their "core identity" gets fragmented. They regress and get into psychosis. That is a horrifying experience. And, right away, that person says, "I am Nixon," or, "I am Mother Teresa." You cannot do without this core identity. Its death is more horrifying than physical death. You will come to that when you see how people hold onto their ethnic identity. The idea of giving it up becomes so much more emotionally important for them.

The next one is that, one element of this "core identity" is that it also includes your large group identity—your ethnic, national, religious or ideological identity. This is not easy to understand in America. Why? Because America is a continent—it is a country of people from many different cultures put together. They are all Americans. But, if you go to more cohesive cultures—Poland, Korea or Bulgaria—then you will see how this inner-sameness is very much connected with their large group identity.

When we bring enemy representatives together—Arabs and Israelis, Turks and Greeks, Estonians and Russians—they come to meetings and often give speeches. Since we are not diplomats, they do not have any papers and, if they are going to give speeches we tell them, “Mr. President or Mr. Former President, you can give that speech in the parliament, but here you cannot give speeches. Just say whatever comes to your mind.” This is the way that we bring them together and after awhile they talk about things that they would never talk about officially.

One of the things they talk about is identity. They become spokespersons of their large group identity. You hear that they will do anything to protect their large group identity if it is threatened or under some kind of stress. They will die or they will kill. This is what you hear whoever you bring together

We had these laboratories for twenty to twenty-five years and learned the importance of this abstract thing. You cannot touch it. What in the heck is large group identity? When you hear people who are running their countries, this abstract thing contaminates everything. It contaminates the legal issues, the military issues—everything. This is large group identity.

Number two—large group rituals. During the last twenty-five to thirty years that I have been doing this, slowly we have figured out that large groups—ethnic groups—in peace and in war, they relate to each other in ritualistic fashions. The main aim of these rituals is to protect this abstract thing, this abstract thing called belonging, “we-ness.”

Let us just start from very simple rituals. Well, we have flags. Nobody cares to see 10 American flags in a routine day, but after September 11, you notice them. We have anniversary reactions. We remember glories and trauma of the past. We remember old heroes. If you are in Charlottesville, you have to remember Thomas Jefferson. I remember everyday because one of the direct descendents of Thomas Jefferson works at the Center of Study of Mind and Human Interaction. So, every morning I say hello to Thomas Jefferson.

We have these kind of rituals, but large groups live next to each other. If you are in Macedonia, you live next to Greece. And Greece says, “thou shalt not use the name Macedonia because Macedonia is included in my identity!” All these identities are abstract things.

They get into certain rituals and we have made a list of them, but again to save time, I will tell you how these rituals are under two principals. They live together, but they have to hold a gap between themselves because in psychoanalysis we have projection. Whenever we do not like something, I project on him or on you, and I say, “He stinks and I—I smell so good.” The whole idea is that whatever I projected on you should not come back on me. Therefore, all the rituals between two groups are governed by two principals. It says that

I cannot be the same as someone else. Why? If I am projecting something on another person and I am the same as that person, that means that what I projected comes back to me. I should have a psychological border between my group and your group.

Enemies are real. If someone is shooting at you, you had better protect yourself. But, enemies are also always fantasized because, once you have an enemy, you are also going to project things in the enemy. They are a combination of reality and fantasy.

I will show you one of the rituals, called purification. Every time a group goes through something like new elections, purification takes place. There is going to be new identity under this new party. That means they are going to purify something unwanted. Purification is a large group becoming a snake. Large groups are snakes—they shed off their skins as they go through time, events, and changes. As we see how they will become malignant, later on, they shed things so that they can say, “now we are we.” This abstract thing called large group identity is not something stable. It changes through rituals.

Next, is regression. Regression is a very typical term that we psychiatrists use all the time. For example, after September 11, a young lady began to eat macaroni and cheese and nothing else. What does that mean? It means that she became so psychologically scared that she had to go back to her childhood to have something soothing. As a child, she liked macaroni and cheese. So now as an adult, she began eating macaroni and cheese. That is called regression.

What we found out is that large groups, national groups, ethnic groups—they also regress. This is something brand new. Our godfather—Sigmund Freud—had written about large group psychology and he said that followers got together, they identified with each other, and they supported the leader. If a group is under regression, then we go and rally around the leader and there are different levels of regression. Thank goodness that in America we do not lose our individuality. You can imagine if a group regresses individual people do not matter and you just become part of the large group and your individuality become secondary.

I was very fascinated with this large group regression and now I am on my twenty-fifth symptom of large group regression. Again, for the sake of brevity I will not tell you all these things what happens when a large group regresses. I will only tell you a few things.

One of them is that they become extremely preoccupied with minor differences between themselves and the next group. Even Freud had written a paragraph on this. Like how the people of Portugal separate themselves from people in Spain and how minor differences become important between Northern and Southern Germans. He thought that this was a kind of playful and not deadly way of expressing regression.

What we find out as we go around the globe is that this is one of the deadliest rituals you can have. What is the meaning of it? There are major differences. I speak one language, you speak another language. I have this religion, you have this religion. There are major differences. They are not as deadly as minor differences. Minor difference is the last border to separate your identity, to keep your identity away from the other. In politics, one of the most sensitive times is when opposing parties come very close to make agreements. The differences between them becomes very minor.

The next one is that in regression, what I call "chosen trauma" becomes reactivated. Chosen trauma is one of the elements of large group identity, which means that identity is specific.

As a psychoanalyst, if I went to talk to my diplomat friends and said to them, "my large group is my mother," which is true, I can have an ear to listen to me. Chosen traumas make a large group's identity specific. What is a chosen trauma? Chosen trauma is an event that occurred years ago—sometimes decades or centuries ago—during which time the group felt helpless, humiliated and had many losses, and the group could not express their aggression. They could not be assertive. So, they pass these tasks to next generations. As they pass these tasks—revenge, grieving, stopping humiliation, stopping helplessness—they went on to next generations.

Say that you are the children of a traumatized group and your traumatized parents are passing such tasks to all of you. All these tasks are related to the same event. The shared mental image of that event becomes a group marker. The reactivation of it makes the group members cohesive. If a large group regresses that means they have to find ways to pump up their group identity.

One of the things they do, paradoxically, is that they pump up something negative. They bring up something negative that happened to their ancestors in order to feel cohesive. That is what I mean by chosen trauma. It becomes deadly. The other one—regression—is that purification slowly becomes malignant. When I say malignant, I mean killing. The Greeks won their war of purification one hundred years ago. They purified their language. Nobody died.

Latvia won their re-independence from the Soviet Union. If you go to Latvian National Cemetery, one gravestone has a swastika, one a hammer and sickle, and the next one has a cross. So, I can tell you how this country was internally fragmented. Some of them were Nazis, some of them were Communists, some of them were Nationalists. Suddenly they are independent and they are going to be all together. Who are they now? They projected everything toward twenty Russian corpses who were in the National Cemetery. They wanted to

purify the National Cemetery and Yeltsin was going crazy as he was drinking.

The Taliban in Afghanistan and cultural cleansing are both additional examples of regression.

I told you something about identity, rituals, and how these rituals become very malignant in regression. The leader inflames or tames it.

Let us briefly compare two contemporaries: Mandela and Milosevic. Mandela knows that his party is going to come to power. He has his own people who meet. When Mandela is called to do something, he goes out, comes back, and finds everyone smiling. He asks what has happened during his absence of a half an hour. They say that they have changed the national anthem because the original national anthem for the South African whites says nasty things about African blacks. Mandela says that they cannot do that because if they take away their symbolic identity, that is not a nice thing to do.

So, today if you go to South Africa, they have two national anthems—one after the other. That takes some guts to do it. But, it did not become malignant. It did not lead to people killing people, masses, riots and so on. It was internalized. They have a high occurrence of rape, so it turned more internally. This is also known by South Africans. It is possibly the remnants of living under oppression. Everything is not lovey-dovey. But, Mandela stopped the process from becoming malignant. Milosevic, on the other hand, did the opposite and things became very malignant.

Basically, then, we study the psychology of large group processes, but not by sitting in this little office, here. We travel around the globe and go to unbelievable places. We bring enemy groups together, with struggle, and sometimes when it is possible, we also develop techniques to try to help them find ways to coexist more peacefully. One way is the tree model in which the basic principles come from psychoanalysis. We do not give any advice. We take the resistances away so that they can talk and we make a time expansion. New insights come up here and we take these insights and they spread. America loves instant coffee—we cannot find money because everyone wants to do peace by instant coffee method. And, ours is not.

BURJUVA TOPLUMUNDA PARANIN GÜCÜ

Karl Marks

1844 El Yazmaları, Haziran-1969, Çeviren: Murat Belge

İnsanın duyguları, tutkuları, vb., yalnızca dar anlamda antropolojik tanımlamalar olarak kalmayıp da, aynı zamanda insan yaradılışının gerçekten varlıkbilimsel (ontolojik) olumlamlarıysa ve yalnızca nesneyi duyularıyla algıladıkları için olumlanıyorlarsa, demek ki:

(1) Olumlama tarzları hiçbir zaman aynı ve eşit olamaz; tersine, olumlamanın farklı tarzı varoluşlarının, hayatlarının ayrı özelliğini meydana getirir; nesnenin onlar için varolduğu tarz, doyumlarının karakteristik tarzıdır.

(2) Duyusal olumlama, bağımsız şekliyle nesnenin (yeme, içme, bir nesne üzerine çalışma, vb.) dolaysız olarak yok edilmesi olduğunda, bu, nesnenin olumlanmasıdır.

(3) İnsan ve duyguları, vb. insani olduğu sürece, nesnenin başkası tarafından olumlanması da aynı şekilde onun kendi doyumudur.

(4) Endüstri gelişinceye kadar, yani özel mülkiyet ortaya çıkıncaya kadar, insan tutkularının varlıkbilimsel özelliği ne insanlığını ne de bütünlüğünü gerçekleştirebilir; böylece insanın bilimi de insanın pratik etkinliğiyle kendini kurmasının ürünüdür.

(5) Yabancılaşmadan bağımsız olarak özel mülkiyet duygusu, gerek tad alınacak nesne, gerekse etkinliğin nesnesi olarak, insan için özsel nesnelerin varoluşudur.

Dolayısıyla para, her şeyi satın alabilme özelliğine, bütün nesneleri kendine mal edinme özelliğine sahip olduğu için, en yüksek mülklenme nesnesidir. Özelliğinin evrenselliği, varlığının her şeye kadir olmasıdır; dolayısıyla her şeyden güçlü bir varlık olarak görünür. Para, gereksemeyle nesne, insanın hayatıyla besini arasındaki aracıdır. Ama benim hayatımın bana sağladıklarını, başka insanların varoluşları da sağlar bana. Benim için öteki insandır.

*“Vay canına! Eller de, ayaklar da, gerçekten
Baş da ayrıca, eril güçler de, hepsi senin.
Ama yeni yeni almaya başladığım zevkler,
Daha mı az benim oluyor bu yüzden?
Diyelim ki altı yörük at var ahırında,
Benim olmuyor mu güçleri bu atların?
Gidiyorum dört nala, en eksiksizi insanların,
Sanki yirmi dört bacağım varmışçasına.”*

(Goethe: Faust-Mephistopheles. (1)

Shakespeare Atina’lı Timon’da şöyle yazıyor:

*“Altın! Sarı, pırıl pırıl, halis altın! Yok tanrılar...
Şu kadarı yeter bunun çevirmeye kararı aka; eğriyi doğruya,
Kötüyü iyiye; soysuzu soyluya; kocamış gence; yüreksizi yiğide.
.....İşte, bu
Rahiplerinizi, kölelerinizi çeker alır elinizden;
Koca adamların yastıklarını alır başlarının altından;
Bu sarı köle
Bağlar, çözer dinleri; günahkarı kutsar;
Cüzzamliya bile taptırır insanı; alır hırsızı,
Ünvan verir, nişan verir, şan verir,
Oturtur senatörle yan yana: budur
Kocamış dulü yeniden gelin eden;
Hastanenin, çibanlarını görse kusacağı kadını
Allar pullar da bu, ilk yazına kavuşturur.
Çekil karşımdan, kahrolası çamur,
İnsanlığın orta malı orospu, sen,
Uhusları birbirine düşüren.”(2)*

Ve daha ilerde:

*“Sen ey kral katili, ve ayıran
Piçinden babayı! Sen kirlletin parlaklığınla
Hymen’in tertemiz yatağını! Sen Cesur Mars!
Sen her dem taze, sevimli, zarif zampara,
Yanağının pembeliğiyle eritirsin sen
Diana’nın kucağındaki kutsal karıları!
Olmayacakları birbirine yaklaştırıp
Öpüştüren onları! Her dilde konuşup
Her anlamda laf eden, sen göze görünüyor tanrı!
Sen, yürek yakan, düşün,
Kölen insan baş kaldırıyor; kullan gücünü,
Birbirine ver onları, öyle ki hayvanlar
Yeryüzünde imparatorluk kursun.”(3)*

Ne güzel anlatıyor Shakespeare paranın özünü. Bunu anlamak için, Goethe’den alınan bölümü çözümleyerek işe başlamalıyız.

Para yoluyla elde edebileceğim şey, satın alabildiğim, yani paranın bana satın alabildiği şey, paranın sahibi olarak, ben kendimim. Gücüm, paranın gücü kadar büyük. Paranın nitelikleri para sahibi olarak benim niteliklerim ve potansiyelimdir. Ne olduğum ve ne yapabileceğim, bu durumda, benim bireyselliğim tarafından belirlenmiş olmuyor. Çirkinim ben, ama en güzel kadını satın alabilirim. Demek ki çirkin değilim, çünkü çirkinliğin etkisi, iticiliği, para karşısında yok oluyor. Ben-bireysel yaradılışıma göre-topalım: ama para bana yirmi dört bacak veriyor; öyleyse topal değilim. Ben kötü, namussuz, her türlü alçaklığı yapabilecek, kafasız bir adamım, ama saygı gösterilir paraya-dolayısıyla sahibine de. En iyi şey paradır, dolayısıyla sahibi de iyidir:

para benim dürüstlükten uzaklaşma zahmetine girmemi önlüyor, onun için dürüst sayılıyorum. Kafasızın biriyim ben, ama madem para her şeyin gerçek ruhu, para sahibi hiç ruhsuz olabilir mi? Üstelik para sahibi en akıllı kişileri de satın alabilir; insan, akıllılardan daha güçlü olunca onlardan daha akıllı olması da gerekmez mi? Ben ki, para sayesinde, insan yüreğinin isteyebileceği her şeyi yapabilirim, bütün insan erdemlerine sahip değil miyim? Bu durumda para benim bütün yeteneksizliklerimi karşıtlarına dönüştürüyor mu?

Beni insan hayatına bağlayan, beni topluma, doğaya, insana bağlayan şey para olduğuna göre, bütün bağların bağı değil mi para? Böylelikle aynı zaman da ayrılmanın da evrensel aracı değil mi? Bir araya getirmenin gerçek aracı olduğu kadar, asıl ayrılma akımı da odur, toplumun galvano-kimyasal gücüdür.

Shakespeare paranın iki özelliğini öncelikle vurguluyor:

(1) Bütün insani ve doğal nitelikleri karşısına çevirebilen göze görünür tanrı, nesnelerin evrensel dönüştürücüsü ve değiştiricisidir; “olmayacakları birbirine yaklaştırır.”

(2) Evrensel orospu, insanların ve ulusların pezevengidir.

Bütün insani ve doğal nitelikleri dönüştürmek ve değiştirmek, olanaksızlıkları birleştirmek-paranın tanrısal gücü, insan türünün yabancılaşmış, yalıtılmış (tecrit edilmiş), dışlaştırılmış özelliği oluşunda yatar. Para, insanlığın yabancılaşmış yeteneğidir.

Bir insan olarak yapamadığımı, yani, bütün bireysel yetilerimin başaramadığı şeyi, para sayesinde yapabilirim. Onun için para bu yetilerimin her birini aslında olmadığı bir şey yapar, yani onu karşısına dönüştürür.

Acıkmış, yemek istiyorsam ya da yürümeye gücüm yetmediği için arabaya binmek istiyorsam, para yemeği de sağlar bana arabayı da, yani, isteklerimi imgelem (muhayyile) dünyasından dönüştürür, onları düşünülmüş, imgelenmiş, istenmiş varoluşlarından gerçek duysal varoluşlarına çevirir, imgelemden hayata, imgelenen varlık durumundan gerçek varlık durumuna aktarır. Bunun gerçekleştirilmesinde para gerçek yaratıcı güçtür.

Parası olmayanlarda da vardır istek, ama onların isteği benim, bir üçüncü kişinin üzerinde hiçbir etkisi olmayan bir imgelem ürünüdür; bu isteğin varoluşu yoktur, bu yüzden gerçektışı, hedefsizdir benim için. Paraya dayanan etkili istekle benim gereksemelerime, tutkularıma, dileklerime dayanan etkisiz istek arasındaki ayrım, varlık ile düşünme'nin, yalnız benim içimde varolan düşüncelerle, benim dışımda benim için varolan gerçek nesne biçimindeki düşüncelerin arasındaki ayrımdır.

Geziye çıkacak param yoksa bir gereksemem de, yani, maddeleşmiş gerçek bir geziye çıkma gereksemem de yoktur. Bilimsel çalışmaya yatkın bir yeteneğim varsa, ama yeterli param yoksa, o zaman hiç çalışma yeteneğim,

yani gerçek ve etkili bir yeteneğim yok demektir. Öte yandan, gerçekten hiç bilimsel çalışma yeteneğim yoksa, ama gerekli istek ve param varsa, demek ki etkili benim yeteneğim. İnsan olarak insandan ve insan toplumu olarak toplumdaki doğmayan, evrensel bir dışsal araç ve yeti olarak para, imgelemi gerçekliğe, gerçekliği de boş bir imgelem ürününe çevirebilme gücüne sahiptir; aynı şekilde, gerçek kusurları ve fantezileri, yani yalnızca bireyin imgeleminde varolan gerçekten güçsüz yetileri, gerçek yeti ve yeteneklere dönüştürebildiği gibi, gerçek insani ve doğal yetileri de katıksızca soyut fikirlere, dolayısıyla kusurlara, acı veren fantezilere dönüştürebilir.

Böylece, bu karakteristiğiyle, genel olarak bireysellikleri dönüştüren, onları kendi karşıtları yapan, kendi özellikleri yerine çelişik özelliklerle donatan şey paradır.

Bu dönüştürücü güç olarak, bireye karşı, toplumsal bağlara ve öz olma iddiasında bulunan başka bağlara karşı gösterir kendini. Sadakati sadakatsızlığa, sevgiyi nefrete, nefreti sevgiye, iyiliği kötülüğe, kötülüğü iyiliğe, serfi lorda, lordu serfe, saçmayı akla, akli saçmaya çevirir.

Etkin ve varolan değer kavramı olarak para her şeyi değiştirdiğine ve dönüştürdüğüne göre, her şeyin evrensel değiştiricisi ve dönüştürücüsü, dolayısıyla dönüştürülmüş dünya, bütün insani ve doğal niteliklerin dönüştürücüsü ve değiştiricisidir.

Cesareti satın alabilen kişi, korkak da olsa, cesurdur. Para, para sahibinin görüş açısından, belirli bir nitelik, belirli bir şey, ya da insani yetilerle değil de bütün insani ve doğal nesneler dünyası ile takas edildiğine göre, bazı özelliklerin yerine, aralarında çelişik özellikler ve nesneler de bulunan, başka özellikler koyar; olanaksızlıkların birleşmesini temsil eder, çelişik öğeleri kucaklaşmaya zorlar.

İnsanı insan olarak, dünyayla ilişkilerini de insani ilişkiler olarak kabul ederseniz, sevgiyi yalnız sevgiyle, güveni yalnız güvenle, vb., değiştirebilirsiniz. Sanatın tadına varmak istiyorsanız, sanat kültürü almış biri olmalısınız; başkalarını etkilemek istiyorsanız, başkalarını gerçekten canlandıran ve yüreklendiren biri olmalısınız. İnsanla -ve doğayla- ilişkilerinizin her biri, gerçek bireysel hayatınızın belirli bir şekilde kendini göstermesi olmalı, isteminizin nesnesine uymalıdır. Karşılığında sevgi uyandırmadan seviyorsanız, yani sevgi olarak sevginiz karşılığında sevgi yaratmıyorsa, seven bir kişi olarak dışa vurumunuzla kendinizi sevilen bir kişi yapamıyorsanız, sevginizin güçsüzdür, bir talihsizliktir.

NOTLAR

(1) Goethe, *Faust*, Bölüm 1..

(2) Shakespeare, *Atinalı Timon*, Perde 4, Sahne 3. (Marx'ın alıntısı Schlegel-Tieck çevirisinden.)

(3) Aynı yerde.

“Yobazlar”

Prof. Dr. Ahmet İnam

“Hayatımızdaki İnce Şeylere Dair” adlı kitabından

Pan Yayınları, İstanbul, 2000, sayfa.20-23

Türkiye Felsefe Derneği
Başkan Yardımcılığı'nın
yanı sıra, ODTÜ Felsefe
Bölümünün başkanlığını

yürüten

Prof.Dr. Ahmet İnam,
Mantık, bilim felsefesi,
bilgi teorisi başta olmak
üzere, felsefe tarihi,
kültür felsefesi ve ahlak
felsefesi alanlarında

çalışmalarını
sürdürüyor.

Her insan içinde yobazlık çekirdeği taşır. Kolaycılığın, tembelliğin, rahatlatıcı alışkanlıkların, korkaklığın, ufuksuzluğun çekiciliğine direnmenin ne denli zor olduğu bilinir.

Yobazlık ruh tembelliğinden kaynaklanıyor. Araştırmaya, aramaya kapalı olmaktan. Farklı olanı, ayrılığı görememektен. Yobaz, kördür. Ruh körü. Gerek körü. İnsan körü. Bellerler ve vazgeçmezler. Düşüncelerinin daracık alanı dikenli tellerle çevrilidir. Ne dışarı çıkmak isterler, ne de “farklı” olanı içeri almak isterler.

Yobazlığın sosyo-biyolojik (sürü güdüsü), biyo-genetik kökenleri olsa gerek. Elbet tarihten, gelenekten gelen sosyolojik, sosyo-ekonomik temelleri de vardır. Psikolojiyi unutmadım. Yobaz toplumsal ya da bireysel açıdan ilginç, düşündürücü bir ruh yapısı taşır. **Tek tek insanlar yobaz olabildikleri gibi, toplumlar da yobazlaşabilirler.**

Yobaz kavramının bizim kültürümüzde yerleşmiş anlamları vardır. Toplumla birlikte “yobaz” kavramı da değişiyor. Değişmediğini söyleyen yobazlar olacaktır. **Yobazlığın ne olduğunu, yobazın kimliğini çok iyi tanıdığını sanan “karşı-yobazlar”, yobazlık karşıtları vardır.** Ben yobazlığın öylesine kolay anlaşılır, sınırları zahmetsizce çizilebilir bir kavram olduğunu sanmıyorum. Yobazı tanımayan bu çağı tanıyamaz, bu toplumu. Bu insanı.

Hemen dikkat çekici özelliklerini sayalım: Sığ ve dar görüşlüdür. Tembeldir. (İş yapmaz anlamında değil, yaptığı işin, bulunduğu yerin ne olduğu, neresi olduğunu anlamaya üşenir anlamında.) Direngendir. Bellemiş olduğunda ayak diretir. Çok az şey öğrenir. Öğrenmeye kapalıdır. **Kendi sınırlı dünyasının ötesinden korkar. Bu korkusu onu saldırgan kılar. Kendini dünyanın sahibi sanır. Gerçek onundur. Bulmuştur. Bulmayı karalamaya, öldürmeye hazırdır.**

Yobazın dünyasında zaman tek boyutludur: Geçmiş. Dünyası kendi görüşü doğrultusunda bir düzenin egemen olduğu bir dünya haline geldiğinde sorunları bitecektir. **Derdi çok açıktır yobazın: Düşmanları, farklı olanlardır. Çözümü de açıktır: Kendi görüşü.**

Yobaz her yerde. Her görüşte. Zaman zaman derin bir yürek sarsıntısıyla duyuyorum: Karanlık bir hücrede, ayaklarım kirli suya batmış, Çevremde yüzlerce fare: Yobazlar, fareler... Konuşurken karşıdakine bakıyorum, birdenbire yüzü fareye dönüşüyor. Yolda, çarşıda, pazarda fareler. (Okur hemen kızmasın aynaya baktığımda, kimi zaman aynı fareyi görmüyor değilim!)

Yobaz bağışlamıyor: Dünyayı boydan boya ikiye ayırıyor: Bizimkiler ve onlar. Sizi görür görmez iki yandan birine yerleştiriverirler.

Yobazdan yana mısınız, değil misiniz? Yobazda üçüncü şık yoktur. Gergindir. Gençler çabuk kızar. Ustaları daha sakin, daha donanımlıdır.

Yobazlık bilgisizlikten çıkmıyor. Bilgiyi nasıl kullandığımız önemli oluyor.

Uzman yobazlar vardır, sürekli okuyanlar. Ne için okurlar bilir misiniz? Kendilerini haklı kılmak için.

Sözlüklerinde “kuşku” sözcüğü yoktur.

Yobazlığa yobazca bakmamak nasıl olanaklıdır? Bizim gibi düşünmeyene, bu düşüncesinde direnene “yobaz” mı diyeceğiz? Sanatla, bilimle uğraşanlar yobaz olamaz mı? Ben, nice **“anarşist”im** diyen yobaz tanıdım tarihte. İnanan yobaz, inanmayan yobaz. Bana sık sık sorarlar: “Hoca, o yobazlarla işin ne? Ne arıyorsun aralarında?” Hoca sizin aranızda ne arıyorsa onların arasında da onu arıyor. Yobaz olmayanı. Nice farelerle muhabbetimde yüzleri günbegün insana dönüştü.

Değişen, koşullara uyan yobaz olamaz diyemeyiz. “Ayran gönüllü” yobazlarımız vardır. Değişip dururlar. Öylesine sık değiştikleri için değişmezler. Görünüşleri hamarat, ruhları hantaldır.

İnandığı bir dünya görüşü içinde coşkuyla yaşayan, arayan, araştıran yobaz mıdır? Ödün vermeyeceği ilkeleri olduğu için? Kime yobaz dediğinizi söyleyin, size yobaz olup olmadığını söyleyeyim.

- İnandığım değerlerim var: Onurum, hak yemezliğim. Sevgim var insana, cümle mahlukata.

- Yobaz olup olmadığını söyleyebilmem için nasıl inandığına bakmalıyım.

- Neye inandığım önemli değil mi? Fala inanıyorsam, büyücülüğe örneğin?

- Neden inandığını biliyor musun? İnancının seçeneklerinin farkında mısın? Başka türlü inanma olanağın varken bir seçme sonucu mu geldin o yere?

- Seçme diye bir şey yok. Hayat senin sandığın biçimde test sınavları gibi “alternatifler” sunmuyor ki her zaman bize. Anamın ninnilerinden, masallarından devşirdim görüşlerimi. Öğretmenleri öğrettiler. Okumam için kitaplar önerdiler, okudum. Okumaktayım. Yobaz mıyım? Ben yobazsam yobaz olmayanı göster de görelim. Hiç bir görüşü olmayan renksiz, kişiksiz biri mi?

- Konuyu saptırma. Sana bir ölçet (kriter) vereyim. Mahsun insan yobaz değildir. Hüzün yobazlığa aykırıdır. Acı çeken, gerçek karşısında duyarlılığını yitirmemiştir, duygularını aklıyla yaşayabilen insan, yobaz değildir. Gönüllü olan, gönülleyen insan. Yobazın gönüllü yoktu. Yunus yobaz değildir. Mizah duygusunu kendine yöneltbilmiş, kendisiyle dalga geçebilen...

- Yetmez. Nice mizahçı yobaz bilirim.

- Mizahı başkalarına değil, kendi iç derinliklerine yöneltmiş insanlardan söz ediyorum.

- Sana bir şey söyleyeyim mi: Boşuna araştırıyorsun ölçütü. Yobazlık, bizim dünya görüşümüzü nasıl yaşadığımıza bağlıdır. Ben bir adama “yobaz” damgası vurayım da sen tersini göster bakalım. Yani, iş sonunda bizim iki dudığımızın arasındadır.

- Olmadı, geniş görüşlü, kendini sürekli yenileyen, dünyadaki bulgulardan, gelişmelerden habersiz, eleştiriye açık olan bir insan nasıl yobaz olur ki?

- Ne demek “geniş görüşlü”? Fırsatçı mı demek istiyorsun? Her görüşten insanla düşüp kalkan, belli konularda belli fikirleri olmayan insan?

- Başkalarını dinleyen, dinlemeye hazır, muhabbet erbabı.

- Bunlar hoş traşlar dostum. Herkes kendisi gibi düşünmeyene yobaz demeye hazır, bekliyor.

- Öyleyse bizim kültürümüzde yobazlık eksik olmayacaktır. Damgalama hep sürecektir. Yobazlığı yobazca ele almamayı ne zaman öğreneceğiz?

- Hiç bir zaman. Bu dünya bir kavga yeridir. Kavga varsa, yobaz vardır. Ama gizli, ama açık.

- Kavga edenler, yobaz olmak zorunda mıdır? İnanan, yobaz olmak zorunda mıdır? İnsan eninde sonunda fareye mi dönüşüyor?

- Neden fareleri küçük görüyorsun? Bu bir yobazlık değil mi?

- Sadece masum bir benzetme. Yoksa farenin dünyası kendi içinde bizim değerler düzenimizden apayrıdır.

- Sen sen ol, kimseye, hiç bir canlıya yobaz deme. Yobazlık kılıçla, topla, tüfikle önlenemez. Saygı ve sevgi. Her şeyin başı o.

- Nasıl diyemem? Olgulara saygım var. **Olgular bu dünyada yobazların olduğunu gösteriyor. Olgulara yobazca bakmadığım için yobaza yobaz diyorum.**

- Öyleyse yobazı anlayalım. Kimdir o? Neden böyledir?

- Yobaz olmamak için bu gerekiyor.

- Yetmiyor ama. Sahi yobaz olsak ne olur ki?

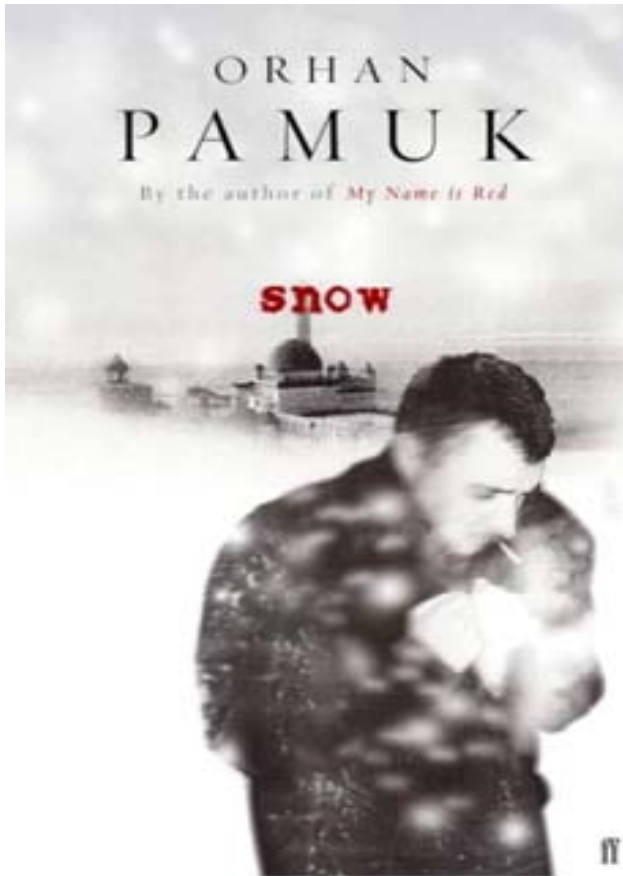
- Peki öyleyse, söyle bakalım dünyaya bakışının nerelerinde yobazsın?

- Sen de söyle, dostum. İki yobaz olarak çaresiz yobazlığımızı tartışalım.

ANATOLIAN ARABESQUES

by JOHN UPDIKE

A modernist novel of contemporary Turkey.
NEWYORKER 2004-08-30

Orhan Pamuk's new novel, "Snow" (translated from the Turkish by Maureen Freely; Knopf; \$26), abounds with modernist tracer genes. Like Proust's "Remembrance of Things Past," it bares its inner gears of reconstituted memory and ends by promising its own composition. Its hero, a poet, goes by the name of Ka, a hard-to-miss allusion to Kafka's K., the hero of "The Castle." Its setting, the forlorn provincial city of Kars—though *kar* means "snow," Kars is an actual place, in Turkey's northeastern corner, near Armenia; it was destroyed by Tamerlane in 1386 and occupied by Russia off and on in the nineteenth and early twentieth centuries—suggests, in four hectic days during which the city is snowbound, the mountainous, debate-prone microcosm of Thomas Mann's sanatorium in "The Magic Mountain," with a lethal whiff of Dostoyevsky's unnamed "our town" in "The Possessed." The airy spirit of postmodernism also haunts the shadows and spiral staircases of Pamuk's intricate narrative. Like Italo Calvino, Pamuk has a passion for pattern-making; he maps Kars as obsessively as Joyce did Dublin and

marshals the nineteen poems that Ka writes there into the form of a diagrammatic snowflake. Not that "Snow" doesn't flow, with suspense at every dimpled vortex. Like Raymond Queneau, Pamuk is gifted with a light, absurdist touch, spinning out farcical plot developments to the point of implying that any plot, in this indifferent and chaotic universe, is farcical. He is attracted to the unreal reality, the false truth, of theatrical performance, and "Snow," in its political aspect, pivots on two nights of performance at the Kars National Theatre, in which illusion and reality are confoundingly entwined.

The comedy of public events, where protest and proclamation rapidly age into melodramatic cliché, overlays certain tragic realities of contemporary Turkey: the poverty of opportunity that leads unemployed men to sit endlessly in teahouses watching television; the tension between the secularism established by Kemal Atatürk in the nineteen-twenties and the recent rise of political Islam; the burning issue of women's head scarves; the cultural divide between a Westernized élite and the theistic masses. In its geography, Turkey straddles Europe and Asia; its history includes a triumphant imperial episode under the Ottoman sultans and, after long decline, a secular, modernizing revolution under Atatürk. Tradition there wears not only the fez and the turban but the uniform of the Islam-resistant Army.

Ka, a forty-two-year-old, unmarried Istanbul native who for twelve years has lived as a political exile in Germany, comes to Kars, which he briefly visited twenty years ago, in order to investigate and report on, for a friend's newspaper, a local epidemic of suicide among young women, and to look up a university classmate, the beautiful Ipek, who, he has learned, is separated from her husband, Muhtar. Muhtar, another old acquaintance, is running for mayor; this election is one of the threads that are all but buried in the subsequent days beneath a veritable blizzard of further complications and characters. The Anatolian venue, its deteriorating architecture poetically redolent of former Armenian and Russian inhabitants, is populated by Turks whose names have, to an American reader, a fairy-tale strangeness: Ipek, Kadife, Zahide, Sunay Zaim, Funda Eser, Güner Bener, Hakan Özge, Mesut, Fazil, Necip, Teslime, Abdurrahman Öz, Osman Nuri Çolak, Tarkut Ölçün, and (Ka's full name, which he suppresses) Kerim Alakusoglu.

In his temporary role of journalist, Ka is given access to a succession of local viewpoints, ranging from that of the deputy governor (who tells him, “If unhappiness were a genuine reason for suicide, half the women in Turkey would be killing themselves”) and the benign religious teacher Sheikh Saadettin Efendi to that of the outlaw terrorist Blue and Ipek’s sister, the scarf-wearing Kadife, who in the end proposes that women commit suicide to show their pride: “The moment of suicide is the time when they understand best how lonely it is to be a woman, and what being a woman really means.” Early in Ka’s visit, Ipek tersely sums up the situation for him: “The men give themselves to religion, and the women kill themselves.” When he asks why, she responds with “a look that told him he would get nowhere by pressing her for quick answers.” But the question, in the course of more than four hundred pages, pales beside more vividly animated issues: Ka’s revived ability to write poems; his tortuous campaign to persuade Ipek to marry him and join him in the marginal existence of an exiled Turkish poet in Frankfurt; his debates with several young students (Necip, Fazil) at the Kars religious high school over whether or not he and other Europeanized Turks are inevitably atheists; and, in the most farcical-tragical twist of plot, a violent Kemalist (pro-secular, anti-political-Islamist) coup in the snowbound municipality, engineered from the stage by the veteran itinerant actor Sunay Zaim.

Ka, who on his first day in Kars witnesses the assassination of an education official who had forbidden head scarves, becomes increasingly involved in many-sided intrigues and shuttles back and forth like the hero of a thriller; but he is not believable as such, possessing, as he does, a preoccupying ear for the poems being dictated to him by a higher power and a constant concern with his own uncertainties. Does he believe in God or not? Is happiness worth having? He decides, after an ecstatic interlude with Ipek, that “the greatest happiness in life was to embrace a beautiful, intelligent girl and sit in a corner writing poetry.” But even this unexceptional conclusion melts away under his doubts: he foresees that in Frankfurt a “crushing, soul-destroying pain would eat away at their happiness.” And the handsome Blue, whose main terrorist activity seems to be seducing women, assures him, “People who seek only happiness never find it.”

Dithering, reflective Ka, the embodiment of Turkish ambivalence, is, we learn, a Gemini. He acquires a neartwin (this author has a weakness for near-twins, for men who interpenetrate each other, like the seventeenth-century Italian slave and his Muslim master in “The White Castle,” or like Necip and Fazil

in this novel) when “Orhan the novelist” takes on an increasingly voluble first-person voice and presence. Orhan, it turns out, has travelled to Kars to investigate the adventures of his friend Ka four years after they occurred. The narrative’s subtext emerges as a sophisticated and esteemed writer’s aporia—his bafflement—in the face of his nation’s backwardness, superstition, and misery. What do Ka’s inner states—the bliss of intermittent inspiration, the romantic dreams of erotic conquest, his intense nostalgia for a sheltered childhood, his flitting sense that Islam is correct and God does exist—have to do with the world’s economic and political facts? His is the social class that left Islam to the servants and welcomed military coups, with their cozy curfews and radio-broadcast martial music. When Ka’s friend and rival Muhtar is beaten by the police, “Ka imagined that Muhtar had found redemption in this beating; it might have released him from the guilt and spiritual agony he felt at the misery and stupidity of his country.” The only lines that are quoted from Ka’s nineteen suddenly inspired poems run:

Even if your mother came down from heaven to take you into her arms,

Even if your wicked father let her go without a beating for just one night,

You’d still be penniless, your shit would still freeze, your soul would still wither, there is no hope!

If you’re unlucky enough to live in Kars, you might as well flush yourself down the toilet.

The unlucky, however, protest: during a political meeting that pathetically, comically, endearingly struggles to frame a statement for the *Frankfurter Rundschau*, a passionate young Kurd cries, “We’re not stupid, we’re just poor!” He goes on, “When a Westerner meets someone from a poor country, he feels deep contempt. He assumes that the poor man’s head must be full of all the nonsense that plunged his country into poverty and despair.” The author himself, arriving at what he terms “perhaps . . . the heart of our story,” asks:

How much can we hope to understand those who have suffered deeper anguish, greater deprivation, and more crushing disappointments than we ourselves have known? Even if the world’s rich and powerful were to put themselves in the shoes of the rest, how much would they really understand the wretched millions suffering around them? So it is when Orhan the novelist peers into the dark corners of his poet friend’s difficult and painful life: How much can he really see?

Thus the aesthetic and private passions so crucial to Ka double back, in a way, upon politics. Empathy knits a society together as well as enables works of imagination. But do the rich and powerful, having once imagined their way into the shoes of the less fortunate, change course and renounce all they have, as both Buddha and Jesus advised? And would it do enough good if they did? Is not conflict, between classes and nations both, often between groups that understand each other all too well? They compete for the same prize, the same land, the same control of resources. Pamuk's conscience-ridden and carefully wrought novel, tonic in its scope, candor, and humor, does not incite us, even in our imaginations, to overthrow existing conditions in Turkey. When the Kars coup occurs, the enthusiasm among unemployed youths leads to the dry authorial comment "They seemed to think that last night's events marked the beginning of a new age, in which immorality and unemployment would no longer be tolerated; it was as if they thought the army had stepped in expressly to find them jobs." Such realistic fatalism, and the poet's duty "to hear the hidden music that is the source of all art" and to believe that "life had a secret geometry," drains "Snow"'s ideological contests of blood. We could care less, but not much less. Ka has a drifting, ghostly presence that becomes exasperatingly mired in the role of negotiator, schemer, man of action; it wasn't clear, at least to this reader, what his decisive action, for which he suffers in the end, was. Nor is his love for Ipek, beautiful and wise as she is conjured to be, very involving. The lovers'

exchanges have an enigmatic bleakness, traceable perhaps to Hemingway:

"I learned everything they taught us about Islam, but then I forgot it. Now it's as if everything I know about Islam is from *The Message*—you know, that film starring Anthony Quinn." Ka smiled. "It was showing not long ago on the Turkish channel in Germany—but, for some strange reason, in German. You're here this evening, aren't you?"

"Yes."

"Because I want to read you my poem again," said Ka, as he put his notebook into his pocket. "Do you think it's beautiful?"

"Yes, really, it's beautiful."

"What's beautiful about it?"

"I don't know, it's just beautiful," said Ipek. She opened the door to leave.

Ka threw his arms around her and kissed her on the mouth.

Maybe—though Maureen Freely's translation is fluent and lucid throughout—it reads better in Turkish. If at times "Snow" seems attenuated and opaque, we should not forget that in Turkey, insofar as it partakes of the Islamic world's present murderous war of censorious fanaticism versus free speech and truth-seeking, to write with honest complexity about such matters as head scarves and religious belief takes courage. Pamuk, relatively young as he is, at the age of fifty-two, qualifies as that country's most likely candidate for the Nobel Prize, and the near-assassination of Islam's last winner must cross his mind. To produce a major work so frankly troubled and provocatively bemused and, against the grain of the author's usual antiquarian bent, entirely contemporary in its setting and subjects, took the courage that art sometimes visits upon even its most detached practitioners.

KİTAP-YAYIN DÜNYASI

Kemal SERDAR

Tatil okumaları. Acaba böylesi bir başlık ya da anlayış var mıdır, olmalı mıdır ? Nedir tatil, ya da yaz okumaları. Okumanın yazı, kış, tatili olur mu? Erdal Atabek'te bir yazısında bunu sorguluyor ve tatilde okunan kitaplar üstüne kurulan dostlukları anlatıyordu. Acaba böylesi şeyler, insanların birazda kendilerini avutmalarının, mazeret bulmalarının göstergeleri midir. Ne dersiniz?

Bir keresinde Aziz Nesin'e de böylesi türden bir soru sorduklarında; okumanın yazmanın zamanı mı olurmuş gibisinden, müstehzi bir yanıt vermişti zamanında. Çünkü genel anlayışa göre, sadece sabahleyin yada hafta sonları gibi, gece geç saatlerde gibisinden bir yanıt verilmesi beklentisi içindeler insanlar.

Bir tanıma göre Türkiye nüfusunun çoğunun ilkökul 3 düzeyinde bir eğitim ortalamasını tutturup, öğretmenlerin bile ancak yüzde onunun okuduğu, yüksek okul öğrencilerinin köşe dönmece oynayıp kitapla aralarının olmadığı, 12 Eylül balyozuyla şaşkına çevrilen, herşeyi altüst ettirilen, televole kültürüyle yetişen kuşakların şiddetten yana, kültürden, sanattan nasib almayan bir ortamda tatil okumalarının “lüks” kaçıp kaçmadığı değerlendirmesini size bırakıyorum. Bizde lüks kaçan genelde hep insan hakları, anayasalar ve olmayan verilmeyen haklar olurda.

Ne okunursa, nerede ve hangi zamanda olursa olsun hiç önemli değildir anlayışını niye benimsemiyoruz ki? Birde bu, tüm aile efradı olarak (biliyorum aşırıya mı kaçıyorum) yapılabilse tadına doyulmaz. Böylece, çevresinde okuyan aile büyükleri ve diğer yetişkinleri gören çocuk ve gençlerin de bu alışkanlığı edinmesi daha da kolay olur. Okuma alışkanlığını elde eden, sürdüren genç ve yetişkinlerin topluma ve geleceğe yönelik bir yatırım olduğu, herkesin bildiğini iddia ettiği bir şeydir. Öylesine bir gerçektir ki, artık Türkiye bile, kitapları ve yayın organlarını, yakaladığı çete ve örgütlerin silah ve benzeri unsurları yanında tehlikeli, uzak durulması gereken musibetler olarak göstermeyecek bir anlayışa ulaştı. Üstelik derin devleti tarafından kendisine verilen fişlerde artık gerekmiyecek o denli. Evet, hızlı adımlarla yol almaya devam edelim. Böylece asıl

konumuza girip birkaç tatil okumalarından dem vursak tam yeridir.

Yerel yazarlarımız içinde Muzaffer Oruçoğlu, Nihat Ziyalan, Rıza Çolpan, Ayten Özşen, Seycan Köse, Cihan Nur Dökümcü'nün son çalışmalarından bahsetmek gerek. Bu çalışmalarını topluma tanıtırken toplumumuzun “entel” kesimindeki az biraz kıpırdanma, kimi güzel söyleşilerin malzemesini oluşturması ve günlük gazetelerde haber olarak yer bulması açısından da önemlidir. Ne yazık ki içimizde olan ve yeni yetişen yazarların kıymetini pek bilmiyoruz. SBS'in düzenlediği şiir ve öykü yarışmalarının haklı önemini burada bir kez daha belirtmekte yarar vardır.

70'lerin devrimci liderlerinden İbrahim Kaypakkaya'nın yakın arkadaşı ve köylüm Ali Taşyapan'ın 2 ciltlik Anılarla Geçmişe Yolculuk; Kaypakkaya'yı yıllar ayrıca belirtilmeye değer. Avrupa'da yaşamını sürdüren Taşyapanın, epeyce bir kısmında köyümüzü anlatan ve inceleme tadında derlediği bilgiler heyecanla ve zevkle okudum. Bir dönemin siyasal yaşamı ve perde arkasını öğrenmek isteyenler içinde bir başvuru kaynağı niteliğinde.

Klasik olarak yerini almış olan George Orwell'in Hayvanlar Çiftliği, Işıl Özgentürk'ün Alevin ve Acının İçinden, Murathan Mungan'ın Paranın Cinleri, Ahmet İnam'ın Düşten Düşünceye Bilim Teknoloji ve Çevre Üstüne, Cezmi Ersöz'ün Annelik Oyunu Bitti, Fahir Aksoy'un Kürdün Meyhanesi anılar bir çırpıda sayacağım tatil okumaları içinde yer alıyor.

Osman Şahin'in Ay Bazen Mavidir çok zevkle ve bir çırpıda okuduğum, insanı sarıp sarmalayan bir kitap. Düşün dünyamızın saygın ve nitelikli ismi Mehmet Ali Kılıçbay'ın Bu Dünyayı Yaşamak kitabı ise içerdiği değişik konular ve irdeme yönüyle kolayca salık verebileceğim ama biraz kafa yorarak okunması gereken bir yapıt. Hepsinden ayrı ayrı başka tadlar aldım. Zaten her kitabın kendine göre bir tadı, zevki vardır. Yaşamında bu tadlar ve okuma zevkidir ki arıların balı gibi insanı kamil yapar, onda bal tadında tortular bırakır.

OKUYUCU KÖŞESİ

TÜKETİM

Dünya olmuş anamız
Yalnız emmek çabamız
Böyle çocuk kalırız
Tüketmektir davamız

Tüketim bir ibadet
Marketler ona mabet
Hem dünya hem ahiret
Tüketmektir davamız

Sevgi, dostluk neyimiş
Yenir, içilirmiymiş
Para getirirmiymiş
Tüketmektir davamız

Yeni bir ev, araba
Eder seni maraba
Yürek olur harabe
Tüketmektir davamız

Piyasa Tanrısı'ndan
Bize verilen nişan
Önce parayı kuşan
Tüketmektir davamız

Tüketenler baş tacı
Tüketmezsen var acı
Budur düzenin gücü
Tüketmektir davamız

Amacımız tüketmek
Tüketmeye üretmek
Hayat yemeyle içmek
Tüketmektir davamız

Hidayet, gereğince
Tüketmeyi bilince
Paylaşım öğrenince
İnsanlıktır davamız

Hidayet Ceylan
Temmuz 2003
Melburn - Avustralya

SİZİN DE KATKINIZ OLSUN

Avustralya'da
kültürel değerlerimizi, dilimizi,
sanatımızı yaşatmakla kalmayıp,
yeniden yaratılacak değerlere
katkıda bulunmaya,
TOPLUMSAL KAYNAK
dergisine abone olmaya
davet ediyoruz.

TOPLUMSAL KAYNAK Abone Formu

TOPLUMSAL KAYNAK dergisine
abone olmak istiyorum.

İsim:.....

Adres:.....

.....

.....

E-posta

adresim:.....

.....

Formu doldurup

Commonwealth Bankası

063229 10169739

nolu TOPLUMSAL KAYNAK

hesabına

25 dolar yatırıp

banka dekontunun fotokopisini

TOPLUMSAL KAYNAK

P.O. BOX 189

Moreland VIC 3058

TOPLUM DUYURULARI

MELBOURNE ORTAK ETKİNLİKLER KOMİTESİ

Melbourne Ortak Etkinlikler Komitesi, Melbourne’da bulunan ilerici ve demokrat, dernek ve kuruluşları bir araya getirerek, ortaklaşa kültür etkinlikleri düzenlemeyi ve geniş kitlelerin katılımını sağlamayı amaçlamaktadır.

Melbourne Ortak Etkinlikler Komitesini aşağıdaki dernek ve kuruluşlar oluşturmaktadır.

Anadolu Kültür Merkezi

Avustralya Türkiyeliler Kültür Derneği

Avustralya Alevi Toplum Konseyi

Springvale Alevi Kültür Merkezi

Kültürel Yapılanma Grubu

Katılımcı dernek ve kuruluşlar, komitede biri yedek ikişer kişi ile temsil edilir.

Melbourne Ortak Etkinlikler Komitesi katılımcı dernek ve kuruluşları, her türlü farklılıklarına karşın

savaşa karşı olma

insan haklarına saygı duyma

düşünce özgürlüğüne ve aydınlanmaya inanma

tüm insanların daha mutlu bir dünyada yaşamalarını amaçlama

temel ilkelerinde birleşmektedir.

Melbourne Ortak Etkinlikler Komitesi, konularını, ilkeleri doğrultusunda geniş kitlelerin ilgisini çekecek ve katılımlarını sağlayacak biçimde belirlemektedir.

Melbourne Ortak Etkinlikler Komitesi, 8 Mart Kadınlar Günü, 1 Mayıs Bayramı gibi belirli tarihlerde yapılan etkinliklere düzenli olarak katılmanın yanı sıra, her yıl en az iki en fazla üç büyük etkinlik daha düzenlemeyi amaçlamaktadır. Komite bu amaçla 2004 yılı içinde “Aziz Nesin Anma Vakfına Yardım” ve “Aydınlanma Yolunda Yitirdiklerimiz” etkinliklerini gerçekleştirmiştir. 2005 yılı içinde de “Aydınlanma Yolunda Yitirdiklerimiz” ve “Çok Kültürlülük Festivali” için çalışmalarına başlamıştır.

Melbourne Ortak Etkinlikler Komitesi, yoğun emekle çıkararak sizlere ulaşan, toplumumuza büyük katkıda bulunan Toplumsal Kaynak dergisinin yaşayabilmesi ve daha da gelişmesi için harcanacak emeği paylaşma sorumluluğunu da üstlenmiştir.

Melbourne Ortak Etkinlikler Komitesi

Şimdi SESİNİZİ DUYURMA zamanı

Küresel Eylem Günü 2005

IRAK
İŞGALİNE
SON

Tüm duyarlı insanlarımızı etkinliğe davet ederiz

Melbourne Stop the War Coalition

18 Mart 2005 tarihinde saat 17:30 de State Library de buluşalım.

**SEYAHATİNİZİ BİZİMLE YAPIN
KAFANIZ RAHAT OLSUN**

ÖZCAN ÖZDEMİR'i arayınız

**BİRÇOK SEYAHAT ACENTASI VAR
AMA EXOTIC TRAVEL BİR TANE**

**Dünyanın her yerine
İstedığınız uçakla seyahat imkanı
Balayı tatili
Paket Turlar
Hotel, araba rezervasyonu
Seyahat Sigortası
Vize İşlemleri
E-mail servisi**

**Türkiye - Kıbrıs - Bombay - Paris - Pekin
Pakistan - Fiji - İtalya - Amerika - Mısır
Singapur - Hong Kong - Bali - İngiltere**

**3/395 Collins St.
Melbourne 3000
Tel: 03 - 9620 9899
Fax: 03 - 9620 1449
e-mail: exotic@eisa.net.au**

**SUPPLY AND INSTALLATION
of
KITCHENS AND SHOP FITTINGS
with
THE DESIGNS and PLANS
AS YOU REQUIRE**

Behçet Irmak

Kitchen Designer / Cabinet Maker

Tel: (03) 9323 2662

Mob: 0409 336 603

Fax: (03) 9331 5254

E mail: alexdesign@optusnet.com.au

Member of HIA and NKBA No: 811719